

Čtenář

časopis pro knihovny

2025 / číslo
ročník 77
cena 95 Kč

4

Téma: **Knihovny a kreativita**

- Kreativní knihovník. Jak podporovat čtenářství u dětí a mládeže
- Knihovna jako makerspace
- Kreativní jako polský knihovník
- Rozhovor s Janem Becherem o činnosti spolku Čtu ve městě

Knihovny v novém:

Oáza kultury v srdci Hukvald

Ze zahraničí:

Barcelona: Z popelky pilířem kultury a vzdělanosti

Knihy o lásce nikoli o válce

konference
Knihovny současnosti

www.sdruk.cz

9.—11. 9. 2025

25

místo konání:
Vysoká škola polytechnická Jihlava
Tolstého 1556, 586 01 Jihlava 1

SDRU_K

Milé čtenářky, milí čtenáři, vážené čtenářstvo,

hlavním tématem čtvrtého čísla letošního *Čtenáře* je kreativita, která se týká snad veškerého dění okolo knihoven. Ať už se jedná o to, jak (u)dělat knihovnu, nebo co dělat v knihovně, vždy je nejdůležitější, kdo a jak to dělá. Příspěvky v tomto čísle mohou být pro někoho inspirací, pro jiného dávno známou skutečností, ale v každém případě jsou jen malým výběrem poznatků o věci, s níž mnozí přistupují nejen ke své práci, ale především k tomu, co mají nejraději a dává jim smysl.

Tímto číslem jsem naskočil do rozjetého redakčního ex-presu, kteréhožto řízení jsem převzal po panu Císařovi, a proto mi dovolu, abych tyto řádky tentokrát věnoval především osobní rovině.

Letošní květen budu mít už navždy spojený se dvěma zásadními událostmi. Tou první je právě příležitost, jež se mi naskytla v podobě přijetí na pozici šéfredaktora nejdéle kontinuálně vycházejícího celostátního knihovnického periodika. Ufff, to je výzva, kterou přijímám s největší pokorou a děkuji za ní. Zároveň děkuji panu Jaroslavu Císařovi za práci, kterou v čele *Čtenáře* v uplynulé dekádě odvedl, laťka je opravdu vysoko.

Tou druhou událostí je zrození, jelikož se nám ke konci května narodil synek, kterému jsme dali jméno Vavřinec.

Jméno jsme mu vybrali ještě loni a Nejvyšší jsoucno by nebylo Nejvyšším jsoucnem, aby nakonec neukázalo své kreativní záměry a nepotvrdilo, že se věci dějí tak, jak mají.

Teprve před pár týdny jsem zjistil, že sv. Vavřinec je kromě jiného patronem archivářů a knihovníků. Proč to zdůrazňuji? Můj děd byl archivářem Břevnovského kláštera a otec se v penzi stal aktivním wikipedistou a mě osud zavál do redakce *Čtenáře*...

Dovolte mi ještě poděkování do třetice. Byť jsem v knihovnickém oboru teprve pár týdnů (do loňského listopadu jsem jako šéfredaktor připravoval interní periodikum České pošty), ze všech stran jsem se seznámil osobně či alespoň virtuálně s kolegyněmi a kolegy, kteří jsou milí, shovívaví a dělají vše proto, aby mi vstup na redakční kolbiště usnadnili. Moc vám všem děkuji a vážím si toho.

Jak jsem v úvodu naznačil, obsah (nejen) tématu tohoto čísla je jen malým výběrem oborové tvořivosti, jíž by mohly být věnovány celé ročníky časopisu. Už teď je mi jasné, že se

ke kreativě knihovníků a knihoven v některém čísle *Čtenáře* vrátíme.

Neutuchající kreativitu duše a inspirativní čtení vám za redakci přeje

KRYŠTOF
ČEŘOVSKÝ

Čtenář 4/2025

Vydává: Středočeská vědecká knihovna
v Kladně, příspěvková organizace,
Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (print)
ISSN 1805-4064 (online)

Šéfredaktor: MgA. Kryštof Čeřovský
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: studio Datle
Ilustrace: Anežka Součková / studio Datle

Tisk: TISKÁRNA PROTISK, s. r. o.,
Rudolfovská tř. 617
370 01 České Budějovice

Středočeský kraj

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky
na předplatné):
Středočeská vědecká knihovna v Kladně, p. o.
Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
cerovsky@stredoceskaknihovna.cz
vlkova@stredoceskaknihovna.cz

Redakční rada: Mgr. Roman Hájek (předseda),
Bc. Kateřina Bajo, Mgr. Jana Bednářová,
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka
Dostálová, PhDr. Klára Ehrlich, Ph.D.,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Martina Košanová,
PhDr. Renáta Krejčí Salátová, PhDr. Radek
Liška, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra
Miturová, Mgr. Michaela Mrázová,
PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter,
Mgr. et BcA. Kristýna Volná

Distribuce: První novinová společnost, a. s.,
Paceřická 1, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice,
tel.: 725 438 406, jan.hofman@pns.cz;
MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.

Cena jednoho čísla 95 Kč
Roční předplatné 570 Kč

Předplatné pro Slovensko:
Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o.,
Hattalova 12, 831 03 Bratislava,
tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 4,6 €
roční předplatné 27,3 €

Časopis vychází s podporou dotace
z programu MK ČR Knihovna 21. století.

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit
publikované materiály i na internetu.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Číslo odevzdáno k tisku 14. 7. 2025,
vyšlo 24. 7. 2025.

Obsah

- 4 Poděkování Jaroslavu Císařovi

Knihovny v pohybu

- 6 U nás / připravil ROMAN HÁJEK
8 Za humny / připravil ROMAN HÁJEK

Téma: Knihovny a kreativita

- 10 Kreativní knihovna / KLÁRA EHRLICH
13 Kreativní knihovnick: Jak podporovat a rozvíjet čtenářství u dětí a mládeže / KATEŘINA RICHTEROVÁ SMÍLKOVÁ
15 Centrum technického vzdělávání Půda v Městské knihovně v Poličce aneb Jak na kreativitu & kulturu makers v knihovnách / HANA ŠANDOVÁ
18 Knihovna jako „makerspace“. V Polytechnické dílně NTK se nápady přetváří v realitu / JANA KAŠPAROVÁ a JANA ZIEGELHEIMOVÁ
21 Město hrou / VENDULA HUMLOVÁ
23 Liberecká knihovna na Ideathonu / DANA PETRÝDESOVÁ
25 Kreativní jako polský knihovnick. Jak polské knihovny využívají herní principy k posilování vztahu k četbě a knihám / NATALIA KOŠCIŇSKA a MARCIN SKRABKA
28 Hrajeme Dreamlike / TEREZA SCHÜTZOVÁ
30 Nečekejte zázraky a prostě dělejte, co má smysl: Rozhovor s Janem Becherem / KRYŠTOF ČEŘOVSKÝ

Ze zahraničí

- 35 Z popelky pilířem kultury a vzdělanosti. Jak Barcelona proměnila své knihovny v „lovebrand“ / ROMAN HÁJEK
42 Knihy o lásce, nikoliv o válce / OLHA KUPRIJAN

Historická periodika

- 45 *Volné směry* – měsíčník umělecký / KATEŘINA SPURNÁ
46 *Kroměřížské noviny* / ANETA KRČÁLOVÁ

Děckaři děckařům: Kreativita

- 47 Top knihy k tématu kreativity z oblasti naučné literatury / PAVLÍNA LIŠOVSKÁ
48 Tipy na vzdělávací hry / TEREZA HŘIBOVÁ

Výročí

- 49 Městská knihovna, veřejný prostor pro všechny. 70 let Městské knihovny Havířov / HANA DVOŘÁKOVÁ

Knihovny v novém

- 51 Oáza kultury v srdci Hukvald / MARKÉTA KOLOŠOVÁ a ROMANA MALIŠ BÍLKOVÁ
54 Pojďme to propojit aneb Knihovny očima budoucích architektů / LENKA DOSTÁLOVÁ

Události

- 56 Týden pro Digitální Česko odstartuje již 8. září / BARBORA HANKOVÁ

Medailonky nadějných

- 57 Knihovny jsou tradičním místem poznání a setkávání: Rozhovor s Vandou Vaničkovou / ZLATA HOUŠKOVÁ
59 **Z Knihovny knihovnické literatury** / BARBORA PROCHÁZKOVÁ
61 **Ze světa** / ROMAN GIEBISCH
63 **Literární výročí** srpen – září / MILAN VALDEN

Contents

- 4 Thanks to Jaroslav Císar

Libraries in motion

- 6 Over here / compiled by ROMAN HÁJEK
8 Over there / compiled by ROMAN HÁJEK

Topic: Libraries and creativity

- 10 The creative library / KLÁRA EHRICH
13 The creative librarian: How to support and encourage readership among children and young adults / KATEŘINA RICHTEROVÁ SMÍLKOVÁ
15 "The Loft" Technical Education Centre at the Municipal Library in Polička. How to promote creativity in libraries / HANA ŠANDOVÁ
18 A library like a "makerspace". At the National Technical Library Polytechnic Workshop, ideas turn into reality / JANA KAŠPAROVÁ and JANA ZIEGELHEIMOVA
21 The city as a game / VENDULA HUMLOVÁ
23 Liberec Library at Ideathon / DANA PETRYDESOVÁ
25 Creative like a Polish librarian. How Polish libraries use gaming principles to foster a relationship with reading and books / NATALIA KOŚCIŃSKA, MARCIN SKRABKA
28 Playing Dreamlike / TEREZA SCHÜTZOVÁ
30 Don't expect miracles and just do what makes sense: Interview with Jan Becher / KRYŠTOF ČEŘOVSKÝ

From abroad

- 35 From Cinderella to a pillar of culture and education. How Barcelona turned its libraries into a lovebrand / ROMAN HÁJEK
42 Books on love not war / OLHA KUPRIJAN

Historical periodicals

- 45 *Volné směry* (Free Directions) – an artistic monthly / KATEŘINA SPURNÁ
46 *Kroměřížské noviny* (Kroměříž News) / ANETA KRČÁLOVÁ

Child specialists to child specialists: Creativity

- 47 Top books on the subject / PAVLÍNA LIŠOVSKÁ
48 Tips for educational games / TEREZA HRIBOVÁ

Anniversaries

- 49 Municipal Library, a public space for all. Havířov Municipal Library 70th anniversary / HANA DVOŘÁKOVÁ

Libraries afresh

- 51 An oasis of culture at the heart of Hukvaldy / MARKÉTA KOLOŠOVÁ, ROMANA MALIŠ BÍLKOVÁ
54 Let's join up the dots: Libraries through the eyes of future architects / LENKA DOSTÁLOVÁ

Events

- 56 Digital Czechia Week starts on 8 September / BARBORA HANKOVÁ

Promising profiles

- 57 Libraries are the traditional place for learning and meeting: Interview with Vanda Vaníčková / ZLATA HOUŠKOVÁ

- 59 **From the library of librarians' literature** / BARBORA PROCHÁZKOVÁ

- 61 **From the world** / ROMAN GIEBISCH

- 63 **Literary anniversaries**
April-May / MILAN VALDEN

STALO SE PŘED UZÁVĚRKOU

NIPOS a IDU od července fungují jako NIK

Počínaje 1. červencem zahájil svou činnost Národní institut pro kulturu (NIK). Rozhodnutím ministra kultury Martina Baxy vznikl sloučením dvou dosavadních příspěvkových institucí, Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS) a Institutu umění – Divadelního ústavu (IDU). S účinností od 1. července byla jeho generální ředitelkou jmenována Kateřina Churtajeva, vítězka výběrového řízení probíhajícího během dubna a května letošního roku.

„Děkuji za důvěru, kterou mi výběrová komise a pan ministr svým rozhodnutím projeví. Vznik NIK vnímám jako velkou příležitost spojit silné odborné kapacity a vytvořit instituci, která bude skutečnou oporou celému kulturnímu sektoru – od profesionálů až po komunitní a regionální aktivity. Chci, aby byl NIK moderní, otevřený a propojoval lidi, obory i kraje,“ uvedla Kateřina Churtajeva při svém jmenování.

Poděkování Jaroslavu Císařovi

Milý Jaroslave, vážení kolegové a čtenáři Čtenáře, dovozte, abychom po téměř dekádě působení dr. Jaroslava Císaře v roli šéfredaktora časopisu Čtenář věnovaly několik stránek jeho osobě, práci i připomínce dalších aktivit. Je to naše veřejné poděkování a je třeba říci, že Jaroslav s uveřejněním nesouhlasil. Ale redakční rada, redakce ani zpracovatelky příspěvku na to tentokrát nedbaly.

Ředitelské vzpomínání

S Jaroslavem Císařem se známe více než 40 let. Od začátku 80. let jsme se setkávali pravidelně v krajské komisi VTEI Středočeského kraje, v níž jsem zastupovala tehdejší Krajskou, dnes Středočeskou vědeckou knihovnu v Kladně.

Zásadní bylo setkání začátkem roku 1990 v Městské knihovně v Praze. Dr. Císaře jsem tehdy oslovila s nabídkou, aby se přihlásil na konkurz na ředitele své Krajské knihovny. Naprosto lakonicky okamžitě prohlásil: „Ne, ta knihovna je tvoje“. Jeho slova se potvrdila – po vyhraném konkurzu jsem 1. června 1990 nastoupila do funkce ředitele.

V roce 1991 byly zrušeny krajské národní výbory a krajské knihovny se náhle ocitly ve vzduchoprázdnu bez zřizovatele. Situace se brzy vyřešila: zřizovatelem všech tehdejších osmi vědeckých knihoven se stalo Ministerstvo kultury ČR, názvy knihoven byly změněny a sjednoceny na státní vědecké knihovny. A ředitelem tehdejšího odboru knižní kultury Ministerstva kultury ČR byl od roku 1991 PhDr. Jaroslav Císař a stal se na dalších šest let (1991–1996) de facto naším „představeným“. A dobrým – lidsky i odborně – představeným, to kvitovali všichni ředitelé!

Ministerstvo kultury ČR nemohlo být (podle tehdejších předpisů) vydavatelem časopisů: časopisy buď zanikly, nebo se jejich vydavatelem musila stát instituce ministerstvem zřizovaná. To se týkalo také časopisu Čtenář. Tehdy jsme usedli v roce 1993 s dr. Císařem v jeho pracovně na Ministerstvu kultury ČR ke společnému stolu a po obou podpisech se od téhož roku ujala časopisu Státní vědecká knihovna v Kladně.

Ani jeden z nás nemohl tehdy tušit, co bude dál...

Podánilo se díky tehdejší šéfredaktořce najít vydavatele, časopis byl vydáván v nakladatelství Panorama, později Academia. Redakce přesídlila z vily v Mrštíkově ulici v Praze Strašnicích do budovy Akademie věd ČR do novorenesančního Wiehlova domu na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy

ulice. Na této exkluzivní adrese nesídlila dlouho, brzy se přemístila do budovy Akademie věd ČR v Legerově ulici. Zřizovatel knihovně navýšil rozpočet, bez toho by časopis nemohl být vydáván.

V nakladatelství Academia byl časopis vydáván do roku 2007. Od toho roku je vydavatelem Středočeská vědecká knihovna v Kladně, plných devěťadvacet let. Redakce našla útočiště v Klementinu v budově Národní knihovny. Měsíčně se zde konaly redakční rady, i po přesídlení redakce do Kladna. V těchto letech jsme se potkávali s Jaroslavem Císařem méně často, i když jsme vzájemně o svých profesních aktivitách dobře věděli a jím vydávaný měsíčník *Biblio* jsme pečlivě sledovali, některé články byly nesmírně inspirativní. Potkávali jsme se pravidelně na knižním veletrhu Svět knihy v Praze, vždy jsme se krátce pozdravili, stručně informovali o svých odborných aktivitách.

Ve Čtenáři se střídali šéfredaktoři, redaktorky i grafici, střídaly se tiskárny. Střídali se i ředitelé Středočeské vědecké knihovny. Odešla jsem z knihovny koncem roku 2012, dr. Císař nastoupil v roce 2016, několik let po mém odchodu. Volba nemohla být šťastnější, časopis dostal nový impuls. Nastoupil odborník seznámený nejen s knihovnickým oborem a obcí, ale také znalý novinář, což se na úrovni časopisu okamžitě projevilo. Měl vždy dokonale promyšlenou a vypracovanou celoroční představu a plán, co vše by mělo v časopise vyjít. Výrazně se rozšířil okruh autorů, dr. Císaře zná „celý knihovnický svět“.

O dobré kvalitě Čtenáře svědčí mimořádně výmluvné vyjádření pracovnice jedné městské knihovny ze Středočeského kraje: po návratu z tříleté rodičovské dovolené si důkladně přečetla všechna čísla tří posledních ročníků Čtenáře a následně konstatovala, že dokonale ví, co se v knihovnickém světě za tu dobu odehrálo.

Jezdila jsem do kladenské knihovny v době působení dr. Císaře pravidelně jednou týdně. Občas jsem se zastavila u kolegů v redakci a vyzvedávala autorský výtisk. Atmosféra tam byla vždy přátelská a především výrazně pracovní. Ač bych ráda, netroufla jsem si zdržovat. Většinou jsme se domluvili na společné cestě busem do Prahy a hovořili o Čtenáři a problematice okolo něho. Dovoluji si říci, že občas vykristalizoval i nějaký nápad, koho a s jakou problematikou oslovit...

Jaroslavu Císaři, který je současně vynikajícím odborníkem na rockovou hudbu, na vysoké úrovni časopisu trvale záleželo.

Jeho téměř desetileté působení v životě časopisu *Čtenář* zanechalo vynikající stopu. Časopis za své éry pozvedl na vysokou úroveň a je třeba mu náležitě poděkovat.

Jardo, velké díky za Tvých deset let v časopise *Čtenář*!

JIŘINA KÁDNEROVÁ

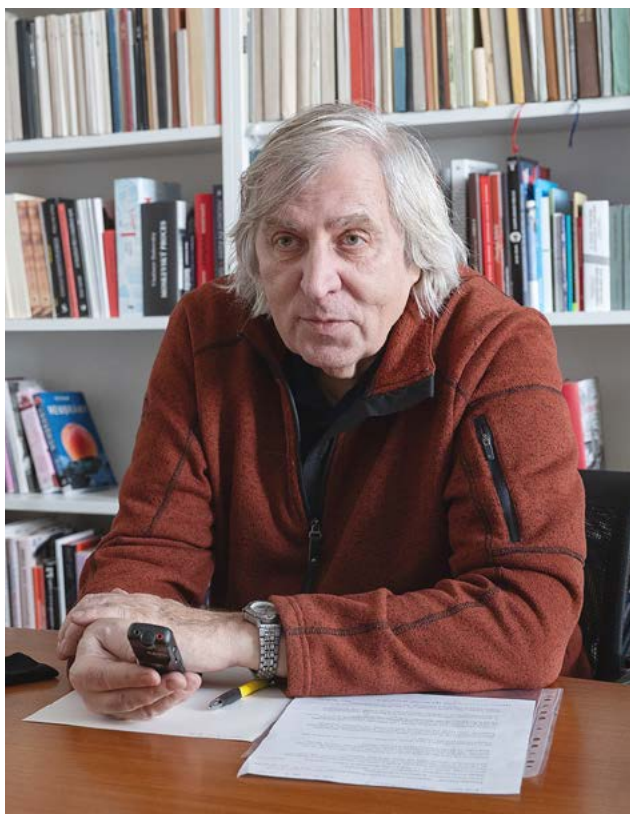

Foto: Karel Pazderka

Dr. JAROSLAV CÍSAŘ pracoval po studiu knihovnictví a vědeckých informací na FF UK v Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací v Praze, poté v Ústavu vědeckých lékařských informací. V letech 1991 až 1996 byl ředitelem knižního odboru Ministerstva kultury ČR, poté tajemníkem Svazu českých knihkupců a nakladatelů, kde mj. obnovil časopis *Knihkupec a nakladatel*. V roce 1997 přešel do nakladatelství Grand Princ, kde byl šéfredaktorem časopisu *Grand Biblio*. V roce 2013 přešel do redakce týdeníku *Literární noviny*, kde působil jako šéfredaktor a manažer jejich přílohy *Biblio*. V letech 2016–2025 byl šéfredaktorem časopisu *Čtenář*.

Je autorem více než 350 odborných titulů z oblasti informatiky a knihovnictví včetně časopiseckých článků, statí a rozhovorů, věnuje se odborné publicistice z oboru knižní kultury a populární hudby. Od roku 2011 týdně moderuje vlastní pořad *Krásné nálezy na Radiu Beat*.

Pozdravy členů redakční rady a dalších kolegů rádi uveřejníme u rozšířené verze článku na webu časopisu *Čtenář*.

Jedna redakční devítiletka

Co se čeká od medailonu redaktorky? Postřehy k vizi a záměrům jejího dlouholetého šéfa? Pohled do zákulisí přípravy čísla? Vykreslení atmosféry práce v tandemu s měsíčními uzávěrkami v zádech? Jaroslav Císař nastoupil na místo šéfredaktora na podzim roku 2016, a to na dobu určitou. Na mateřskou dovolenou odešla předchozí šéfredaktorka Lenka Šimková. Svědomitě připravila předávku celého toho redaktorského kolosu, který je stále v běhu. A tam jsem – hned na počátku naší spolupráce – pochopila tu základní linii, po které se budeme s mým novým šéfem pohybovat: *Dělám to po svém!* Zkušený šéfredaktor časopisu *Biblio*, autor několika knih a nepřeborná studnice znalostí v oblasti rockové hudby se chopil otěží a tichá redakční kancelář, kde byl dříve slyšet hlavně klapot klávesnice, se často, zejména když se domlouvala spolupráce s autory příspěvků nebo se blížila uzávěrka, měnila v živou telefonickou hovornu a já jsem sluchem zachytávala ta nejznámější a nejzvučnější knihovnická jména. Role byly jasně dány: šéf byl ten, kdo měl představu o celku, nápady, kdo „rubal“ příspěvky a staral se o to, aby byl časopis pestrý, zajímavý a nechyběly v něm důležité informace. V tom s velkou pokorou spolupracoval s redakční radou, odkud čerpal náměty, které pak s až buldočí úporností proměňoval v konkrétní články konkrétních autorů. Jednotlivosti, drobnosti a provozní věci moc neřešil, to byla moje role. Při tom všem mi postupně docházelo, jak velkorysého a zároveň pokorného člověka vedle sebe mám. Nenechá mě vymáchat se ve vlastních chybách, na problémy se dívá z nadhledu, bez malichernosti. Nepřipomíná své zásluhy a nechlubí se tím, co ví a umí. Devět let (na tolik se protáhl jeho zprvu dočasný pracovní poměr) dojížděl z Čimic do Kladna. Vždycky s nějakou objemnou knihou v aktovce. Zapamatováním jen desetiny toho, co během těch devíti let přečetl, by se musel stát chodící encyklopedií, a k tomu je třeba přidat i oblast rockové muziky. Dokonce i já – odchovaná klasikou a folklórem – jsem pochopila, že zná nejen jména všech hudebních skupin, na které si poučený člověk dokáže vzpomenout, ale jména všech jejich členů, alb, písní, manželek, dětí... Že zná také nástrojové složení všech písní, místa, kde konkrétní rokeři žili, a snad i co měli rádi k obědu.

Prošli jsme pracovními klidnými dobami i dobami turbulentními, kdy časopis neměl na různých ustláno. Pomohl mi v období, kdy v mém osobním životě bylo mnoho těžkostí, a jeho postoj a empatie mi mnohé usnadnily. Takže jedno nejen pracovní DĚKUJU!

Za Jaroslavem Císařem je téměř dekáda let neustálých měsíčních uzávěrek. Jestli přitom pociťoval stres, nervozitu a obavy, zda časopis včas vyjde, držel si je u sebe a nepřenášel je na ostatní. Věřím, že si zaslouženě vydechne. Ale jen na chvíli, neboť několik nedopsaných knih, každotýdenní díly cyklu *Krásné nálezy na rádiu Beat*, pět vnučat a mnohé další plány ho dlouho odpočívat nenechají. Jak ho znám, ani by si to nepřál.

PAVLA VLKOVÁ

U nás

připravil: ROMAN HÁJEK

NTK stále bez ředitele

Ani z druhého výběrového řízení nevzešel ředitel Národní technické knihovny. Instituce tak po odchodu dlouholetého šéfa Martina Svobody již od začátku roku 2025 čeká na nové vedení. ●

33,5 %

o tolik narostl podle statistického přehledu NIPOS *Kultura v číslech 2024* počet e-výpůjček v českých knihovnách. Počet tradičních výpůjček zůstal více méně konstantní (nárůst o 0,1 %). Publikace poukazuje i na další trendy:

- počet registrovaných uživatelů mírně vzrostl o 0,6 %, přičemž v kategorii do 15 let byl nárůst výraznější (1,6 %);
- počet návštěvníků knihoven vzrostl o 2,4 %, což má souvislost s nárůstem počtu kulturních akcí (o 8 % více akcí než v roce 2023, nárůst počtu návštěvníků kulturních akcí o 4,4 %) a vzdělávacích akcí (o 7,1 % více akcí a o 8,2 % jejich návštěvníků oproti roku 2023).

Počet fyzických návštěv knihoven nicméně stále dosahuje jen 90 % hodnot před pandemií covid-19. ●

Publikace *Kultura v číslech 2024*
ke stažení
← zde

Výsledky
soutěže
← zde

Prezident a první dáma Ukrajiny navštívili Národní knihovnu

V rámci státní návštěvy Česka navštívili ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj a jeho manželka Olena Zelenska 5. května 2025 i Národní knihovnu. První dáma se mimo jiné seznámila s projektem mobilního konzervátorského pracoviště Archa I., které Česko již vyslalo do Kyjeva, a s českou účastí v mezinárodním projektu Ukrajinská knižní polička, jehož cílem je zpřístupnit ukrajinskou literaturu v zahraničních knihovnách, posilovat kulturní vazby a omezovat šíření dezinformací. K druhé části programu se připojil i přímo prezident Zelenskyj, jenž se v prostorách haly služeb setkal s představiteli ukrajinské komunity v Praze. Hovořilo se o významu jednoty v rámci Evropy, podpoře vstupu Ukrajiny do Evropské unie a o možnostech poválečné obnovy země. ●

Foto: archiv Národní knihovny ČR

Známe Nejkrásnější české knihy roku 2024

Největší soutěž knižního designu v Česku zná výsledky svého jubilejního 60. ročníku. Ocenění byla předána 2. června 2025 na slavnostním večeru v pražském Centru architektury a městského plánování. V kategorii odborná literatura obdržel první cenu kolektivní sborník *Kafkárna / Dům a zahrada* z nakladatelství UMPRUM, pojednávající o tématech umění, ekologie a komunitního soužití ve veřejném prostoru, cenu za beletrii titul Vlasty Hustákové *Deník (1918–1923)* v úpravě Heleny Šantavé a s linoryty Zuza-ny Hustákové Maškové z nakladatelství Bylo ne-
bylo, v kategorii dětské literatury pak nejvíce zaujala autorská kniha Lenky Blažejové *Máma a táta už nejsou spolu*. ●

Foto: Muzeum literatury – PNP

Uděleny Ceny českých knihovníků

Sedm českých knihovnických osobností bylo 5. 6. v Krajské vědecké knihovně v Liberci oceněno Cenou českých knihovníků, kterou od roku 2001 uděluje výkonný výbor SKIP za dlouholetou významnou činnost podporující české knihovnictví.

Ocenění byli ředitelka Knihovny Kutná Hora Gabriela Jarkulišová, ředitelka Masarykovy veřejné knihovny Vsetín Daniela Divínová, kurátorka knihovny Památníku národního písemnictví Alena Petruželková, ředitelka Knihovny města Olomouce Lenka Prucková, ředitelka Městské knihovny Mikulov a propagátorka divadla Kamishibai Ilona Salajková a dlouholetý předseda SKIPu Roman Giebisch. In memoriam byla cena udělena Ivetě Novotné z chrudimské knihovny, která se výrazně angažovala v Klubu dětských knihoven SKIP a stála u zrodu přehlídky OKnA (O Knihovnických Aktivitách). ●

Foto: Václav Jansa, SKIP

ČteFEST se rozšířil za hranice Třince i Česka

Původně třinecký festival literatury, výtvarného umění a divadla ČteFEST, který vznikl z nadšení party knihovníků a učitelů pod křídly Knihovny Třinec, rozšířil svým letošním pátým ročníkem působnost vedle hor a pasek také do dalšího města, respektive dojměstí. K třinecké knihovně se přidala Městská knihovna v Českém Těšíně a k ní zase polský protějšek Biblioteka Miejska w Cieszynie. Nejvýhodnější kout republiky tak na přelomu května a června žil literaturou a kulturou. Hlavními tvářemi festivalu byli Jaroslav Rudiš, Zbigniew Czendlik, Aleš Palán, Radka Denemarková a Marek Toman. ●

Foto: Karel Pazdřerka

SKIP si zvolil nového předsedu a vedení

Na valné hromadě Svazu knihovníků a informačních pracovníků, konané 5. června 2025 v Liberci, si největší profesní knihovnický spolek zvolil nové vedení. Předsedou byl v druhém kole hlasování zvolen ředitel Středočeské knihovny v Kladně Roman Hájek, který po 12 letech vystřídal Romana Giebische. ●

Jarní vlna knihovnických konferencí

Během jarních měsíců bylo možné načerpat inspiraci a nové vědomosti na řadě menších oborových setkání i na pravidelných konferencích. Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové v květnu hostila bienální konferenci ve stylu TED *Long Story Short* s tématem odvaha bránit demokracii. A také zorganizovala online konferenci o personalistické práci v knihovnách. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně pořádala osmé pokračování konference Elektronické služby knihoven. A SKIP v návaznosti na svou valnou hromadu pořádal mezinárodní konferenci Architektura knihoven. Více na webu Čtenáře. ●

zpráva z konference
Long Story Short:

zpráva z konference
Architektura knihoven:

Vzděláváním pro pracovníky kreativních odvětví prošlo téměř osm tisíc lidí

Výzvy dotačního programu Národního plánu obnovy Vzdělávání z let 2023 a 2024, určeného na rozvoj digitálních, manažer-

ských a finančních kompetencí pracovníků v kulturních a kreativních odvětvích, mají vyčíslený svůj dopad. Do programu

Za humny

IFLA má nové vedení a Češi své zástupce ve výborech

Také celosvětová knihovnická organizace International Federation of Library Associations and Institutions má za sebou volby. Novou prezidentkou byla zvolena Te Paea Paringatai z Nového Zélandu. Ve výborech organizace budou mít zastoupení i Češi, mj. díky Lence Dostálové z Moravské zemské knihovny (zvolena členkou sekce Budovy a vybavení knihoven), Michaele Mrázové z Národní knihovny ČR (zvolena členkou sekce Vzdělávání a odborná příprava) a Lence Pruckové z Knihovny města Olomouce (zvolena do sekce Gramotnost a čtenářství). ●

Britské knihovny testují „vzpomínkové tašky“ pro osoby s demencí

Lidé trpící demencí a jejich rodiny se ve Spojeném království mohou obracet na knihovny a půjčovat si domů vzpomínkové tašky. Jde o sady s předměty, které lidem pomohou probudit jejich vzpomínky – například staré noviny, plakáty, sportovní programy –, nebo o senzorické předměty stimulující konverzaci mezi lidmi se ztrátou paměti, jejich rodinou a přáteli. Nově program půjčování tašek v knihovnách podporuje například hrabství Severní Yorkshire, kde různý stupeň demence postihuje přes 26 tisíc obyvatel nad 65 let. ●

Foto: Peter Rossner

se zapojila většina krajských knihoven a profesní knihovnické spolky, které díky němu mohly uspořádat finančně náročné vzdělávací akce, na něž v běžných rozpočtech, např. pro regionální funkce, nezbyvají finance. Dohromady se v obou letech podařilo uspořádat 540 kurzů, které navštívilo 7 746 účastníků. ●

Foto: archiv Library of Congress

Trumpova administrativa odvolala ředitelku Knihovny Kongresu

První žena a první Afroameričanka ve funkci ředitelky Knihovny Kongresu Carla Hayden byla 8. května 2025 odvolána administrativou prezidenta Donalda Trumpa na základě strohé e-mailu o 31 slovech. Respektovanou odbornici do čela největší knihovny světa jmenoval v roce 2016 Barack Obama, za dobu jejího působení se podařilo instituci výrazně modernizovat a připravit její technickou infrastrukturu na rostoucí objem digitálních dat. Před svým odvoláním Hayden čelila tlaku konzervativců kolem amerického prezidenta, kteří ji mimo jiné obviňovali z propagace dětských knih s „radikálním obsahem“ a literatury kritizující prezidenta. Hayden se hájila odkazem na svobodný přístup k informacím a neutralitu knihoven. ●

Knihovny a kreativita

Velmi zjednodušeně lze kreativitu (chcete-li, tvořivost) definovat jako souhrn schopností, jež umožňují tvůrčí činnost. Ta se může projevit jako vynalézavost, originalita díla či myšlenky nebo tvůrčí řešení problému. Lidská kreativita je široká a košatá a nelze ji jednoduše obsáhnout. To platí i pro tvůrčí činnosti, které se týkají světa knih, knihovníků a knihoven. Knihovnická činnost je dominantou většiny příspěvků rubriky Téma tohoto čísla *Čtenáře*, společným prvkem všech je pak nejen hledání a nalézání nových cest a přístupů, jak v dnešní době přilákat veřejnost do knihoven a jak tyto instituce učinit atraktivními, ale i jak populaci vracet ke knihám samotným.

Kreativní knihovna

KLÁRA EHRLICH / ehrlich@mpmk.cz

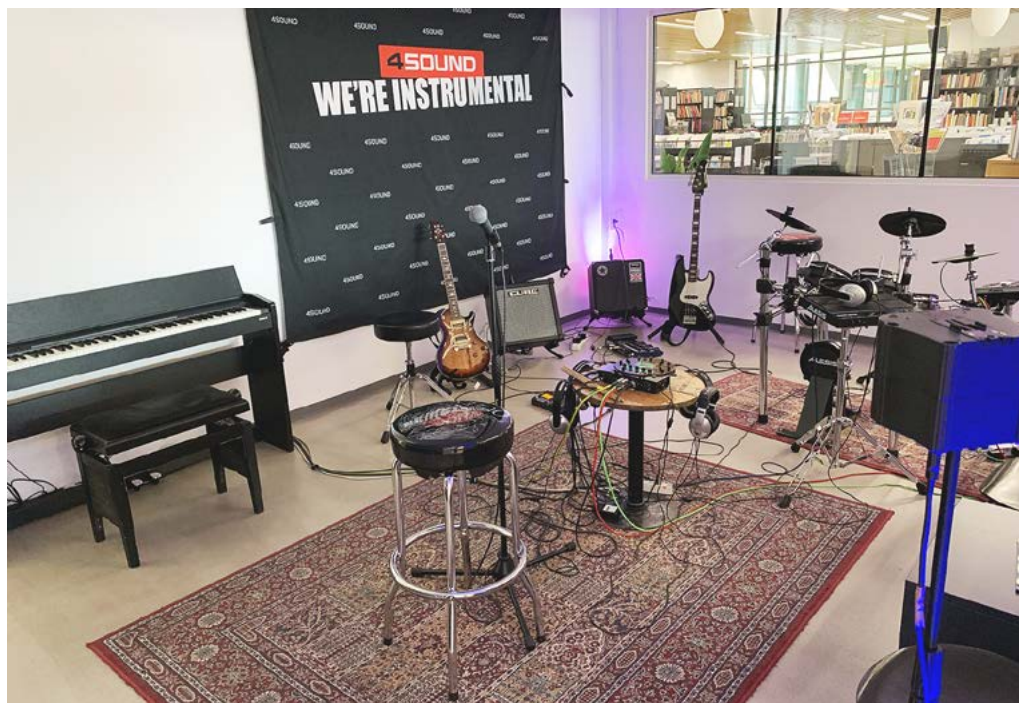
Knihovny patří mezi tzv. „třetí místa“, jak je definoval americký sociolog Ray Oldenburg ve své knize *The Great Good Place*.¹ Na rozdíl od „prvního místa“, jímž je domov, a „druhého místa“, jímž je práce, jsou třetí místa veřejné, neformální prostory, které nabízí lidem příležitost ke společenské interakci a zvyšují pocit sounáležitosti ke komunitě.² Zvláště obecní knihovny se začaly v tomto směru vyvíjet.

Prvotní transakční přístup (tedy získat knihu nebo informaci) se mezi knihovníky a čtenáři stále více prohlubuje v partnerský: knihovník již není pouze zprostředkovatelem, ale stává se průvodcem či tvůrčím partnerem. Tiché čítárny a studovny se tak někde postupně přeměnily v herní zóny, dílny, hudební nebo televizní studia nebo kontaktní body městských úřadů.

Mezi příklady třetí role knihoven můžeme zmínit knihovnu věcí, vzdělávání čtenářů nebo prostor pro menšiny. To všechno ale nevzniká samo od sebe. Za proměnou knihoven stojí především kreativní knihovníci, kteří i s omezeným rozpočtem dělají zázraky. Umí z mála vytvořit hodně: proměnit nápad v program, vdechnout život někdy i bláznivým myšlenkám. Jejich nadšení, chuť a schopnost hledat cesty tam, kde jiní vidí překážky, jsou klíčem ke knihovnám s jejich pevným místem ve společnosti.

Knihovna věcí

Knihovna věcí (Library of things) je někdy mylně považována za fenomén 21. století. Její prvopočátky však můžeme sledovat už v polovině 40. let 20. století, kdy si američtí občané pod vlivem válečného nedostatku půjčovali nářadí pro domácí užití nejprve mezi sebou, což někde postupně vedlo k přesunu právě do knihoven. Mezi takové průkopnické knihovny patří knihovna v Grosse Pointe v Michiganu (USA). Ta od roku 1943 do současnosti nabízí k vypůjčení různé šroubováky, kleště apod. (některé nářadí pochází i právě ze 40. let). Nářadí lze dohledat v běžném katalogu nebo si ho lze prohlédnout v seznamu

**Hudební studio,
Knihovna v Odense,
Dánsko**

Foto: archiv K. Ehrlich

Knihovna věcí a 3D tiskárny, Knihovna Oodi, Helsinky, Dánsko

Foto: archiv K. Ehrlich

uveřejněním na webu knihovny doplněném fotografiemi. Výpůjčky jsou registrovaným čtenářům poskytovány zdarma.³

Mezi další historicky významné knihovny věcí patří Berkeley Tool Lending Library, která vznikla v roce 1979 rozšířením veřejné knihovny v Berkeley v Kalifornii (USA). Ta původně sídlila v přívesu, měla jednoho zaměstnance a ve fondu 500 kusů nářadí.

K boomu ve Spojených státech amerických pak došlo v roce 2008 v souvislosti s ekonomickou krizí. V té době se počet tamních knihoven věcí zdvojnásobil. Nárůst jejich výpůjček byl navíc podpořen cloudovými službami, které zjednodušily evidenci a sdílení informací o předmětech k vypůjčení.⁴

Posledních zhruba 15 let je tento trend významný i v Evropě, kdy se mezi významná společenská témata dostala i udržitelnost. Knihovna Goethe-Institutu v Praze má ve svém fondu např. pétanquové koule, longboard nebo létajícího draka.⁵

Kromě ekologického a ekonomického hlediska mají tyto služby i silný komunitní aspekt: pokud knihovna poskytuje nejen výpůjčku, ale i prostor (dílnu), mohou se uživatelé učit jeden od druhého. Toto je běžná služba v knihovnách např. v Amsterdamu nebo ve Skandinávii.

Nakoupím si v knihovně

Na knihovnu věcí a udržitelnost logicky navazují i různé burzy: ať už věcí, knih, nebo semínek. Velmi rozšířená jsou místa, kam čtenáři odkládají již nechtěné knihy k rozebrání, objevují se i burzy oblečení nebo hraček, případně školních potřeb a sportovního vybavení. Burza semínek je akcí Knihovny Jiřího Mahena v Brně, knižní burzu pořádá Městská knihovna v Praze nebo Městská knihovna Poděbrady, hudební nosiče lze pořídit na akcích v Městské knihovně v Mostě.

Knihovna jako vzdělávací instituce

V knihovnách se lze stále častěji setkat s různými kurzy pro rozvoj dovedností. Jednou z nich jsou digitální dovednosti, jejichž rozvoj šel ruku v ruce s rozšiřováním počítačů ve společnosti. Návštěvníci tak mohou udělat své první kroky s chytrými telefony nebo najít pomoc s vyplňováním online formulářů. Prvopočátky můžeme nalézt na přelomu tisíciletí opět ve Spojených státech amerických, kdy nadace Billa Gatese a jeho ženy nejen podpořila knihovny nákupem a dodáním počítačů, ale právě i zajištěním školení práce s nimi.⁶ Knihovny byly na počátku nového tisíciletí navíc často jediným místem pro přístup k internetu. V současnosti již není přístup k internetu tím hlavním lákadlem, pozornost se tak přesunula k rozmanitým kurzům. Např. Knihovna Jiřího Mahena v Brně za symbolické poplatky poskytuje kurzy práce na zmiňovaných telefonech, dále úpravu fotografií, seznámení se s umělou inteligencí nebo základy práce na počítači.⁷ Městská knihovna Přerov nabízí kromě základních kurzů práce s počítačem i praktické kurzy jednotlivých programů z kancelářského balíku.⁸

Knihovna proti zapomínání

Velmi populární jsou kurzy trénování paměti. Ty poskytují již tradičně Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Městská knihovna v Praze nebo Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. Tyto kurzy jsou významné nejen pro naši paměť, ale opět jsou významným prvkem aktivního stárnutí.

Mediální laboratoř, Knihovna v Malmö, Švédsko

Foto: archiv K. Ehrlich

Kreativní čtenář

Součástí služeb knihoven jsou i různé dílny a studia. Např. knihovna v dánském Odense poskytuje čtenářům celé hudební studio, knihovna ve švédském Malmö kromě hudebního studia poskytuje záznamové mikrofony, zvukové karty, zařízení pro nahrávání podcastů včetně přístupů k počítačům s různými grafickými programy a programy pro audiovizuální tvorbu. K absenční výpůjčce je k dispozici různé vybavení pro filmovou tvorbu.⁹

Knihovna jako první místo pro přistěhovalce

Zvláště ve Spojených státech amerických a západní Evropě mají velkou tradici služby zaměřené na zorientování se v novém prostředí, pomoc s kontaktem se státními institucemi, podporu navazování kontaktů, pocitů sounáležitosti včetně jazykových kurzů. Americká knihovnická asociace tak například každoročně organizuje „Uvítací týden“, tedy týden zaměřený na setkávání starousedlíků a nově přichozích obyvatel.¹⁰

V rámci něj knihovny do svého programu zařazují konverzační kluby, filmové produkce, knižní kluby přizpůsobují témata čtených knih atd. Samozřejmě je rozšiřování knižních fondů o knihy v cizích jazycích menšin.¹¹ V České republice nabízí jazykové kurzy češtiny např. již zmiňovaná Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.

Knihovny již dávno nejsou jen místem, kde si lidé půjčují nebo čtou knihy. Jsou to otevřená a přístupná centra, která reagují na potřeby své komunity – ať už jde o sdílení věcí, pořádání kurzů, podporu paměti nebo pomoc nově přichozím. Kreativní knihovna je tak přirozeným výsledkem toho, jak se knihovny přizpůsobují změnám ve společnosti, a zůstávají tak důležitou součástí obcí a měst. ●

- 1 Oldenburg, Ray. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Community Centers, Beauty Parlors, General Stores, Bars, Hangouts, and How They Get You Through the Day*. New York: Paragon House, 1989. [ISBN 978-1-55778-110-9](https://doi.org/10.1080/01930826.2024.2412189)
- 2 Bromage, M., Foth, M., Hearn, G. & Osman, K. (2024). Creative Spaces in Public Libraries: Navigating the Culture Clash with Institutional Norms and Expectations. *Journal of Library Administration*, 65(1), 31-57. <https://doi.org/10.1080/01930826.2024.2412189>
- 3 Grosse Pointe Public Library, <https://grossepointelibrary.org/special-collections>
- 4 Hamilton, S. What's Mine Is Yours: The History of U.S. Tool-Lending Libraries. *School of Information Student Research Journal*. 2021, 11(1). <https://doi.org/10.31979/2575-2499.110104> Retrieved from <https://scholarworks.sjsu.edu/ischoolsrj/vol11/iss1/4>
- 5 <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/thr/bdr.html>
- 6 Bertot, John. U.S. Public libraries provide access to computers, the internet, and technology training. 2005. <https://www.gatesfoundation.org/ideas/media-center/press-releases/2005/06/support-needed-for-library-technology>
- 7 <https://www.kjm.cz/vzdelavani-pro-verejnost>
- 8 <https://www.knihovnaprEROV.cz/>
- 9 <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket/Larcentrum-och-Medialab/Om-Medialab.html>
- 10 American Library Association. Celebrating Welcoming week: a guide for libraries. <https://www.ala.org/advocacy/advocacy/diversity/libraries-respond-immigrants-refugees-and-asylum-seekers#welcoming>
- 11 Serra, S. & Revez, J. Social inclusion of refugees and asylum seekers: The role of public libraries in the Lisbon Metropolitan Area. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2023, 56(2), 397-414. <https://doi.org/10.1177/09610006221146549> (Original work published 2024)

PhDr. KLÁRA EHRLICH, Ph.D., je ředitelkou Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského.

Kreativní knihovník: Jak podporovat a rozvíjet čtenářství u dětí a mládeže

Vzdělávací program formou publikace

KATEŘINA RICHTEROVÁ SMÍLKOVÁ / smilkova@plzen.eu

V květnu 2022 Ministerstvo kultury ČR zveřejnilo výzvu 3/2022 „Podpora projektů kreativního učení, komponenta 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru“, která byla součástí čerpání dotací z Evropské unie v rámci Národního plánu obnovy.

Jelikož byl tento program velkorysý vzhledem k téměř nulové spoluúčasti, ucítila jsem šanci uspořádat vzdělávání pro západočeské knihovníky a knihovnice pracující s dětmi a mládeží, aniž by se příliš zatížil rozpočet Knihovny města Plzně (KMP). S výzvou jsem seznámila kolegyni Bc. L. J. Baťkovou, která má díky lektorství na Univerzitě třetího věku vazby na Fakultu pedagogickou Západočeské univerzity v Plzni (FPE ZČU). Podařilo se jí pro naši věc získat Mgr. V. Lovasovou, PhD., z Katedry psychologie. Ta pomohla vymyslet konstrukci projektu, vytypovala většinu lektorů a byla odborným garantem i lektorkou vzdělávacího programu. V této fázi jsme tlumočily náš záměr vedení KMP a dostaly svolení pokračovat v přípravách projektu a podat žádost.

Čhtěly jsme vytvořit a realizovat vzdělávací program, který by účastníkům poskytl dlouhodobé nástroje sloužící k usnadnění přípravy a realizace lekcí pro děti a mládež zaměřené na práci s knihou a vyžadující přímou interakci s účastníky. Kýženým cílem tedy bylo a nadále je podporovat čtenářskou gramotnost a čtenářství.

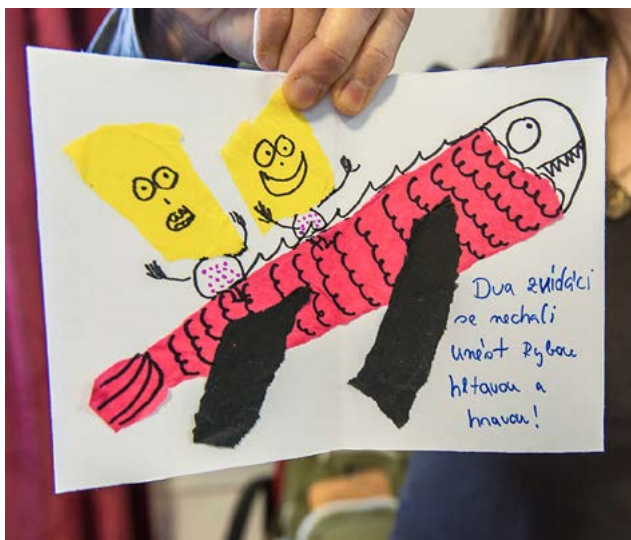
Od lektorů se očekávalo, že svěřené téma zpracují knihovníkům na míru a zahrnou do něj též práci s knihou. Dále k tématu vytvoří textovou oporu, která bude přístupná na e-learningovém portálu Moodle ZČU, kam mohou sdílet další doprovodné materiály a ukázky.

Vzdělávací program jsme nazvaly totožně jako projekt samotný – „Kreativní knihovník“. Název reflektuje oba primární parametry celého projektu a též jeho hlavní zaměření – vzdělávání a kreativitu. Celkem bylo definováno osm oblastí (modulů), pro které byli následně zvoleni konkrétní lektori.

Program kurzu

1. **Jak se člověk učí číst** s PhDr. S. Janovcovou, PhD., speciální pedagožkou, psycholožkou, etopedkou, logopedkou a ředitelkou pedagogicko-psychologické poradny Lexik.
2. **Jak se člověk stane čtenářem** s PhDr. E. Koželuhovou, PhD., odbornicí na čtenářské strategie, původně učitelkou v MŠ, donedávna členkou Katedry preprimární a primární pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, nyní působící na Katedře didaktiky FPE ZČU.
3. **Specifika jednotlivých věkových skupin čtenářů** s psycholožkou Mgr. K. Kubíkovou, PhD., z Katedry psychologie FPE ZČU.
4. **Uplatnění metod kreativního učení v práci s dětskou skupinou** s psycholožkou Mgr. V. Lovasovou, PhD., z Katedry psychologie FPE ZČU, garantkou samotného vzdělávacího programu Kreativní knihovník.
5. **workshop: Biblioterapie a tvůrčí psaní v knihovnické práci** s knihovnicí KMP Bc. L. J. Baťkovou a spisovatelkou Petrou Braunovou.
6. **workshop: Dramatická výchova v knihovnické práci** s herečkou a pedagožkou MgA. E. Gažákovou, Ph.D., z Katedry pedagogiky FPE ZČU a herečkou a lektorkou kreativního a zážitkového vzdělávání MgA. J. Doubravovou.
7. **workshop: Výtvarné aktivity v knihovnické práci** s Mgr. M. Plíhalovou a Mgr. et BcA. B. T. Černickou z Katedry výtvarné výchovy a kultury FPE ZČU.
8. **workshop: Využití grafického editoru Canva v knihovnické práci** s proděkanem pro vzdělávání FPE ZČU Mgr. J. Krotkým, PhD., zpěvákem a PR zástupcem FPE ZČU Bc. M. Švecem a knihovníkem KMP Bc. J. Albrechtem.

Vzdělávacího programu Kreativní knihovník, který se uskutečnil od 1. února do 27. dubna 2023, se zúčastnilo celkem

Z workshopu Zprostředkování knihy prostřednictvím zážitkových výtvarných aktivit / Foto: Martina Kožíšek

Ouřadová

56 knihovnic a knihovníků z 18 knihoven Plzeňského a Karlovarského kraje, kteří vzdělávání věnovali v součtu 798 hodin.

Dotazník zpětné vazby nám sdělil potěšující informaci o řadě pozitivních ohlasů, například:

- „Kurz byl úžasným exkurzem do různých oblastí, které se při práci s dětmi v knihovně hodí.“
- „Kurz byl jako bonboniéra. Ať jsem si vzala jakýkoli bonbon, náplň byla vynikající.“
- „Kurz byl skvěle připraven, nové poznatky hned využívám při práci s dětmi.“
- „Kurz se mi moc líbil. Opravdu mě to naučilo spoustu nového a zábavnou formou.“
- „Kurz byl velice přínosný a praktický.“
- „Díky za všechny přednášky a za zážitek – tvůrčí psaní s paní spisovatelkou Petrou Braunovou.“

„Ještě jednou chci poděkovat za příležitost. Bylo to velmi obohacující a inspirativní. Fakt se těším, až si projdu moduly ostatních kolegů. Jsem moc ráda, že jsem mohla být součástí. Kdybych mohla ještě něco udělat, moc ráda,“ uvedla PhDr. Eva Koželuhová, Ph. D., lektorka modulu Čtenářská gramotnost.

Závěrem bych ráda dodala, že jsem se rozhodla podpůrné materiály k jednotlivým modulům ze vzdělávacího programu Kreativní knihovnické zveřejnit v digitální podobě. Učinila jsem tak vzhledem k tomu, že lektori při zpracovávání jednotlivých témat pracovali s knihovníky jakožto primární cílovou skupinou a věnovali přípravě nemalé množství času. Zároveň účastníci vzdělávání ve zpětné vazbě uváděli, že nabyté zkušenosti a informace jistě využijí ke své práci.

Sice trvalo více než rok, než jsem souběžně se svými primárními pracovními povinnostmi zvládla vše graficky sjednotit, upravit obrázky, vysázet text, zalomit ho a za pomoci

korektorky a redaktorky MgA. N. Soukupové upravit text do finální publikovatelné podoby. Výsledek však, nejen dle mého názoru, stál rozhodně za to. K mé potěše byla kladně vyhodnocena žádost o dotaci z programu Ministerstva kultury Knihovna 21. století pro rok 2024 na grafiku a tisky.

Publikace *Kreativní knihovnické: Jak podporovat a rozvíjet čtenářství u dětí a mládeže* vyšla koncem roku 2024 ve formátu PDF (ISBN 978-80-11-05986-6) a také jako brožovaná verze (ISBN 978-80-11-05985-9) v nákladu 85 kusů.

Když jsem o vydání publikace *Kreativní knihovnické* informovala v elektronických knihovnických konferencích Knihovna a Andersen, byla jsem velmi mile překvapena, že o ni projevil zájem akvizitorky z knihoven napříč celou ČR. Ohlasu se publikaci dostalo i ze Slovenska — ředitel Oravské knižnice A. Habovštiaka Mgr. art. R. Večerek projevil zájem přeložit její části do slovenštiny.

Je mi potěšením a ctí představit *Kreativního knihovnické* také zde a věřím, že až ho rozbalíte, budete ho chtít prozkoumávat znovu a znovu. A možná ještě jednou. ●

Publikace ve formátu PDF
← ke stažení zde.

Mgr. KATEŘINA RICHTEROVÁ SMÍLKOVÁ je vedoucí Obvodní knihovny Bory, Knihovny města Plzně.

Centrum technického vzdělávání Půda v Městské knihovně v Poličce

aneb Jak na kreativitu & kulturu makers
v knihovnách

HANA ŠANDOVÁ / sandova@knihovna.policicka.org

Když jsme na podzim roku 2019 otevírali Půdu – kreativní a technologický prostor v podkroví Městské knihovny Polička – netušili jsme, kam nás tato zkušenost zavede. Naším cílem bylo v rámci třetího oddělení knihovny vytvořit místo, kde se setkává tvořivost, technologie, vzájemné učení, sdílení a komunitní život. Dnes, po pěti letech provozu, můžeme říci, že Půda nejen splnila většinu očekávání, ale některá z nich i překonala – a pořád nás baví!

Inspirace a motivace

Základem celého projektu (o Půdě viz Čtenář, 2021, č. 6, s. 203–204, pozn. red.) bylo, že měl ředitel Městské knihovny Jan Jukl předem připravenou architektonickou studii na rozšíření knihovny. Studie řešila využití půdních prostor jako moderní učebny dostupné široké veřejnosti, úpravu dvorku a také bezbariérový přístup. Díky tomu pak byl připraven rychle reagovat na grantovou výzvu, která před devíti lety přišla z dotačního programu Evropské unie v rámci projektu podpory infrastruktury ve vzdělávání programu IROP (Integrovaný regionální operační program), podpory Ministerstva pro místní rozvoj a města Poličky.

Ředitel poličské knihovny si již tehdy uvědomoval, že knihovny 21. století musí překročit hranice tradičního chápání své role. Nejde jen o půjčování knih, ale o vytváření míst, kde se lidé mohou setkávat, inspirovat a společně tvořit. Knihovna,

kteřá podporuje celoživotní vzdělávání, kreativitu a inovace –, to byla vize stojící za vznikem Půdy.

V čem je Půda jedinečná

V září 2019 byla Půda otevřena veřejnosti. Stala se tak prvním plnohodnotným makerspace v české veřejné knihovně, jenž je dostupný široké veřejnosti zdarma. Baví nás propojovat formální a neformální vzdělávání. Rádi sdílíme naše zkušenosti a sbíráme inspiraci nejen s knihovníky, ale také lektory a učiteli doma i v zahraničí díky Sdružení knihoven ČR (SDRUK) a programu Erasmus+. Na rozdíl od běžných představitelů

DIGI senior – modelování náhradní západky do držadla cestovního kufru / Foto: archiv Půdy

makerspace, které jsou často dostupné jen ve větších městech a často se zaměřují primárně na technické dovednosti a digitální technologie, Půda nabízí vyvážený mix aktivit z různých oblastí. Kombinuje technické a přírodovědné aktivity s jazykovými, informačními, historickými a uměleckými, čímž vytváří skutečně multidisciplinární prostředí pro učení a tvoření.

Zatímco mnoho podobných prostorů se zaměřuje primárně na mladé lidi nebo technologické nadšence, Půda aktivně vítá návštěvníky všech věkových kategorií – od dětí z mateřských škol přes studenty a dospělé až po seniory. Tento mezigenerační rozměr vytváří mimořádně obohacující prostředí, kde se mohou setkávat a vzájemně inspirovat lidé s různými zkušenostmi a perspektivami.

Návštěvníci jsou podporováni v tom, aby zkoušeli nové věci, nebáli se chybovat a učili se z vlastních zkušeností. V prostorách Půdy tak můžete vidět děti programující roboty a seniory učící se 3D modelování.

Půda v praxi

Její fungování je postaveno na tzv. „otevřené Půdě“, která nepředstavuje nic jiného než otevírací dobu tohoto třetího oddělení knihovny, v němž si můžete, pokud jste naším čtenářem, půjčit odbornou technickou literaturu pro děti i dospělé nebo vybrané roboty domů. Zároveň jsou zde k dispozici další roboti, robotické stavebnice, programovací prostředí, animační studio a „stroje“ jako 3D tiskárny, CO2 laser, CNC frézka, notebooky, tablety...

Pro veřejnost je Půda otevřena každé pondělí, čtvrtek a neděli odpoledne, kdy mohou přijít jednotlivci i skupiny bez předchozí rezervace a využít dostupné vybavení a pomůcky. Vždy je přítomen odborný personál, který návštěvníkům poskytuje potřebnou podporu a asistenci. Tento formát "otevřené Půdy" je oblíbený ve všední dny zejména dětmi, které k nám míří po škole. V neděli pak chodí často rodiny nebo děti přivedou rodiče, aby jim to tu ukázaly.

Pondělní dopoledne patří přírodovědě pro děti na domácím vzdělávání. Úterní odpoledne je vyhrazeno pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, kde spolupracujeme s rodinným centrem PodAné Srdce, z. s., Střediskem výchovné péče Svitavska (Alfa) a Gymnáziem Polička a jejich MAKERS kroužkem. Ve středu odpoledne pak máme historické přednášky, kam dochází především senioři.

Vedle otevřených hodin pro veřejnost nabízí Půda také programy pro školy, které probíhají převážně v dopoledních hodinách v pracovní dny a jsou vždy přizpůsobeny věku a potřebám konkrétní skupiny. Školy si mohou vybrat z různých tematických programů nebo si domluvit program na míru, jenž doplňuje jejich výuku.

Dále tu jsou také workshopy, školení, exkurze a letní škola pro učitele a knihovníky zaměřená na technologie a „kulturu makers“ v knihovnách a ve vzdělávání. Kromě pravidelných aktivit pořádá Půda také jednorázové akce, jako jsou tematické dílny, přednášky, soutěže nebo prázdninové programy.

Tyto akce často reagují na aktuální témata nebo společenské události a přitahují do knihovny nové návštěvníky. Příkladem mohou být workshopy zaměřené na udržitelnost, digitální bezpečnost nebo nové technologické trendy. Loni jsme tu v rámci Putovní konference pořádané MAS Poličsko měli workshop zaměřený na umělou inteligenci s Evou Nečasovou z AI dětem. Letos za námi na náměstí přijel EDUbus a EDUteam, mobilní polytechnická laboratoř, která jezdí po celé republice a ukazuje, jak učit moderně, s technologiemi a nebát se. Dopoledne byl program zaměřený na suchý led a odpoledne proběhly pro veřejnost workshopy – Virtuální realita a Létání s drony. Učitelé pak měli na závěr možnost autobusu navštívit, seznámit se s vybavením a třeba si domluvit i návštěvu jejich školy.

Při zpětném pohledu je zřejmé, že systém Otevřené Půdy dobře funguje během školního roku, přesto se neustále učíme komunikovat o tom, co děláme, a získat další návštěvníky napříč všemi věkovými kategoriemi. Některé nápady máme, teď už je jen postupně realizovat, inspirovat se a zkoušet.

Během letních prázdnin se nám osvědčilo rozdělení prázdnin po týdnech. Pro širokou veřejnost máme dva týdny workshopů, jeden v červenci (dopoledne) a druhý v srpnu (odpoledne). Každý den je zaměřen na konkrétní aktivitu – robotiku, 3D modelování, pájení, deskohraní, tvoření aj.

Třetí týden patří již tradičnímu příměstskému táboru s vesmírnou tematikou s odpalováním raket. Tábor spolupořádáme s rodinným centrem PodAné Srdce, z. s., kde se nám tak daří integrovat také několik dětí s poruchou autistického spektra.

Se vzdělávací agenturou EduTime, s. r. o., pak děláme Letní školu robotiky s Hankou, kde se scházejí učitelé z Čech i ze Slovenska. Přestože umíme pořádat naše vlastní školení, zejména pro kolektivy knihovníků či učitelů, spolupráce se vzdělávacími agenturami se nám osvědčuje, protože nám tak odpadá nemalá administrativní zátěž s péčí o účastníky. Knihovna získá prostředky za pronájem učebny a lektorné na vlastního lektora. Rádi bychom připravili i kurz zaměřený na technologie a „kulturu makers“ pro účastníky i z dalších evropských zemí.

Další prázdninové týdny pak patří vlastnímu vzdělávání a dovolené.

Technické vybavení a možnosti

Půda v Městské knihovně v Poličce je nejen příjemný prostor, ale disponuje skvělým technickým vybavením, které umožňuje realizovat workshopy pro třídní kolektivy od předškoláků po středoškoláky nebo dospělé se širokou škálou tvůrčích a vzdělávacích aktivit.

Základ pro práci s kolektivy byl pořízen v rámci projektu IROP – stojíme tak nyní před otázkou, jak se vyrovnat s ukončením podpory operačního systému Windows 10 u notebooků, zda přejít na Linux, nebo z jakých zdrojů obnovit alespoň jejich část. U iPadů jsme před pár lety přešli na hromadnou správu Mosyle Business, která je až pro 30 zařízení zdarma.

Prázdninový workshop s HP Robots Otto, červenec 2024 / Foto: archiv Půdy

Dosluhující CO2 laser necháme dožít a díky podpoře Ministerstva kultury z projektu VISK a města Polička vybíráme nový moderní, spolehlivý a bezpečný stroj. Vedle něj pořídíme ze stejného titulu EDU strojky – vrtačku, pilku s bruskou a malý soustruh.

K nejpobulárnějším nástrojům mezi návštěvníky stále patří 3D tiskárny. První, BCN3D SigmaX, tu je s námi od začátku a má dvě hlavy, umožňuje tak dvoubarevný tisk napříč vrstvami. Její nevýhoda je, že používá silnější filament než zbylé tři tiskárny Prusa MK3S+.

Z robotických hraček pro nejmenší jsou to Bee- a Blue-boti, kteří nám postupně odcházejí a budeme je muset doplnit. Ozobotům docházejí baterky. Pro větší pak skvělá, již nevyráběná robotická stavebnice Lego WeDo se drží a je stále oblíbená. Děti buď skládají podle originálních návodů, podle sebe, nebo kupujeme tematické návody. O jarních prázdninách slavili úspěch robotičtí lego dinosauři. Lego Mindstorms EV3 a Lego Spike prime máme „jen“ pro vážné zájemce a účastníky robotických soutěží v dresu Městské knihovny. BBC micro:bit, Arduino, páječky fungují stále.

Další techniku a roboty jsme pak získali. Ty, které půjčujeme od roku 2021 knihovnám a školám, z projektu Ministerstva kultury VISK. Další roboty pak získáváme většinou díky kampani Meet&Code, dary nebo dlouhodobými zápůjčkami. Od května roku 2024 vybrané roboty půjčujeme našim čtenářům také domů.

Během prázdnin se budeme chystat na nový školní rok. Rádi bychom:

- skrze „self check“ zavedli evidenci prezenčních výpůjček na Půdě;
- připravili podpůrné aktivity, náměty a návody pro návštěvníky Půdy;
- rozšířili individuálně zaměřenou službu DIGI SENior – podpora seniorům v digitálním světě – o dopolední DIGI kávu; zde by se mohli senioři pravidelně scházet a vzájemně sdílet radosti a starosti nejen s technikou;
- zvýšili zájem o DIGI centrum, které poskytuje jednu měsíčně prostor pro pedagogy ke sdílení zkušeností a podpoře práce nejen s novou informatikou.

Po pěti letech můžeme říct, že se Půda skutečně stala nejen prostorem plným technologií a kreativity, ale i místem, kde se lidé setkávají a vzájemně inspirují. Stále se učíme, zkoušíme nové formáty a hledáme cesty, jak být užiteční a otevření všem generacím. Věříme, že knihovny mohou být důležitým hráčem v oblasti technického vzdělávání, komunitního života i podpory digitálních dovedností. A právě Půda je důkazem, že to jde – s vizí, trpělivostí a otevřeností ke změnám. Zkušenosti z provozu Půdy mohou být inspirací i pro další knihovny, jež uvažují o otevření podobného prostoru nebo o jiné formě technického vzdělávání pro své uživatele. ●

HANA ŠANDOVÁ je vedoucí Centra technického vzdělávání Půda při Městské knihovně Polička.

Knihovna jako „makerspace“

V Polytechnické dílně NTK se nápady
přetváří v realitu

JANA KAŠPAROVÁ / jana.kasparova@techlib.cz

JANA ZIEGELHEIMOVÁ / jana.ziegelheimova@techlib.cz

Boty na míru, model stíhačky ze Star Wars nebo třeba nový domov pro morče. Za zdmi Národní technické knihovny se nápady přetváří v realitu. A to díky její Polytechnické dílně.

Do knihovny se přeci chodí pro knížky nebo za klidem, který nabízí studovny, nebo třeba na přednášku či autorské čtení, napadne asi většinu čtenářů, ale i další zástupce široké veřejnosti. Co když se ale člověk stane vášnivým návštěvníkem knihovny kvůli laseru, 3D tiskárně nebo třeba proto, že se mu doma rozbil šicí stroj?

Národní technická knihovna kromě knih, elektronických zdrojů či studijních prostor nabízí mnohem více. Ve svých zdech dala vzniknout Polytechnické dílně. Místu, kde každý může uskutečnit svůj nápad nebo třeba opravit to, co by jinak vyhodil. Technické zázemí dílny nabízí vše, co by kutil mohl potřebovat: elektrodílnu, 3D tiskárny, laser, velkoformátový tisk nebo například šicí stroj. Kromě toho jsou navíc návštěvníkům k dispozici i technici, kteří v případě potřeby poradí či pomůžou.

Moderní otevřené pracoviště se zaměřuje na rozvoj polytechnického vzdělávání, podporu technické tvořivosti a využívání inovativních technologií. Dílna je otevřená studentům, akademikům, ale i široké veřejnosti a nachází se přímo v prostorách Národní technické knihovny v pražských Dejvicích.

Co je Polytechnická dílna?

Polytechnická dílna, tzv. makerspace, je prostor vybavený moderními stroji a nástroji, které návštěvníkům umožňují uskutečňovat vlastní nápady, prototypovat, opravovat či vyrábět drobné součástky a učit se pracovat s technologiemi, jež jsou jinak obtížně dostupné. Kromě zhotovení nových výrobků je možné využít vybavení i k opravám. Zázemí tak zároveň významně podporuje myšlenku udržitelnosti.

Dílna je současně koncipována jako styčný bod pro spolupráci, výměnu zkušeností, školení a odborné akce. V budoucnu bude sloužit také jako centrum pro spolupráci v rámci Kampusu Dejvice na polytechnickém vzdělávání a pro metodickou podporu dalších veřejných institucí.

Na opravy elektroniky a prototypování je určena elektrodílna / Foto: archiv NTK

Součástí Polytechnické dílny je i špičkově vybavená mechatřina / Foto: archiv NTK

Prostor se skládá z několika technologických okruhů:

- elektrodřina – opravy a prototypování elektroniky;
- mechatřina – obrábění a zpracování dřeva, kovu a plastů;
- 3D tisk – možnost samostatné práce s moderními tiskárnami;
- laserový řezák a gravířka – přesné řezání a značení materiálů;
- 3D scanner – digitalizace objektů;
- velkoformátový tisk – například pro plakáty či jiné designové výstupy;
- barvicí a brousící stanoviště;
- šicí a vyšívací stroj – práce s textiliemi.

Podrobnosti o konkrétních strojích jsou k dispozici na Wikipedii Polytechnické dílny, která je přístupná registrovaným uživatelům.

Kdo může dílnu využívat?

Návštěvníkem dílny se může stát kdokoli, kdo o to stojí. Je ale třeba splnit několik podmínek: být registrovaným uživatelem Národní technické knihovny, být plnoletý, absolvovat potřebná školení pro práci se stroji, být schopen samostatné práce či si například pomocí online systému rezervovat příslušný čas. Samostatný vstup a využití strojů je pro návštěvníky zdarma, zaplatit je ale třeba spotřební materiál. Podrobnější informace jsou k dispozici na webu NTK.

Pomáháme i ostatním: metodická podpora pro knihovny a města

Polytechnická dílna NTK není jen místem pro kutily. Inspirací je i pro další instituce, které chtějí rozvíjet vlastní kreativní a vzdělávací prostory. Díky zkušenostem s provozem, bezpečností a efektivním výběrem technologií nabízíme pomocnou ruku všem, kdo chtějí zřídit vlastní makerspace.

Nabízíme:

1. konzultace a odborné poradenství:
 - pomoc při plánování a zřizování dílen;
 - doporučení k uspořádání prostoru a optimalizaci provozu;
2. doporučení k vybavení a nástrojům:
 - výběr vhodné techniky podle zaměření;
 - sdílení zkušeností s nákupem a výběrovými řízeními;
 - předání know-how k systémům správy vybavení a rezervací;
3. vzdělávání a školení:
 - přístup k našim online kurzům a certifikacím;
4. studijní návštěvy a referenční provoz:
 - možnost osobních návštěv v NTK;
 - individuální konzultace a praktické ukázky;
5. sdílení dokumentace a provozních materiálů:
 - provozní manuály, checklisty a bezpečnostní metodiky.

**Návštěvníkům jsou
v dílně k dispozici
moderní 3D tiskárny**

Foto: archiv NTK

Máte zájem o spolupráci?

Kontaktujte nás na e-mailu dilna@techlib.cz nebo telefonním čísle 776 007 892. Rádi vám připravíme nabídku spolupráce na míru.

Zkuste si to taky. První krok k novým dovednostem začíná u nás. Ať už jste student techniky, umělec s nápadem, nebo někdo, kdo chce jen opravit prasklé plastové kolečko,

Polytechnická dílna NTK vám otevře dveře k technické svobodě.

Leží vám doma něco rozbitého a nevíte si s tím rady? Nebo vás láká se k nám pouze podívat? Přijďte na jeden z našich opravárenských dnů, kdy se dveře dílny otvírají široké veřejnosti. Výjimečně není třeba mít registraci či rezervaci, stačí jen přijít.

Sledujte naše webové stránky či náš Instagram a dozvíte se více! ●

Město hrou

VENDULA HUMLOVÁ / humlova@stredoceskaknihovna.cz

Středočeská knihovna v Kladně se v rámci kampaně Týden17 stala partnerem programu Build the Change, který je součástí globální iniciativy LEGO Group.

Na konci dubna se Středočeská knihovna v Kladně naplnila nevídanou energií, spoustou nápadů a tisíci barevných kostiček LEGO®. Čtyřdenní program „Postav hravé Kladno!“, pořádaný ve spolupráci s LEGO Group a sítí festivalů Maker Faire Česká republika, přivedl do knihovny děti, rodiče, školní kolektivy i náhodné návštěvníky. Každý měl možnost zamyslet se nad tím, co ve městě chybí, a zároveň navrhnout svou představu veřejného prostoru pomocí kostiček LEGO.

Akce proběhla v rámci globální iniciativy Build the Change, kterou LEGO Group realizuje ve spolupráci s partnery po celém světě. Jejím cílem je dát dětem a mladým lidem prostor tvořivě přemýšlet o budoucnosti měst, klimatu a společnosti. V kladenské knihovně jsme se zaměřili především na veřejný prostor.

Vize města pohledem nejmladší generace

Během tří dnů prošlo programem pro školy 359 dětí a 32 učitelů a učitelů z více než poloviny kladenských základních škol.

Holky a kluci nejprve zjistili, že i s prostorem města je možné kreativně a hravě pracovat a seznámili se s inspirativními příklady ze světa. Poté následovala moderovaná diskuze o tom, co v našem městě chybí, jaké místo by si přáli a co by pomohlo ke zlepšení veřejného prostoru.

Jednotlivci i malé týmy navrhovali vlastní části města. Z kostiček LEGO tak vyrostla netradiční hřiště, multifunkční prostory, komunitní zahrady, rybářský park i galerie. Své stavby mohly děti přesně umístit na velkou mapu Kladna. Při závěrečné prezentaci nechyběla možnost představit svůj záměr ostatním.

Tvořit společně

Také v průběhu celé sobotní akce pro veřejnost panovala živá a přátelská atmosféra. Návštěvníci přicházeli a odcházeli průběžně, někteří zůstali jen krátce, jiní strávili v knihovně téměř celé odpoledne. Během dne se jich v knihovně vystřídaly téměř dvě stovky.

Příjemným překvapením pro nás byla rozmanitá skladba návštěvníků. Kromě tradičně aktivních maminek s dětmi

Postav hravé Kladno

Foto: Karel Pazderka

Ukázka LEGO printu / Foto: Karel Pazderka

dorazila i řada tatínek, kteří se s chutí pustili do stavění a společného navrhování. Příležitost zamyslet se nad prostředím, kde žijeme, si nenechali ujít ani holky a kluci z okolních dětských domovů.

Nešlo přehlédnout, že téma veřejného prostoru i tvoření oslovuje napříč generacemi a že knihovna může být přívětivým a bezpečným místem, kde se rodiny setkávají a tvoří společně.

Projekt byl výsledkem spolupráce Středočeské knihovny, LEGO Group v České republice, která má v Kladně jeden ze svých výrobních závodů, a platformy Maker Faire. Ačkoliv sladění rozdílných vizuálních stylů, komunikačních i organizačních pravidel nebylo vždy jednoduché, podařilo se nám najít společnou řeč a vytvořit akci, která byla otevřená, smysluplná a inspirativní.

Maker Faire Česká republika také dlouhodobě spolupracuje s knihovnami jako partnery v oblasti vzdělávání, kreativity a podpory otevřených komunitních dílen. Prostřednictvím festivalů Maker Faire (MF) vznikla síť spolupracujících knihoven, které rozvíjejí vlastní "makerské" aktivity – ať už formou workshopů, nebo zřizováním vlastních dílen. Spolupráce probíhá například s KISK (Kabinet informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v Brně), s nímž se knihovny věnují seminářům o implementaci otevřených dílen do knihoven. V zahraničí rozvíjí lidé z MF kontakty s knihovnou DOK1 v dánském Aarhusu a v České republice je navázána spolupráce s Městskou knihovnou v Praze, která provozuje sousedskou dílnu DOK16 na Smíchovské náplavce, a dále také s městskou knihovnou v Poličce. Ta disponuje vlastní otevřenou dílnou a pravidelně připravuje workshopy pro návštěvníky festivalu Maker Faire.

Chcete stavět „hravé město“ i ve vaší knihovně?

Akce „Postav hravé Kladno!“ potvrdila, že knihovna může být živým centrem kreativity i dialogu o veřejném prostoru. Spojení s iniciativou Build the Change a využití kostiček LEGO ukázalo, že i hravé nástroje mohou vést k hlubšímu zamyšlení a mezigenerační spolupráci. Podobné programy přinášejí knihovnám nové návštěvnice a návštěvníky a posilují jejich komunitní roli.

Pokud vás tento typ programu zaujal a uvažujete o podobné aktivitě i ve své knihovně, neváhejte se na nás obrátit s konkrétními dotazy. Také je možné kontaktovat Vojtěcha Kolaříka z organizace Maker Faire (education@makemore.cz), která je republikovým partnerem společnosti LEGO Group v ČR pro projekt Build the Change. Oddělení společenské odpovědnosti se dlouhodobě věnuje rozvoji vzdělávacích a komunitních programů ve spolupráci se školami a neziskovými organizacemi po celé České republice.

Program je součástí širšího rámce společenské odpovědnosti LEGO Group a zaměřuje se na podporu dětí a místních komunit prostřednictvím aktivit "Learning through Play", tedy učení hrou.

Další tipy na tvoření s kostičkami LEGO

V rámci kreativních čtvrtků u nás slavil úspěch také LEGO print, kreativní technika, která spojuje oblíbenou stavebnici s tiskem. Nespornou výhodou tohoto postupu je, že nemusíte disponovat velkou šikovností, a přesto může výsledek vypadat výborně. Je možné využít speciální tiskárnu, ale vystačíte si i s běžným válečkem na linoryt. První dílny se účastnila skupinka tvořivých nadšenkyň, která kreativní čtvrtky navštěvuje pravidelně, a byla tak úspěšná, že jsme se rozhodli uspořádat další setkání, tentokrát formou společného tvoření pro rodiče a děti. Také u nich sklídila aktivita velký úspěch. Výsledkem bylo nepřeborné množství abstrakcí, různorodých zvířat a nechyběl ani symbol oblíbeného fotbalového klubu. ●

Mgr. VENDULA HUMLOVÁ pracuje jako edukátorka ve Středočeské knihovně v Kladně.

Liberecká knihovna na Ideathonu

DANA PETRÝDESOVÁ / petrydesova@kvkli.cz

Jsme Krajská vědecká knihovna v Liberci – největší knihovna Libereckého kraje. Plníme funkci krajské i městské knihovny a kromě knihovnických služeb nabízíme velké množství aktivit vzdělávacích, kulturních i volnočasových, budujeme svoji značku jako důležitého komunitního centra.

V poslední době se intenzivně zabýváme otázkou, jak dostat do knihovny víc středoškoláků a mladých lidí, jak je efektivně oslovit, když nás navštíví v rámci výuky, a jaké aktivity jim nabídnout, aby se do knihovny vypravili častěji i ve svém volném čase. Chceme, aby je knihovna bavila. A objevila se skvělá příležitost zeptat se přímo jich samotných – stali jsme se partnery studentské startupové soutěže, čtyřadvacetihodinového maratonu nápadů Ideathon Liberec 2025.

Jedná se o akci, kterou již popáté organizoval Liberecký kraj a Agentura regionálního rozvoje s regionální kanceláří Agentury pro podporu podnikání a investic CzechInvest. Jejím cílem je motivovat mladou generaci k aktivnímu zájmu o dění v regionu, podpořit jejich tvůrčí přístup a navázat kontakt mezi studenty, firmami a institucemi. A jak to probíhalo? Scénář je jasný a jednoduchý.

Každý ze 16 studentských týmů, které soutěžily ve dvou kategoriích (středoškolské a vysokoškolské), si vybral jedno ze čtyř soutěžních témat – jak přiblížit služby Krajské vědecké knihovny v Liberci středoškolákům (garant: knihovna), jak efektivněji propojovat sociální podniky v kraji s experty (garant: Liberecký kraj), jak by mohl vypadat chytrý asistent na webu krajského města (garant: statutární město Liberec) nebo jak by mohla společnost PRECIOSA, a. s., udržitelně využívat křišťálové sklo druhé jakosti (garant: společnost Preciosa, a. s.).

Po úvodních prezentacích témat probíhaly tzv. kulaté stoly. Studenti měli možnost oslovit garanty a doptat se na cokoliv, co je k zadanému problému zajímá. I my s naším knihovním minitýmem jsme část odpoledne strávili konzultacemi k našemu zadání. A pak to začalo... Následující čas, včetně nočních hodin až do 13 hodiny druhého dne, studenti makali, přemýšleli,

Práce jednoho z týmů

Foto: Jan Jirouš

tvořili, diskutovali, aby při závěrečné prezentaci před porotou během tří minut (a to skutečně není moc času) sdělili podstatu a řešení svého nápadu. Porota měla minutu na případné dotazy — což i pro nás, porotce, byla výzva. Smekám před všemi studenty a vyjadřuji velký respekt všem! Chtělo to tah na branku, velkou odvahu, a to všichni studenti prokázali.

Měla jsem tu čest být členkou poroty pro kategorii středoškolských týmů, svého zástupce jsme měli i v porotě pro vysokoškolskou kategorii. Musím konstatovat, že to vůbec nebylo jednoduché rozhodování. Každý z týmů k řešení přistoupil jinak a zcela originálně. Za mě vyhráli úplně všichni. Ale protože ve hře byla odměna pro vítěze, muselo být rozhodnuto.

A jak to tedy dopadlo? V obou kategoriích vyhrály týmy, které si vybraly téma zadané knihovnou. Tým *Copak jmelí... ale jmelí* proměnil knihovnu v prostor pro deskovou hru Dungeons & Dragons, která podle nich přirozeně podporuje fantazii, čtenářství a týmovou spolupráci. Kategorii studentů Technické univerzity v Liberci ovládl tým *Maliar* s interaktivní hrou Únikem k poznání, založenou na postavě Johanna Gutenberga. Oba vítězné týmy si odnesly šek v hodnotě 45 000 korun.

Od nápadu k realizaci

Podle organizátorů se Liberec Ideathon za pět let své existence stal respektovanou platformou pro podporu inovací a kreativního myšlení u mladých lidí. A skutečně tomu tak

je – velmi často nezůstává jen u nápadů. Jeden z loňských projektů se díky spolupráci s Libereckým krajem podařilo přenést do realizace. Studentky Technické univerzity v Liberci navrhly simulátor duševních onemocnění, který pomáhá s přiblížením těchto potíží společnosti. Testování proběhlo v březnu 2025 na krajském úřadě a my jsme se nabídli pro další prezentaci projektu. V červnu byl pod názvem Na skok v cizí hlavě představen v liberecké knihovně.

Ale vraťme se k letošnímu Ideathonu. Máme velkou radost, že ve středoškolské i vysokoškolské kategorii zvítězily týmy, které si vybraly právě naše téma. Možná to nejsou novátorské a originální nápady — podobné aktivity v některých knihovnách úspěšně probíhají. My ale vnímáme jako nanejvýš důležité, že tyto nápady vzešly právě od cílové skupiny, které chceme tyto aktivity nabídnout, a že se právě tito mladí lidé budou podílet na jejich tvorbě a realizaci. Jejich pomoc s propagací bude obrovským bonusem!

Byly to dva dny plné inspirace, mladého myšlení, pozitivní a tvůrčí energie. Alespoň trochu z této atmosféry můžete načerpat v krátkém videu (viz QR kód). ●

DANA PETRÝDESOVÁ je ředitelkou Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Foto: Jan Jirouš

Kreativní jako polský knihovník

Jak polské knihovny využívají herní principy k posilování vztahu k četbě a knihám

NATALIA KOŚCIŃSKA

MARCIN SKRABKA / marcin@goodbooks.pl

Stejně jako v jiných zemích má i v Polsku čtení silnou konkurenci – ve 21. století existuje mnoho způsobů, jak trávit volný čas. Internet, seriály, setkání s přáteli, sport... Kde vzít čas na čtení? Ačkoli poslední průzkumy Národní knihovny přinášejí dobré zprávy – čtení už roky nebylo v Polsku tak populární jako nyní! – knihovníci se stále potýkají s nelehkým úkolem: jak do svých institucí přilákat návštěvníky.

Podle studie z roku 2024¹ přečetlo v uplynulých 12 měsících aspoň jednu knihu 41 % dotazovaných lidí. To je jen o něco málo méně než v roce 2023. Poláci však stále častěji čtou na obrazovkách – telefonech a čtečkách. Knihovny tedy musí sahát po jiných metodách než dříve – papírová kniha už sama o sobě není dostatečnou motivací k návštěvě.

V kontextu postkomunistických zemí se Poláci vyznačují pracovitostí, kreativitou a nespokojeností se současným stavem věcí. Právě v Polsku vznikla Solidarity, většina obyvatel používá elektronické platby, máme vynikající silnice... Naši národní povahou je touha po modernitě a hledání neotřelých řešení každodenních problémů. Není tedy divu, že se polští knihovníci rozhodli bojovat o nečtenáře kreativní cestou.

Prostupování světů

Výchozím bodem pro inovativní čtenářsky zaměřené aktivity knihovníků v Polsku se stala transmediálnost, která je pro 21. století typická. Příběhy se dnes neodehrávají jen v jednom médiu – prolínají se napříč různými kanály a vytvářejí fascinující dialog různorodých forem. Už nejsme jen čtenáři – se svými oblíbenými hrdiny se setkáváme i prostřednictvím filmů, seriálů, komiksů, divadla, výstav, koncertů, a také... her.

Výzkum provedený v Polsku v roce 2013² ukázal, že hráči se mnohem častěji zapojují do dalších kulturních aktivit. Lidé,

kteří se označovali za fanoušky videoher, častěji čtou, chodí na koncerty a navštěvují muzea. Podle výzkumů organizace GWI³ je hraní jednou z nejoblíbenějších činností generace alfa – 70 % teenagerů hraje denně nebo téměř denně.

Od knihy ke hře a zpět

Nejvýraznějším příkladem propojení literatury a gamifikace je fenomén *Zaklínače* – fantasy světa vytvořeného Andrzejem Sapkowským v 80. letech 20. století. Příběhy Geralta z Rivie – nájemného lovce nestvůr – převedlo do herní podoby studio CD Projekt Red, které v roce 2007 vydalo první titul série. Hra měla obrovský úspěch: do vydání další části v roce 2011 se prodalo přes dva miliony kusů. Třetí díl „Divoký hon“ následoval v roce 2015 a čtvrtý je ve vývoji.

Úspěch her pomohl popularizovat knihy. Fanoušci her začali číst Sapkowského povídky a sagu. Knihy byly přeloženy do mnoha jazyků, aby si čtenáři z celého světa mohli příběhy Geralta vychutnat.

Nový způsob budování publika

Není tedy divu, že polské knihovny začaly využívat hry, aby přilákaly nové čtenáře a povzbudily je ke čtení. V tomto úsilí jim pomáhá finská aplikace ActionTrack, která nejen umožňuje převádět knihy do herní formy, ale zároveň knihovnám pomáhá oslovit nové uživatele.

V roce 2017 ve Vratislavi během kongresu IFLA poprvé představila Městská knihovna ve Vratislavi mobilní hru založenou na próze Marka Krajewského – jednoho z nejpopsatelnějších polských spisovatelů.

Hra byla vytvořena na základě finské aplikace ActionTrack, která nejen umožňuje převádět knihy do jazyka her, ale také

**Robert Małecki
v Chełmze při premiéře
hry Objev zločin**

Foto: archiv Marcina Skrabky

umožňuje knihovnám oslovit lidi. A to bez nutnosti znalosti programování.

ActionTrack je platforma skládající se z webového editoru a aplikace pro iOS/Android, která umožňuje vytvářet hry založené na lokalizaci hráče. To znamená, že hry vytvořené knihovnami nebo v knihovnách se odehrávají v městském prostoru (případně v lesích nebo na vesnicích). Hrát je může každý – stačí naskenovat speciální QR kód. Využití trendu BYOD (bring your own device – přineste si vlastní zařízení) znamená, že vstupní práh do hry je opravdu nízký, protože dnes má smartphone v kapse téměř každý.

rozhodla se knihovna využít hru vytvořenou v aplikaci ActionTrack a zapojit místní školy. Princip byl jednoduchý: aby se kluci začali zajímat o čtení, je třeba s nimi mluvit jejich jazykem. Proto je ve Śródě Wielkopolské vyslali na tajnou misi: s pomocí agenta Przecinka museli hráči odhalit tajemství mizejících knih. Odvrátili tak hrozící nebezpečí: bez knih by lidé ztratili schopnost psát a číst. A nešlo jen o literaturu – zmizel by tisk, dopravní značky, informační tabule.

Během své mise se hráči setkali s hrdiny z různých knih, aby s jejich pomocí porazili nebezpečného protivníka. A tehdy – aniž by si to uvědomili – se z nečtenářů stali čtenáři.

Zapojení publika

Mnoho her v knihovnách vzniká přímo ve spolupráci s uživateli. V Rosnowě, obci o dvou tisících obyvatel v Západopomořanském vojvodství, převedli mladí lidé do herní podoby život a dílo básníka Krzysztofa Kamila Baczyńského, který padl během Varšavského povstání. Jeho poezie je většinou vnímaná spíš jako nepříjemná školní povinnost a dokreslují ji smutné černobílé fotografie. Workshopy zaměřené na navrhování her přinesly možnost podívat se na ni jinak.

Z nudné školní látky se stal pestrobarevný příběh o mladém básníkovi, který prožíval lásky, záškoláctví a psal krásné verše. Mladí lidé v něm viděli postavu, která jim byla mnohem bližší než ta, kterou znali ze školních učebnic.

Gamifikovat lze tedy nejen prózu, ale i poezii. Knihovníci z Turku díky přístupu k aplikaci ActionTrack sami vytvořili hru o místních básnících. Jejich město s 25 tisíci obyvatel je skutečnou baštou básníků – ale málokdo z obyvatel o tom ví. Hru „Tajemnicze wersety” (Tajemné verše) knihovníci spojili s cyklem básnických akcí zaměřených hlavně na mládež. Vypadá to, že mladí lidé se nechali nakazit a Turek se opět stane prostorem plným poezie.

Vytvoř hru a proměň knihu v dobrodružství

Robert Małecki, polský autor detektivních románů, zasadil část svých románů do Chełmzy – města s patnácti tisíci obyvateli v severním Polsku. Knihovníci se rozhodli využít tohoto potenciálu a pozvali obyvatele města k účasti ve hře zasazené do světa Bernarda Grosse, hrdiny Małeckého knih. *Odkryj zbrodnię* (Objev zločin) je zároveň městská hra, průvodce po Chełmze a příběh navazující na romány Roberta Małeckého. Premiéru hry doprovázelo setkání s autorem, který si hru sám zahrál. Obyvatelé byli nadšeni: hra v aplikaci ActionTrack pro ně byla příležitostí setkat se s oblíbeným hrdinou, ale také možností znovuobjevit své město.

V Chełmze hra přilákala do knihovny fanoušky románu Roberta Małeckého a detektivní literatury. Gamifikace má ale i další potenciál: je to skvělý způsob, jak oslovit ty, kteří nečtou.

Knihovna ve Śródě Wielkopolské, městě s necelými 25 tisíci obyvateli, se potýkala s malým zájmem o čtení mezi muži a chlapci. Aby u nejmladších vybudovala čtenářské návyky,

Nekončí inspirace

Polští knihovníci neustále překvapují svou kreativitou a schopností kombinovat neobvyklá témata. Nebojí se výzev a netradičních řešení. Sami vytvářejí hry, povzbuzují k tomu své čtenáře a rádi se účastní soutěží.

Hotové hry shromažďujeme v databázi her na stránkách www.goodgames.pl/gry. Najdete tam jak hry vytvořené na zakázku knihovny, tak i hry vytvořené místní komunitou během workshopů. Všechny dohromady i každá z nich samostatně jsou obrovskou inspirací pro kreativní aktivity podporující čtenářství.

Chcete pracovat s hrami i ve vaší české knihovně?

Pokud se vám líbí myšlenka vytváření her na základě literatury nebo místní historie, napište nám – nadaci Good Cuture. Mluvíme česky! Poradíme vám, kde získat finanční prostředky, jak zorganizovat workshopy, a přijedeme vám pomoci s jejich realizací. ●

Přeloženo s pomocí Deepl.com,
jazyková úprava a korekce:
ALEKSANDRA VORASICKÁ GRZYBOWSKA

- 1 Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2024 roku, Biblioteka Narodowa, <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/stan-czytelnictwa-w-polsce/stan-czytelnictwa-w-polsce-w-2024>
- 2 Aktywności i doświadczenia Polaków w 2013 r., výzkumná zpráva CBOS, 2014.
- 3 „Generation Alpha: The real picture”, <https://www.gwi.com/reports/gen-alpha>

MARCIN SKRABKA řídí Vydavatelství Vratislavské univerzity. V roce 2007 založil iniciativu Good Books (goodbooks.pl), která sdružuje lektory zaměřené na zvyšování kompetencí pracovníků v oblasti kultury. V roce 2019 pak vznikla značka Good Games (goodgames.pl), kde společně s finským týmem Team Action Zone pracuje na způsobech propojení moderních technologií s tradičními knihami, zejména v oblasti gamifikace knižního obsahu jako jednoho ze způsobů podpory čtenářství mezi nejmladšími generacemi.

NATALIA KOŚCIŃSKA je polonistka, absolventka Vratislavské univerzity, tvůrkyně podcastu „Słowiańskości“ (Slovanství). Je autorkou či spoluautorkou scénářů ke hrám inspirovaným místními příběhy a kulturním dědictvím Polska, např. *Stezky čarodějnic* na základě výzkumu prof. W. E. Peuckerta, *Probuzení stolemů* o kašubské démonologii nebo *Kam čert nemůže...* o zvycích a obřadech starých Slovanů. Vede také workshopy pro mládež zaměřené na návrh her, tvorbu podcastů a poznávání folkloru a pořádá školení pro kulturní instituce o zavádění gamifikace.

Hrajeme Dreamlike

TEREZA SCHÜTZOVÁ / tereza.schutzova@mlp.cz

Dreamlike je desková gamebooková únikovka zasazená do prostředí futuristické knihovny. Text gamebooku spolu s hracími kartami provází hráče příběhem, ve kterém se snaží odhalit, jak se do knihovny dostali, a najít z ní cestu ven.

Hra vznikla jako jeden z výstupů projektu *Mediální gramotnost v knihovnách 2023: Rok první* realizovaného v rámci grantového programu VISK 1 Ministerstva kultury ČR. Stojí za ní spolupráce týmu studentů oboru Nových médií Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK s Městskou knihovnou v Praze.

V únikovce Dreamlike se hráči rozhodují, jak posupovat, na základě získaných informací a vlastního rozumu či intuice. Tím se hra snaží zábavnou formou přiblížit způsoby práce s informacemi a potřebu kritického pohledu. Jednotlivé herní úseky jsou inspirovány metodickou koncepcí pěti klíčových otázek mediální gramotnosti v programu Jeden svět na školách (JSNS) organizace Člověk v tísni: co, jak, kdo, komu, proč. A vedle mediální gramotnosti v sobě hra obsahuje také téma umělé inteligence a mix popkulturních a filozofických odkazů, se kterými se dá dále pracovat.

Hru je možné hrát v jednom či dvou hráčích, ale také ve větší skupině – podle toho, na co je při hraní hry kladen důraz. Hraní v jednom hráči posiluje schopnost samostatně kriticky uvažovat a rozhodovat se, čtení gamebooku ve dvou lidech pro změnu přináší možnost zvažování dvou různých pohledů na situaci a nutí najít společnou shodu k dalšímu postupu v příběhu. Hra ve větší skupině je zase příležitostí pro kolektivní setkání a otevírá možnost angažované diskuze. Skupinové varianty navíc podporují schopnost čtení nahlas, se kterým se po absolvování základní školy již tak často nesetkáváme. Odhadovaná doba hraní hry je 30–60 minut (ale je třeba počítat s tím, že s větším počtem hráčů se potřebný čas k dohrání obvykle prodlužuje). Hra je určena pro starší děti, dospívající a dospělé. Můžete ji hrát v tištěné podobě (gamebook + karty) nebo online na webu a na začátku roku 2025 vyšla také jako e-kniha!

Kde hru najdete?

Hra je volně dostupná na webu doknihovny.eu, jenž vznikl k tématu mediální gramotnosti v knihovnách a jsou na něm umístěny propagační materiály (tematické plakáty k tisku, grafické prvky pro sociální sítě a generátor plakátů) připravené pro knihovny. Hru zde najdete ke stažení a následnému tisku (spolu s návodem k jejímu sestavení). Pro knihovníky je připravena i metodika.

Hru si také můžete zahrát online
← zde.

Hra je volně dostupná k nekomerčnímu užití – můžete ji tedy zařadit do svého knihovního fondu a umožnit čtenářům, aby si ji ve vaší knihovně zahráli, nebo uspořádat ke hře cílenou akci zaměřenou např. na rozvoj čtenářské, informační či mediální gramotnosti.

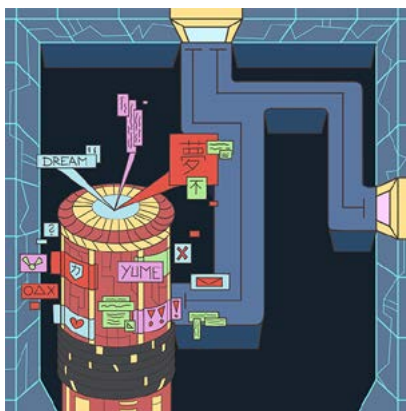
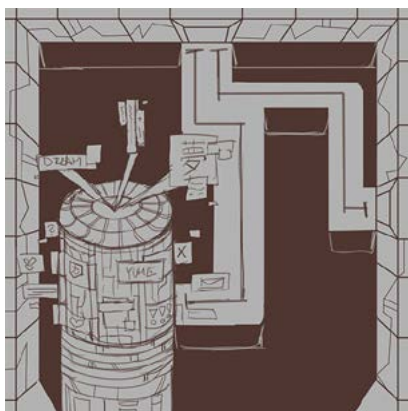

Nyní je navíc hra dostupná také v podobě e-knihy, kterou najdete v katalogu MKP
← zde.

Jak Dreamlike vznikala?

Za hrou Dreamlike stojí tým studentů oboru Nových médií Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK ve složení: Petr Hofman, Martin Klein, Ladislav Nový a Markéta Ročejdlová. Hra vznikla tzv. na klíč pro Městskou knihovnu v Praze a pod dohledem odborných garantů – Mgr. Jakuba Sedláčka, Ph.D., z FF UK, Mgr. Jany Rolfové a Lenky Hanzlíkové z MKP.

Prvotním popudem ke vzniku hry bylo setkání pracovní skupiny Priority 6 na jaře roku 2022, na kterém se připravovala rozprava k tématu Mediální gramotnosti, vycházejícího z Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027, směrem

Jak vznikl design hry

ke knihovnám. Pro zpřístupnění tématu veřejnosti byla při prvotním brainstormingu jako nízkoprahová aktivita zvolena hra. Následně byl v lednu roku 2023 sestaven tým studentů, kteří hru realizovali v rámci semestrálního projektu. Postupně vznikl koncept hry a začalo se pracovat na jejím designu. Téhož roku vyšla hra v tištěné podobě. Během roku 2024 se již v omezenějším týmu (za studenty zůstal jen Petr Hofman) pracovalo na její online verzi a zároveň probíhalo její testování se studenty a knihovníky, na podzim se začalo připravovat také vydání e-knihy.

Testování hry

Na testování hry se podílely především Jana Rolfová (knihovnice a lektorka pro děti a mládež v MKP) a Lenka Hanzlíková (tisková mluvčí MKP), které se organizačně podílely na jejím vzniku. Za studentský tým tvůrců byl v některých případech přítomný Petr Hofman, který vystudoval na FF UK japanologii a následně Studium nových médií a oba tyto obory propojuje při zkoumání japonských videoher. Ve volném čase se věnuje digitálnímu umění a tvorbě her.

Testování hry probíhalo na jaře roku 2024 se studenty 2. a 3. ročníků středních škol. Třídy k testování hry byly vybrány různé a některým z nich bylo prostředí knihovny velmi vzdálené – jednou ze skupin byli studenti oboru elektrikář, přičemž z přítomných knihovnu pravidelně nenavštěvoval nikdo. I tak hra jako taková zaujala a ukázalo se, že potřeba aktivního čtení s porozuměním může být při hraní bariérou, ale čtivost textu a samotný příběh to kompenzují. Ze zpětné vazby studentů také vyplynulo, že by hru zvládli i mladší studenti (od 14 let).

Ohlasy na workshop byly pozitivní nejen od středoškoláků, ale i učitelů:

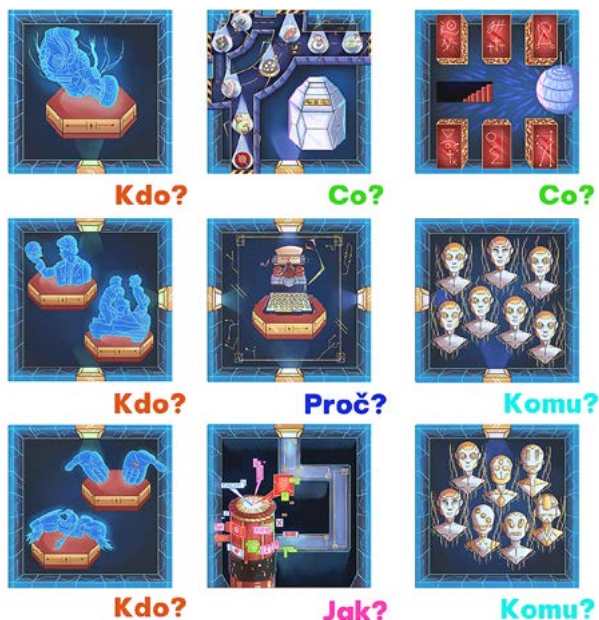
„Podařilo se vám zaujmout naše studenty a zábavnou formou je vtáhnout do světa literatury. Když jsem se jich po skončení hry ptala, jak se jim líbila, říkali, že sami byli překvapeni, jak je to bavilo. Někteří z nich projevili zájem zahrát si znovu. Moc si vážím toho, že tyto akce pro studenty pořádáte, a podle jejich zpětné vazby vidím, že to děláte skvěle.“

V květnu téhož roku byla hra představena také na Národním semináři informačního vzdělávání v Brně (NASIV), v září se s ní knihovníci mohli setkat na konferenci Knihovny současnosti v Olomouci a dále v Městské knihovně v Praze na akci Inspiromat, který byl věnován hraní hry.

Zahrajte si!

Díky svému tematickému zaměření a interaktivitě má hra skvělý potenciál stát se dobrou pomůckou při realizaci akcí a lekcí zaměřených na téma mediální výchovy. A věrní fanoušci gamebooků hru ocení v každém případě, ostatně neváhejte a vyzkoušejte si ji sami! ●

TEREZA SCHÜTZOVÁ z oddělení komunikace Městské knihovny v Praze je koordinátorka pracovní skupiny Priorita 6.

Vývoj hry a inspirace otázkami JSNS

Nečekejte zázraky a prostě dělejte, co má smysl

Rozhovor s Janem Becherem

Možností, jak přilákat potenciální čtenáře do knihkupectví či knihoven, je v dnešní době nejen díky sociálním médiím mnoho. Najdou se ovšem i aktivity, které nastaví laťku vysoko a získají stálou pozornost. Jedním z takových je frýdecko-místecký „opravdu čtenářský festival“ Čtu ve městě, který se loni konal ve dnech 5.–8. září. Koordinátorem festivalu a dalších čtenářských aktivit je tamní knihkupec a knihomil Jan Becher, který kromě jiného od roku 2014 provozuje vlastní knihkupectví Kapitola.

KRYŠTOF ČEŘOVSKÝ

/ cerovsky@stredocesaknihovna.cz

Na webu festivalu a stejnojmenného spolku jsem se dozvěděl, že jste skupina lidí, kteří společně pořádají happenings ve veřejném prostoru, v jejichž hlavních rolích je vždy kniha a její čtenář. Kdo jsou členové spolku, jací lidé jej tvoří?

Členové spolku jsou všichni dobrovolníci a je to taková pestrá směs lidí. Jsou mezi nimi velcí čtenáři i ti horší, ale všichni chtějí přispět ke zlepšení komunitního života u nás. Nadchli se myšlenkou dělat festival a happenings, které budou komunitní i vtipné a zároveň se budou týkat knih a čtenářství.

A do jaké míry spolupracujete s knihovnami? Z povahy věci se to přímo nabízí.

To ano, ale vznikli jsme opravdu naprosto spontánně. První festival jsme nazvali „první čtenářský festival“ a udělali ho sami na koleně asi za dva měsíce. Nebyl čas se na někoho obracet, protože bylo hodně práce a instituce potřebují čas, aby se zapojily. Zároveň jsme chtěli vybudit komunitu ve městě a okolí, udělat to bez institucí a zapojit obyčejné lidi jako my, bez jakýchkoli bariér, vstupného a psychologických překážek. Vnímali jsme to tak, že pro někoho by i knihovna byla bariéra a nechtěl by přijít.

Ale nic proti knihovnám. Všichni si vážíme toho, co dělají. Mnozí z nás je navštěvujeme, protože dělají obrovský kus leckdy nedocenené práce. Šli jsme zkrátka vlastní cestou.

Foto: archiv Jana Bechera

JAN BECHER je vyučený knihkupec, který se v knižní branži pohybuje už čtvrt století. V roce 2014 si splnil sen a otevřel si knihkupectví Kapitola, jež na 250 m² ve dvou patrech dnes nabízí zhruba 40 tisíc titulů. Od roku 2017 je i nakladatelem a od roku 2024 koordinátorem aktivit spolku Čtu ve městě, ve volném čase se věnuje i fotografii.

Rozrůstá se tým dobrovolníků, kteří se podílejí na festivalu a na akcích v průběhu roku?

Ve spolku je nás stále stejně. Máme oficiální aktivní členy, jež podepsali přihlášku kvůli případným budoucím dotacím. Dále máme dobrovolníky, kteří se účastní akcí, pomáhají, ale nechťejí být formálně členy spolku, a občasné pomocníky. Ti se přidají jen někdy, ale rádi. A pak tu jsou ještě pasivní podporovatelé, kteří nám fandí, když je třeba, vypomůžou, ale aktivně se neúčastní, protože na to nemají kapacitu.

Při pročítání archivu festivalu a dalších akcí jsem si hned říkal, že to není možné, tohle fakt někdo dělá? Namátkou vybírám třeba Čtení Lysé hoře, Vyvenči svoji knihu, Čtení pod dekou, Den čichání ke knihám. Neopakujete se, což není vždy jednoduché. Jak vymýšlíte náplň? Kde berete inspiraci?

Musím se přiznat, že jsem mnohdy tím bláznem s nápady, protože knihami žiju a přicházím s nimi do styku každý den. Ostatní mě ale skvěle doplňují a inspirují a třeba vymyslí ještě lepší akci. Často děláme brainstorming neboli bouři mozků, což se mi líbí daleko víc, a z nápadů vybíráme ty nejlepší. Vzniká zásobník, z něhož čerpáme.

Když skončil festival, rozhodli jsme se, že uděláme druhý ročník a do té doby budeme dělat akce zhruba jednou za měsíc, abychom třeba nabalili další lidi během roku a zároveň nějakým způsobem přitáhli pozornost. Když pak vyhlásíme další ročník, lidé už budou víc vědět a budou možná víc reagovat.

Můžete některé z akcí pro inspiraci popsat?

Některé nápady se zatím neuskutečnily. Chtěli jsme udělat knižní štafetu městem. Člověk by vyrazil s knihou z jednoho okraje města ke druhému a když by cestou na ulici potkal někoho jdoucího správným směrem, požádal by ho, aby převzal

knihu, a ten zase požádal dalšího, kdo by knihu poslal dál. Ukázalo by se, jestli kniha doputovala až na druhý konec města. Před Vánoci jsme zabalili knihy a roznesli je na různá místa po městě a kdokoli si je mohl vzít jako vánoční dárek.

Velkou akcí, ze které jsme měli ohromnou radost a úžasné se povedla, bylo Knihkupectví snů. Díky laskavosti majitelky jsme měli pár týdnů k dispozici pěkný prostor v historickém centru Místku a z pozůstalosti rodinnou knihovnu. Vytvořili jsme knihkupectví, kam si lidé mohli chodit vybírat a odnést si jakoukoli knihu, jakékoli množství a splnit si tak sen, po němž snad každý v knihkupectví touží.

... potkal jsem chlapce, měl u sebe knihu a řekl mi: „Já jsem viděl plakáty a přišlo mi to jako velmi zajímavá akce, a tak jsem se rozhodl, že se jí zúčastním.“ To člověku dodá energii...

Při Mezinárodním dni darování knih jsme lidem na ulicích nutili knihy jako dárek, a při "Vyvenči svoji knihu" lidé venčili mazlíčky a k venčení si vzali knihu a četli si.

Když jsme dělali „Čtu si v autobusu“, což byla jízda přes město, vyzvali jsme lidi, ať si vezmou knížku a že společně pojedeme z Místku do Frýdku a každý z nás ji bude jen číst, potkal jsem chlapce, který měl u sebe knihu a řekl mi: „Já jsem viděl plakáty a přišlo mi to jako velmi zajímavá akce, a tak jsem se rozhodl, že se jí zúčastním.“ To člověku dodá energii

Z akce Čtu si v autobusi / Foto: archiv Jana Bechera

a řekne si, že to má smysl. Tím autobusem s námi takhle jelo asi deset lidí, ale důležité je být i za tohle vděčný a jít dál. A když se pak na Čtení Pod svícem vystřídal 70 lidí, bylo to velké zadostiučinění, velká nádhera.

Ted' je před námi velká akce, na kterou se těšíme a zároveň netušíme, jak dopadne. Kromě komunitních aktivit, čtení knih a zábavy bychom chtěli dělat i něco jako Paměť míst ve městě, propojit historii města s pamětním místem.

Než byla vypálená a zbouraná, stávala do roku 1939 ve Frýdku synagoga, na jejímž místě je dnes pouze trávník. Uděláme tam takové sousedské posezení, které jsme nazvali Shalom Shabbat. Zažijeme šabat i s košer jídlem, písničkami a klezmerem a s přednáškou historika Daniela Baránka o historii Židů a jejich osídlení Frýdecko-Místčka. Je to pro nás opravdu velká akce, očekáváme nejméně okolo 50 lidí u jednoho stolu.

Kolik lidí se vašich oslav čtenářství účastní? Máte nějaké srovnání, třeba právě kolik lidí přišlo na festival a kolik jich chodí na ty jednotlivé akce? Mění se to v čase?

Nedá se to přesně srovnávat, protože akce jsou různé; některé individuální, jiné hromadné. Zatím nejsme moc schopni to nějak změřit, ale loňský festival a návštěvnost jednotlivých akcí nás až zaskočila. A vidíme, že nám přibývají sledující na Facebooku.

U tematických akcí na jednom místě nás potěšila obrovská odezva. Když začínáte a na akci přijde 70 lidí, tak je to velká

návštěvnost. U „rozptýlených“ akcí po městě to nejde změřit vůbec. Spíš je to jako při Dni nošení knih: lidé ve městě u sebe celý den nosili knihu, aby s ní byli viděni, a když se dva s knihou potkali, začali se na sebe usmívat, protože věděli, proč to tak bylo a proč to dělali.

Největší ohlas mělo Knihkupectví snů – plánovali jsme to na týden, skončili u tří a rozdali asi 2 500 knih. Byl to krásný ohlas. Kromě účastníků, kteří si vybírali knihy, přišlo asi deset těch, kteří nám chtěli darovat své knihovny se slovy: já mám doma knihovnu, kterou jsem budoval celý život, nikdo o ni nemá zájem. Tak bych vám ji rád daroval, abyste ji tady mohli rozdat.

A to byl moment, kdy lidé chtěli, aby vzniklo nějaké místo, kam by mohli nosit knihy a zároveň si třeba odnést jiné. Místo, jak se říká teď moderně, swap, kde se vyměňují věci. Nás ta myšlenka zaujala, ale je mimo naše možnosti, protože na to potřebujete prostor na dobrém místě, který musíte ufinancovat a dorešit to logisticky a personálně.

A jakým způsobem loňský festival a další naše aktivity u lidí zarezonovaly, ukáže letošní září.

Které akce se nejvíce líbily a návštěvníci je chtějí zopakovat?

Vedle Knihkupectví snů to bylo Čtení Pod svícem – večerní čtení ve stejnojmenném antikvariátu a před ním, v obývací atmosféře. Také Kniha a kafe, kdy jsme se dohodli s majitelkou a rezervovali si v kavárně dvě hodiny v čase, kdy tam moc lidí nechodí, abychom ji „obsadili“ a v tichu si četli, což se podařilo. Jestli si dobře pamatuju, tak tam bylo asi 50 lidí. Na Čtení pod dekou přijeli celé rodiny. Bylo nás tam asi 40. Sedli jsme si večer na trávu v parku, přetáhli jsme si deky přes hlavy a četli si s baterkami.

Lidé si je přáli zopakovat, takže letos to možná uděláme.

V čem je váš festival jiný?

Ostatní pořádají literární festivaly zaměřené na autory. My jsme to obrátili a řekli si, že centrem našich aktivit nebude autor, ale čtenář. Možná v budoucnu zapojíme i autory, ale spíše jako součást akce.

Chtěli jsme, aby se zúčastnili čtenáři a ti, jež akce přitáhne, osloví je a třeba právě kvůli tomu znovu vezmou knihu do ruky, nebo možná poprvé. Nebo si někdy připadají trochu osamělí a zúčastní se akce, kde to mají ostatní stejně. Užívají si ty spiklenecké úsměvy a pomrkávání, jo, já jsem taky čtenář.

Jsou to akce koncentrované do čtyř dnů, aby to vypadalo jako festival. Označení festival je vlastně trošku nadsázka.

Narážíte při přípravách na nějaké problémy? Máte doporučení pro ostatní?

S nápadem na festival jsem oslovil kamaráda Marka Vlčka, grafika a odborníka na marketing, zároveň nadšence

a frýdecko-místeckého patriota. Věděl jsem, že potřebuju někoho, kdo mi pomůže, protože nejtěžší bude PR. Hned se do toho nadšeně vrhnul a rozjeli jsme to. Nevím, jestli by to vůbec bylo, nebýt jeho. Odvedl obrovský kus práce a stejně jako já a všichni ostatní to dělal zadarmo.

Měli jsme štěstí, že jsme začali bez peněz, což nás zároveň limitovalo, donutilo být kreativní a dělat akce téměř bez nákladů. Neřešili jsme dotace ani instituce.

Zásadní je najít správné lidi, kteří do toho půjdou se stejným nadšením, a nefixovat se na peníze. Nečekat na začátku hned velkou odezvu a být vděčný za každého účastníka, být nadšený z toho, že se někdo přidal, někdo to viděl.

Jak propagujete akce? Děláte něco jinak na sociálních sítích?

Od začátku jsme věděli, že těžiště propagace bude na sociálních sítích, právě proto, že jsme neměli finance. Ale přiznávám, dělat to nějak zajímavěji, to nám zatím moc nejde, to potřebujeme zlepšit.

Na festival jsme měli plakáty po celém městě, protože jsme dostali výraznou slevu od majitele ploch, a tiskárna nám sponzorsky vytiskla plakáty, záložky a pozvánky, protože se jim akce zalíbila.

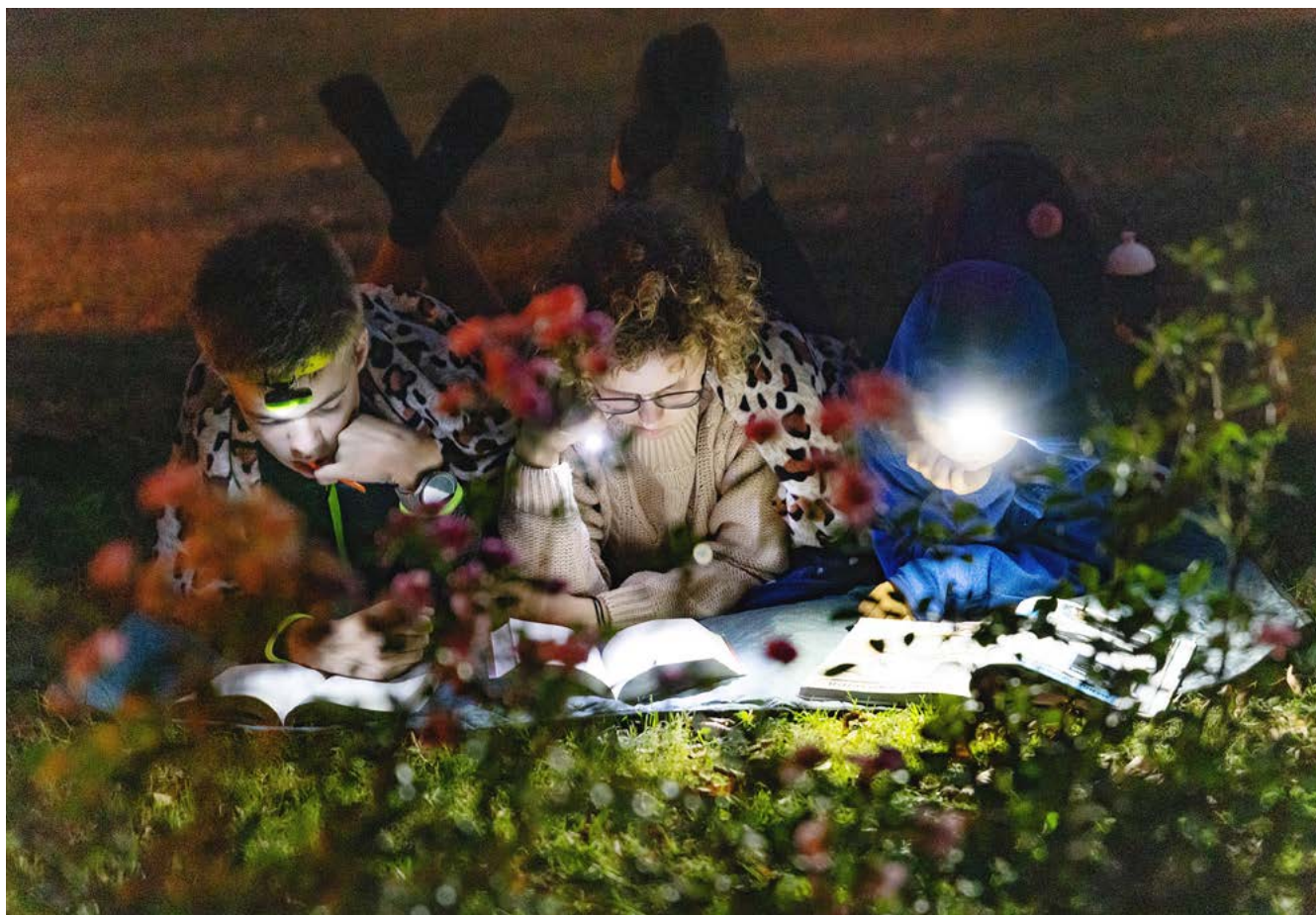
Druhý ročník bude náročnější. Víme, že všechno nepůjde zadarmo, a proto hledáme financování. U konkrétních tematicky zaměřených akcí (jako Shalom Shabbat) vyzveme lidi, že budeme rádi za nějaký příspěvek. Protože nemůžeme chtít, aby to například grafik a marketák na volné noze dělal úplně zadarmo, i když to dělá rád.

Z koncepce je patrné, že je vše nadsázka, recese a hlavně zábava. Zaznamenali jste i negativní reakce?

Ne. Od začátku jsme si řekli, že chceme zůstat pozitivní. Nechceme provokovat, nikoho zesměšňovat ani být ironičtí. Když nás napadne něco, co by mohlo vyvolat konflikt, raději to neděláme. Chceme do městského prostoru vstupovat mile a nechceme v něm vzbuzovat nějaké kotroverze. Když vám někdo na ulici jen tak dává do ruky knihu zabalenou v dárkovém papíru, první reakce bývá samozřejmě podezření. Doufám, že jsme se zatím nikoho nedotkli, neurazili ho nebo že jsme nikomu nepřekáželi.

Máte už plán na letošní ročník festivalu?

Plánujeme například čtení v kostele – chceme se domluvit s faráři, aby lidé mohli přijít a dvě hodiny si číst v atmosféře

Happening Čtu pod dekou / Foto: Jiří Bartek

ztišeného chrámu. Dále letní akci Čtu si na Riviéře – na sídlišti stejného jména v Místku chceme navést na chodníky písek, připravit plážová lehátka a slunečníky a vyzvat lidi, ať přijdou s knihou v plavkách a s ručníkem. Určitě v rámci festivalu zopakujeme Knihu a kafe, tentokrát v jiné kavárně. Řekli jsme si, že to uděláme každý rok jinde, abychom podpořili i další kavárničky.

V tuto chvíli ale veškerou energii věnujeme Shalom Shabbat (akce se uskutečnila po uzávěrce čísla, 13. 6., pozn. red.). Až skončí, budeme zase plánovat festival, na nějž teď ještě tolik nemyslíme.

Jelikož jste de facto tváří spolku, je nasnadě otázka, jak moc to vše dohromady přiláká lidi do Kapitoly a pomáhá vašemu podnikání?

Tyhle věci dělám, protože mě to opravdu baví. A pokud si někdo uvědomí, že za tím stojí naše místní nezávislé knihkupectví a o to raději k nám budou chodit, budu rád. Protože dneska je složité udržet nezávislé knihkupectví. Ale festival není jedinou akcí, v knihkupectví pořádáme výstavy, besedy, debaty, občas

i nějaký koncert, i divadlo jsme měli. Lidé jsou zvyklí, že něco pořádáme, takže to není ani nic výjimečného.

Proč je pro vás osobně čtenářství tak důležité?

Vidím odklon od čtení knih – a to je chyba. A poslouchání namluvené knihy není to samé jako její čtení. Čtenářská gramotnost je nesmírně důležitá pro život a celou společnost a klíčová je i pro demokracii jako takovou. Často se mluví o kritickém myšlení. A to bez četby prostě nejde.

Kvůli digitálnímu světu ztrácíme schopnost delší koncentrace, což je jediná věc, kterou po nás kniha vyžaduje. Je to špatný trend, který se snažím zvrátit i jako knihkupec, ale především jako bibliofil, milovník literatury a čtenář.

Rád bych doplnil, že jsme při přípravě festivalu snili o tom, že si ho všimnou lidé v jiných městech či regionech a budou to chtít zopakovat. Jsme asi jediný festival, který chce, aby ho ostatní kopírovali, respektive, aby udělali ještě lepší čtenářské festivaly. Zachytil jsem dvě nebo tři reakce, že o tom někdo uvažuje – a o to nám šlo. ●

Čtení Pod svícem / Foto: archiv Jana Bechera

Z popelky pilířem kultury a vzdělanosti

Jak Barcelona proměnila své knihovny v „lovebrand“, v čem je její knihovnní síť inspirativní a jak vypadá jeden z největších knižních festivalů na světě

ROMAN HÁJEK / roman.hajek@stredocesaknihovna.cz

Sant Jordi, svátek knih a růží, v ulicích Barcelony

Foto: Roman Hájek

Byla nebyla jedna katalánská metropole, jejíž vládnoucí představitelé si v druhé polovině 90. let 20. století uvědomili, že nástup internetu významně ovlivní povahu znalostní a kulturní ekonomiky. A že pro zachování budoucí prosperity celého širšího regionu je třeba vybavit společnost novými dovednostmi. Svou pozornost proto zaměřili na tehdy nepříliš vzkvétající síť veřejných knihoven – a začali psát příběh, který ze střední Evropy může působit trochu jako pohádka.

V roce 1998 schválilo vedení Barcelony na první pohled nenápadný úřední dokument *Pla de Biblioteques de Barcelona 1998–2010*, plán rozvoje svých knihoven pro první dekádu nového milénia.

Z dnešního pohledu je ale zřejmé, že tím začala éra mimořádného rozkvětu zdejšího knihovnictví.

Plán upozornil na potřebu přehodnotit společenskou úlohu knihoven a nabídl nový model, v němž knihovna neměla být „jen skladem knih nebo místem pro studenty, ale (i) otevřeným veřejným prostorem s technologiemi podporujícími vzdělání a zábavu, (ii) místem, kde se informace přetváří ve znalosti, (iii) kulturním stánkem a centrem místního života, (iv) institucí zapojenou do multikulturní a vzdělávací infrastruktury“.¹

Zároveň plán popsal ambiciózní vizi na rozšíření knihovnní sítě, kterou tehdy tvořilo 18 menších knihoven, orientovaných téměř výlučně na výpůjční služby. V každém z deseti barcelonských obvodů měla v příštích dekádách vzniknout jedna zastřešující (obvodní) knihovna o minimální velikosti 1 300 m² (pro obvody do 80 tisíc obyvatel) nebo 2 700 m² (pro větší obvody) a několik dalších místních (lokálních, sousedských) knihoven rozmístěných tak, aby to každý obyvatel Barcelony

Největší barcelonská knihovna Biblioteca Jaume Fuster / Foto: Roman Hájek

měl za literaturou a nabídkou kultury a vzdělávání nanejvýš 20 minut pěšky.

Společně s ústřední knihovnou měla budoucí síť čítat celkem 45 knihoven. Plánovači jejich ideální rozmístění – na základě predikcí demografického vývoje – rovnou zanesli do mapy. Financování? Z rozpočtu města i provincie. Podle plánu „je snadno zvládnutelné, uvědomíme-li si rozložení investic v čase“.²

Stříh. Píše se rok 2025 a značka *Biblioteques de Barcelona* zastřešuje 41 knihoven. Od roku 1998 se otevřelo 33 nových městských knihoven (některé se přestěhovaly z původních míst), knihovny jsou obyvateli už 15 let hodnoceny jako nejlépe fungující městská služba, registraci (která je mimochodem zdarma) má 47 % populace, nejméně jednou měsíčně využije knihovnické služby 31,5 % Barceloňanů a Biblioteca Gabriel García Márquez byla v roce 2023 vyhlášena celosvětovou knihovnickou asociací IFLA Nejlepší veřejnou knihovnou světa.

Pod pokličku tohoto fenoménu jsme se s kolegy z dalších knihoven pokusili nahlédnout během studijního výjezdu ředitelů a dalších vedoucích pracovníků, který organizovalo Sdružení knihoven v dubnu 2025. A je určitě čím se inspirovat.

Nositelky hodnot

Pro pochopení významu barcelonských knihoven je potřeba uvědomit si širší kulturní a historický kontext. Barcelona je totiž nejen populární turistickou destinací lákající na díla Antoniho Gaudího, Salvadora Dalího či Joana Miróa, ale především správním centrem Katalánska, hrdého regionu s velmi bohatou

historií, vlastním jazykem, svébytnou kulturou a vyostřenými vztahy se zbytkem Španělska.

V rámci pyrenejské monarchie se Katalánci těší autonomii, stále v nich ale doutná pocit křivdy z dob Francovy diktatury, kdy o své výjimečné postavení přišli. A byť se od pádu frankistického režimu v polovině 70. let 20. století mnohé zlepšilo,

Prezentace výběru japonské literatury, Biblioteca Jaume Fuster / Foto: Roman Hájek

vedly dlouholeté separatistické snahy v roce 2017 k vyhlášení jednostranné samostatnosti Katalánska. Tu Španělsko neuznalo a napětí mezi Madridem a Barcelonou od té doby střídavě eskaluje.

V těchto podmínkách je kultura – a s ní i literatura a knihovny jako součást literárního provozu – významnou sférou, je nositelkou hodnot katalánské společnosti. S jistou mírou nadsázky bychom našli paralely s naším národním obrozením v 19. století. A asi není třeba zdůrazňovat, že je-li kultura vnímána jako nástroj pro manifestaci národní i etnické identity, odráží se to i ve výši finanční podpory (roční rozpočet Biblioteques de Barcelona byl v roce 2024 přes 30 milionů eur, asi 750 milionů korun).

Za úspěchem a oblibou barcelonských knihoven ale stojí také promyšlená politika, dobrý design služeb a kvalitně odváděná každodenní práce. Své dělá to, že knihovní služby jsou ve městě prakticky zadarmo. Nejen že neplatíte registraci, ale bez poplatku je i řada dalších jinde běžně účtovaných úkonů, například rezervace a dovilka knihy z jiné knihovny v rámci sítě. Knihovní průkaz navíc funguje i jako slevová kartička při návštěvě vybraných barcelonských kulturních institucí. Na druhou stranu – a to je možná zásadní důvod množství vydaných průkazů – se bez registrace v knihovně nepřipojíte k Wi-Fi.

U organizace celé sítě stojí za to se krátce zastavit. Barceloně zatím chybí ústřední městská knihovna – to je asi jediný významný bod celé čtvrtstoletí rozvíjené vize, který se zatím nedočkal realizace. Přesto mají městské knihovny své centrální ředitelství, jež zajišťuje poměrně široké spektrum společných

agend od ekonomiky přes IT a rozvoj knihovnických služeb po komunikaci. O veřejné knihovny města se od roku 2001 stará konsorciem řízené a financované dvěma orgány – vládou provincie Barcelona (podílí se na rozpočtu 30 %) a městskou radou (město knihovny financuje ze zbylých 70 %).

Jednotlivé knihovny v rámci sítě mají poměrně velkou volnost, a protože mezi obvody Barcelony jsou poměrně velké rozdíly, liší se i charakter jejich služeb. V každém obvodu je v souladu s původním plánem vždy jedna větší knihovna, která metodicky vede několik menších lokálních knihoven. V rámci obvodu spolu knihovny úzce spolupracují, sdílejí know-how a v případě potřeby i pracovní sílu.

Obvodní knihovnu snadno poznáte nejen podle šíře fondu, ale také podle delší otevírací doby. Ta je ve větších knihovnách velmi velkorysá a vedle všedních dní (někde se drží dvouhodinová siesta po poledni) zahrnuje i soboty a neděle. Přes deset knihoven je v pracovní dny otevřeno do půlnoci, večer zpravidla bez knihovníků, pět má otevírací dobu přesahující 60 hodin týdně.

Profil: informační instituce

Díky tomu, že většina z nich vznikla v poměrně úzkém časovém rozmezí, uplatňují se v architektuře barcelonských knihoven podobné principy. Často se pracuje s otevřeným, prosvětleným prostorem; stavebně oddělené bývají v nových knihovnách jen dětská oddělení (která jsou často vybavena i speciálními dětskými toaletami) a učebny využívané pro různé vzdělávací programy.

Biblioteca Monserrat Abelló vytvořená v prostorách někdejší textilky / Foto: Roman Hájek

Biblioteca Francesca Bonnemaison nabízí aromatické dózy pro vnímání knih všemi smysly / Foto: Roman Hájek

Častým prvkem jsou mezaniny s galerií studijních míst situovaných do otevřeného prostoru. Na první pohled zaujme neokázalost a někdy až jistá syrovost, s níž architekti k budovám přistupují. Důraz je kladen na funkci, logické členění prostoru, práci se světlem a využití jednoduchých materiálů (typické je dřevo).

Některé z nových knihoven vyrostly jako součást větších kulturních či komunitních center, řada ale našla útočiště v objektech, jež původně měly jiný účel. Asi nejzajímavější je v tomto ohledu Biblioteca Montserrat Abelló, která vznikla přestavbou někdejší textilní továrny a velmi nápaditě pracuje se světlem procházejícím skrz šedovou střechu. Knihovní regály vytvářejí polouzavřené kóje, které nabízí dostatečné soukromí pro práci i studium a logicky člení celý prostor. S odkazem na původní využití objektu je Monserrat Abelló také jedna z knihoven, kde se nachází makerspace dílna zaměřená na šití a práci se dřevem.

Nejnovějším trendem je budování multisenzorických místností (snoezelen), které se využívají při biblioterapii, pro relaxační programy nebo při práci s dětmi (nejen) s poruchami pozornosti. Zatím se nacházejí ve dvou knihovnách, s rostoucí informační přesyceností a sílící závislostí na displejích smartphonů je nicméně v plánu výstavba dalších. S čím se naopak v barcelonských knihovnách moc nepotkáte, jsou speciální prostory pro teenagery – možná proto, že město má vedle sítě knihoven podobně hustou síť mládežnických center, které se na práci s touto věkovou skupinou specializují.

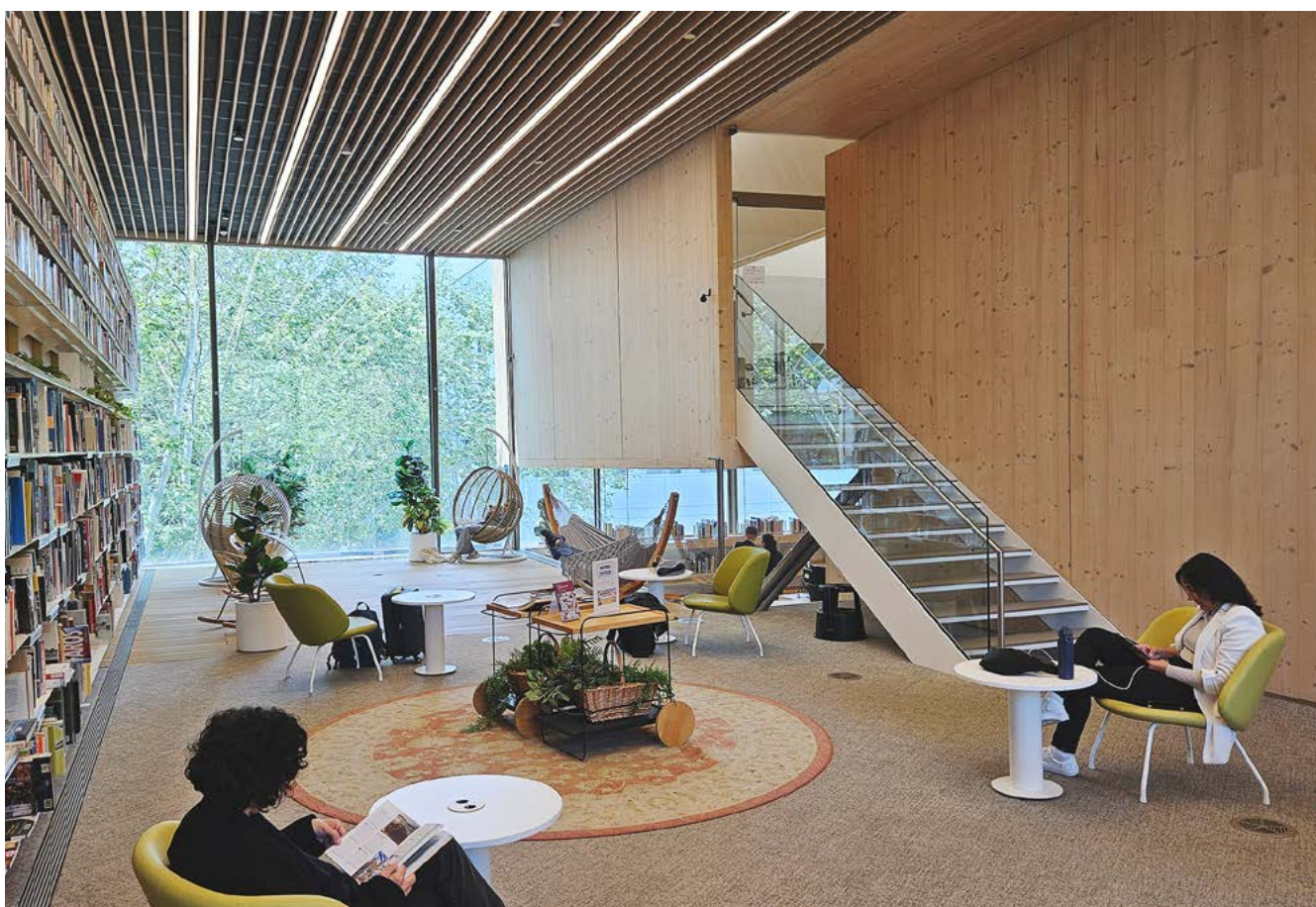
Ze stejného důvodu se v doprovodném programu knihoven neobjevuje moc aktivit komunitního charakteru nebo akcí zaměřených na seniory – na ty se specializuje samostatná síť komunitních center (byť mnohá s knihovnami sdílí budovu).

Knihovny se tak profilují primárně jako informační instituce zaměřené ve svém programu na podporu čtenářství, kritického myšlení nebo digitálních kompetencí. Pojímány jsou jako zázemí pro studium nebo jinou soustředěnou činnost, což

Biblioteca Gabriel García Márquez zvnějšku připomíná stránky knihy

Foto: Roman Hájek

Biblioteca Gabriel García Márquez pracuje s netradičními místy ke čtení / Foto: Roman Hájek

se projevuje mimo jiné i tím, že ve všech prostorách včetně dětských oddělení je mnohdy až náboženské ticho a ikony či nápisy vyzývající k jeho dodržování potkáte na každém rohu.

Lekce bibliokreativity

Jak říká ředitel barcelonských knihoven Ferran Burguillos, základem veškeré činnosti je kvalitní fond, který odráží potřeby jednotlivých komunit. Vzhledem k multikulturní povaze města mají knihovny poměrně bohaté fondy cizojazyčné literatury – a obecně jsou vnímány jako důležitý partner pro integraci cizinců. Provázanost s potřebami komunit jde ale ještě dál: ve čtvrtích s vysokým zastoupením mladých lidí pořizují více young adult titulů a knih o vztahové psychologii, v lokalitách, kde chybí školní knihovny (na rozdíl od nás nejsou školní knihovny úplně obvyklé), konzultují potřeby se školami apod.

Každá knihovna má navíc z hlediska tvorby fondu své specifické zaměření – a tak se například v Biblioteca Sagrada Família potkáte s množstvím literatury o životním prostředí, v Biblioteca Jaume Fuster s cestovatelskou literaturou, v Biblioteca Zona Nord s kolekcí knih o performativním umění a v Biblioteca Francesca Bonnemaison s feministickou literaturou. Na zaměření fondu pak volně navazuje i dramaturgie doprovodného programu knihovny.

Inspirativní je způsob, jakým se knihy prezentují, nebo možná lépe řečeno vystavují. V každé knihovně najdete několik „kurátorských“ výběrů – koutů, regálů nebo stolů věnovaných prezentaci určitého tématu, v nichž jsou knihy součástí promyšlených, vizuálně atraktivních aranžérských kompozic, které návštěvníka zvou k objevování. Každá knihovna představuje kurátorský výběr novinek k tématu, na něž se v rámci akvizice specializuje, časté jsou ale i výběry k různým výročím, k připomenutí slavných osobností nebo aktuálním událostem.

Těmito výběry však aranžérská invence knihoven nekončí. Při procházce mezi regály se můžete (nejen v odděleních pro děti) potkat s pestrou přehlídkou plyšových zvířat, papírových modelů budov, hraček, sběratelských figurek nebo všemožných dekorací, které někdy pomáhají orientaci (jazzový hudebník nad regálem o jazzové muzice), někde knihy doplňují a jinde prostě jen dotvářejí vizuální vjem.

Zcela specificky s prezentací fondu pracuje Biblioteca Francesca Bonnemaison ve svém dětském oddělení, jehož vedoucí knihovník razí heslo, že knihu je třeba dětem přiblížit všemi smysly. Do regálů tak pravidelně umísťuje „aromatické“ dózy s různými předměty, a především vůněmi, jež mají evokovat atmosféru konkrétních knih (dřevité vůně jsou spojené s Pinokiem, aroma kávy a tabáku se Sherlockem Holmesem apod.), nebo speciální obrázky fungující na bázi rozšířené

Multisenzorická místnost v Bibliotece Gabriel García Márquez / Foto: Roman Hájek

reality, které po přiblížení tabletu či smartphonu ve virtuálním prostředí plasticky ožijí. (Poznámka na okraj: v dětských odděleních barcelonských knihoven často pracují muži, což velmi oceňují školní exkurze, protože mezi pedagogy na základních školách i v Katalánsku výrazně převažují ženy.)

Zajímavé nápady najdete i jinde. Například online katalog knihovního systému Aladí (česky Aladin), provozovaného centrálně pro všechny barcelonské knihovny, má vedle klasické verze také nápaditou verzi pro děti s kreslenými ikonami a zjednodušeným obsahem. Z pohledu návštěvníka je součástí katalogu i řada praktických vychytávek – vedle odkazu do digitálních knihoven i třeba přehled doprovodného programu na jednotlivých pobočkách.

Za zmínku stojí i řada dalších, zejména komunikačních aktivit, které zajišťuje centrální organizace. Patří k nim vedle platformy Biblio Digital, která slouží pro půjčování elektronických knih, časopisů a audioknih, také třeba speciální informační web pro děti a mládež Génies, společný blog pracovníků knihoven, kde zájemci sdílejí své myšlenky, postřehy nebo tipy na literaturu, Radio Maconda, produkující v podstatě podcastové pořady rovněž tvořené samotnými knihovníky, nebo online bulletin *MesBiblioteques*.

A ještě jedna věc je poměrně podstatná. Město své knihovny vnímá jako partnera pro šíření důležitých informací, a tak jsou knihovny součástí řady kampaní například za ochranu klimatu nebo vzájemnou toleranci a práva LGBTQ+ menšin. V rámci klimatických aktivit se některé knihovny zavázaly ke snížení spotřeby energie na klimatizování svých prostor (v budovách mají o 2 °C více, než je zvykem), LGBTQ+ tematika je přítomná různým způsobem – od propagačních brožur přes vyvěšené duhové vlajky (v místním kontextu jsou vnímány jako

symbol prostředí bez předsudků) po označení knih s LGBTQ+ tematikou speciální duhovou samolepkou.

Ředitel Ferran Burguillos tento přístup přiléhavě vystihl: „Nejsme poskytovateli přístupu k informacím, ale aktivními organizacemi, které se účastní společenské diskuse, dávají hlas menšinám a menšinovým tématům.“ S podporou zřizovatele v zádech si tak někdy mohou dovolit „vystoupit z neutrality“ a otevřeně zaujmout stanovisko k hodnotovým otázkám – a často to skutečně dělají.

Nejlepší na světě

Každá z barcelonských knihoven (aspoň těch, které jsem stihl vidět) je něčím zajímavá a zasloužila by si aspoň krátký odstavec. S ohledem na omezený prostor se ale podrobněji zaměřím pouze na jednu – Biblioteca Gabriel García Márquez je držitelkou ocenění IFLA pro nejlepší světovou knihovnu roku 2023. Svým způsobem je určitým završením práce barcelonské administrativy na rozvoji knihovnictví a zároveň ztělesněním jeho hlavních principů. Biblioteca Gabriel García Márquez je hlavní pobočkou obvodu San Martí, což je hustě zabydlená oblast severně od centra Barcelony, charakteristická poměrně složitou sociální situací. Také proto se knihovna stala nejen vítaným rozšířením veřejných služeb, ale také svého druhu symbolem – jednou z mála věcí, na niž jsou zdejší obyvatelé skutečně hrdí a s níž se mohou identifikovat.

Pod architektonickým návrhem je podepsané progresivní studio Suma Arquitectura, které přišlo s poměrně radikální vizí budovy odkazující svým tvarem ke hřbetům a stránkám knih. Vyjma nosných konstrukcí je stavba tvořena kombinací

Výběr knih k oslavě svátku Sant Jordi, Biblioteca Zona Nord / Foto: Roman Hájek

masivního dřeva a skla. Prakticky celý vnitřní prostor pro návštěvníky je propojený – až na výjimky tu nenajdete dveře, hodně se pracuje s průhledy a prosvětleností prostor, přičemž přehlednost a otevřenost knihovny podporují i nízké regály.

Světovou pozornost si ale budova získala zejména díky vizuálnímu propojení s okolním světem, které zajišťují velké okenní portály směřující do korun vzrostlých platanů kolem budovy, a díky využití nezvyklého mobiliáře. Knížku si tady totiž klidně můžete číst zavěšení v hamace, usazení v pohodlném ratanovém nábytku nebo třeba na zemi.

Součástí knihovny je multisenzorická místnost, nahrávací studio, sál, příjemné posezení na dvoře i na terase i několik typů studoven. Odhlédne-li člověk od provedení některých detailů, jde o inspirativní ukázkou stylové čistoty, jednoduchosti a udržitelného přístupu – zkrátka určitě o místo, které byste při návštěvě Barcelony měli zařadit hned za návštěvu Sagrada Família (od níž je to navíc jen pár zastávek tramvají).

Svátek knih a zamilovaných

Studijní výjezd Sdružení knihoven byl záměrně směřován na týden kolem 23. dubna. Na tento ten totiž připadá svátek Sant Jordi nebo také svátek knihy a růže. Jde o lokální tradici vycházející ze staré legendy o svatém Jiřím, jemuž se podařilo zabít pro svou milovanou draka. Historicky šlo o den, kdy muži obdarovávali ženy červenými růžemi a ženy na oplátku muže knihou.

Dnes tradice přerostla v neskutečný celodenní festival, během něhož Barcelona bez přehánění žije knihami a literaturou (přestože nejde o oficiální svátek, kdy by lidé měli volno v práci). Hlavní tepna města La Rambla i další místa v okolí

se ráno promění v obrovský open air knižní veletrh, barcelonské knihovny se již s předstihem zahálí do katalánských vlajek a představí knižní kolekce vybrané speciálně při této příležitosti, v ulicích i kulturních institucích probíhají autogramiády s autory, hudební a divadelní představení, otevřena je mimořádně zdarma řada památek... A samozřejmě všude lze koupit červené růže. Vlastně tak trochu Valentýn, Svět knihy a Noc muzeí v jednom.

Teprve s intenzivním prožitkem festivalu a v situaci, kdy kvůli autogramiádě populárních autorů detektivek a ženských románů zůstanete uvěznění uprostřed ulice bez šance se několik minut vůbec někam protlačit, si člověk uvědomí, jak moc vychází úspěch barcelonských knihoven ze zdejšího kulturního kontextu a výsadní pozice literatury v něm. Budu-li parafrázovat s nadsázkou pronesená slova ředitele barcelonských knihoven Ferrana Burguillose: v Barceloně jsou jen dvě věci, které vám mohou zkazit den – prohraný fotbalový zápas a zavřená knihovna. ●

- 1 Institut de Cultura de Barcelona. *Pla de Biblioteques de Barcelona 1998–2010. Les biblioteques del segle XXI: de la informació coneixement*. Barcelona: Institut de Cultura de Barcelona, 1998. Dostupný z https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/sites/default/files/pla_0.pdf, s. 99 a následující.
- 2 tamtéž, s. 171

ROMAN HÁJEK je ředitelem Středočeské knihovny v Kladně a předsedou redakční rady *Čtenáře*.

Knihy o lásce, nikoliv o válce

OLHA KUPRIJAN / kuprolya@gmail.com

Ještě před deseti lety byli hlavními hrdiny ukrajinských dětských knížek převážně koťátka a pejsci, komické fantasy postavy, zvědavé dívky a chlapci. Po anexi Krymu a začátku válečných operací na východě Ukrajiny se mezi hlavními hrdiny dětských knížek začali objevovat vojáci, dobrovolníci, uprchlíci. Po 24. únoru 2022 se jimi staly děti evakuované z míst, kde probíhaly boje, zachráněná zvířata, a také... duchové zabitých dětí, které zahynuly v důsledku ruských raketových úderů.

Ať se naši čtenáři ocitnou kdekoliv, stejně budou vědět, že v tomto světě probíhá válka. Může být příliš blízko nebo příliš daleko, může postihovat celé rodiny (někdo z rodinných příslušníků bojuje na frontě, někdo je nezvěstný, zraněný či padl v boji) nebo se může projevit nepříjemnými nárázkami ve škole („Ty seš z Ukrajiny! Hele – bomba!“). Válka znamená ohrožení života nebo zdraví (dětí a dospělí s postižením jsou dalšími hrdiny našich současných a budoucích knih), strach, že dítě přijde o rodiče či kamarády. Válka, to je také ztráta rodinných vazeb v případě nucené emigrace. Je to taktéž nutnost od základů změnit svůj dosavadní život, adaptovat se v nové zemi, učit se nový jazyk a kulturu, ale zároveň s tím zachovávat svoji identitu. Válka znamená opustit všechny své hračky a čelit strašné samotě a nejistotě.

Válka se zároveň stala pozadím života na Ukrajině a válečný stav dětem nijak nebrání prožívat jejich dětství, ale za jiných podmínek. Ukrajinský religionista Ihor Kozlovskyj, který v ruském zajetí strávil sedm set dní, trval na tom, že je možné překonat trauma, pokud se přetvoří ve zkušenost. Uvědomit si vše, co se stalo, verbalizovat a přehodnotit svou zkušenost a dát jí nový smysl. Válka je pro nás součástí každodenní reality, stejně tak jako vzdušné útoky a probdělé noci, bombardování a noční hovory o smrti. Naše děti vyrůstají přímo tady a teď, prožívají svoje životy v těchto podmínkách a potřebují různorodé knihy o nich samých – skutečné i fantastické, veselé i vážné, poetické i prozaické. Knihy umožňují vidět jako v zrcadle odraz podobných zážitků, poskytují nám útěchu a pochopení, že někdo pocítuje totéž, což znamená, že nejsme jediní, kdo má podobné pocity. Krásná literatura pomáhá střetnout se s traumatem v bezpečných podmínkách a tuto zkušenost přehodnotit.

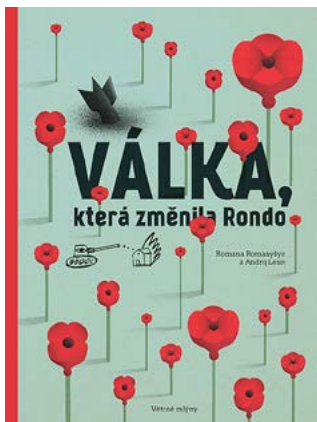
Jak mluvíme o sobě, o svém životě a o válce v literatuře pro děti a mládež? Z mého pohledu používáme dva různé způsoby. Na jednu stranu píšeme knížky pro zahraniční čtenáře, abychom o sobě sdělili „veškerou pravdu“ a předběhli tak ruské verze. Encyklopedická vydání o Ukrajině se v dnešní době buď rovnou píší dvojjazyčně, jako například

klad *Příběh Ukrajiny. Hymna slávy a svobody / The story of Ukraine. An anthem of glory and freedom*, anebo se aktivně propagují v zahraničí, jako třeba knihy *Ukrajina. Od starověku až do současnosti* (zařazena do prestižního katalogu *White Ravens* 2022) a *Cestopis. Ukrajina*. Velký úspěch ve spojitosti s Olympijskými hrami 2024 měla ukrajinská publikace s názvem *Cestopis. Letní olympijské hry*. Autorská práva na vydání této knihy byla zakoupena v několika zemích, kromě jiného i ve Španělsku, Německu, Slovensku a České republice.

Na druhou stranu máme potřebu se daleko více dozvídat o ukrajinských hrdinech a hrdinkách, zaplňovat domácí trh naučnými knihami pro děti a mládež – od omalovánek se známými ukrajinskými osobnostmi až po sběratelská alba na samolepky. Jako bychom ze skříní vytahovali stará jména, oprašovali je a vystavovali na odiv pod různými úhly – zde jsou lidé, kteří bojovali za práva žen; zde jsou ti, již vytvářeli pokrok; a zde jsou ti, jejichž melodie si prozpěvuje celý svět.

Z tohoto pohledu jdou minulost a současnost ruku v ruce a skrze dávnou historii probleskuje cesta do budoucnosti: lidé, kteří kdysi hájili myšlenku jednotné Ukrajiny, zplodili potomky a tito potomci dnes ukrajinskou zemi brání.

Bez ohledu na to, jak moc bychom chtěli být spojováni s ukrajinskou koledou *Ščedryk* (Carol of the Bells), pohádkovými fantastickými zvířaty lidové malířky Marije Prymačenko či s odrůdou jablek Renet Platon Simirenko (toto všechno jsou témata dětských knih posledních let), ve světě se ještě dlouho bude ve spojitosti s Ukrajinou připomínat slovo „válka“.

Jedna z nejpoblárnějších ukrajinských knížek ve světě je o válce. Dětská obrázková knížka s názvem *Válka, která změnila Rondo* Romany Romanyšyn a Andrije Lesiva byla napsána v roce 2015 po vypuknutí války na východě Ukrajiny. Kniha vzápětí získala světové uznání, stala se jedním z vítězů Bologna Ragazzi Award a byla zařazena do každoročně publikova-

ného katalogu *White Ravens 2015*. Autorské právo k překladu získalo více než třináct zemí, včetně Polska, České republiky, Slovenska a Maďarska. Německá a americká verze získaly ocenění na lokální úrovni. Po vydání *Války, která změnila Rondo* její autoři vytvořili ještě jeden úspěšný projekt, a to zejména výukové publikace týkající se zraku, sluchu a pohybu.

Do roku 2022 byla *Válka, která změnila Rondo* jednou z nemnoha ukrajinských dětských knížek, jež promlouvaly ke světu o válce na Ukrajině. Jazyk a ilustrace knihy jsou metaforické, hrdinové představují symboly (origami jeřáb, nafukovací pejsek a žárovka), děj se odehrává v pohádkové zemi Rondo. Hlavní myšlenka – křehkost všeho živého – je srozumitelná v jakémkoliv jazyce. Je srozumitelná i beze slov, jako je tomu v tiché knize Oleksandra Šatochina *Žlutý motýlek*, jež byla uměleckou platformou dPictus, sdružující mezinárodní vydavatele a agenty obrázkových knih, zařazena do stovky nejlepších obrázkových knížek za rok 2023. O válce se vypráví prostřednictvím postavy motýlka, který zachrání dívku před smrtí. Stejně tak jako v knížce o Rondě, je i zde čitelný příběh o ohroženém dětství. V místech, kde padají bomby, se objevuje roj žlutých motýlů. Hmyz symbolizuje naše zemřelé, kteří odvádějí děti do bezpečí a z nebeské oblohy je ochraňují. Žlutých motýlů je stále více a více, přičemž mrtvých také. Žlutá barva symbolizující život odolává černé síle, zkáze a agresii, které s sebou přináší válka.

S plnohodnotnou válečnou invazí Ruska vůči Ukrajině metafory ztratily svou sílu, což dobře popsala básnička Halyna Kruk v proslovu při zahájení festivalu poezie v Berlíně, začalo být nutné vyprávět konkrétnější příběhy o dětech, které se po celé Ukrajině ocitly v ohrožení. Spisovatelka Taňa Stus

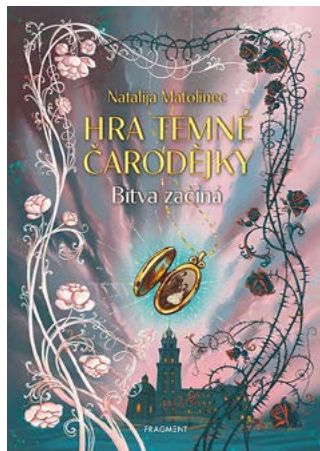
ve své sbírce povídek *Tajné příběhy malých a velkých vítězství* opatrně vypráví dětem o skutečnostech války. Zde je příklad toho, jak mluvíme o raketových úderech, ztrátách a invaliditě. Cílem knížky, napsané a konzultované pod supervizí dětských psychologů, je pomoci vyrovnat se s traumatem a zahojit rány. Prolínají se zde skutečné a pohádkové příběhy, jež odhalují skrytý význam známých pojmů. Například příběh o zvuku sirény protivzdušné obrany, která děsí děti, nebo „opravdový“ účel rakety, jež si přeje stát se součástí letadla. Kniha Kateryny Jehoruškiny *Moje vynucené prázdniny* je pro změnu určena čtenářům, který všechno dění pozoruje zpozzdálí. Před sebou máme stylizovaný deník popisující první dny plnohodnotné války z pohledu dítěte. Text vysvětluje, proč byly tisíce dětí nuceny odjet ze svých domovů do bezpečných regionů Ukrajiny nebo do zahraničí a přerušily přitom pravidelnou školní docházku i každodenní život. Daná situace se odehrává pouze během prázdnin, ale je tu jedno ale: nikdo by pro své děti nechtěl prázdniny v takové podobě. Autorská práva na tuto knihu byla zakoupena v pěti zemích včetně Polska, přičemž švédské vydání získalo prestižní ocenění Peter Pan Prize (Silver Star) 2024.

Modrý zápisník od Halyny Tkačuk vypráví o zkušenostech ukrajinských dětí, které se ocitly v emigraci. Text je napsán do zápisníku, který čtenářům odhaluje příběhy z nového života jeho majitelky dívky Vlady, jež s maminkou odjela do Polska. Tento způsob vyprávění dovoluje propojovat různé formáty psaní a dívat se na jednotlivé situace s humorem, protože děti dokonce i během války zůstávají dětmi. Hrdinové této knihy jsou pyšní na to, že jsou Ukrajinci, ale zároveň jsou smutní z toho, že je Ukrajina spojována pouze s válkou. Děti nápaditým způsobem, jak to umí pouze děti, vytvářejí projekt o své mateřské zemi a ukazují v něm, jak ji vidí z dětské perspektivy. Knižka spatřila světlo světa v polském překladu Anety Kamińské.

Všechny tyto knihy, přeložené do mnoha jazyků, mají ve světě vyprávět o tragédiích války. Společně skrze postavy hlavních hrdinů a pestré ilustrace uměleckých příběhů vzbuzují empatii k těm, kteří jsou zranitelní. Nepochybně nám velice dobře slouží současný formát obrázkových knih. Krátké příběhy se píšou rychle, stejně jako reakce na aktuální dění, a díky světově známým a aktivním ukrajinským ilustrátorům či ilustrátorkám si takové knihy získávají u zahraničních čtenářů oblibu. Již dlouho před rokem 2022 pracovali tito ilustrátoři pro evropské vydavatele a každoročně vyhrávali ceny v prestižních světových soutěžích. Autorská práva s ilustracemi Vladyslava Jerka, Romany Romanyšyn a Andrije Lesiva, Oksany Buli, Anny Sarviry, Oleksandra Šatochina, Oksany Dračkovské a jiných byla prodána do desítek zemí po celém světě. Tukoni, jako sympatické pohádkové bytosti od Oksany Buli, jsou známí v Evropě a asijských zemích.

Spolu s kratšími texty (obrázkové knihy, informativní ilustrované publikace, kapesní knihy) nabírá na síle i próza. Od roku 2014 udělala ukrajinská literatura pro mládež veliký skok. Dříve převažovala překladová díla, postupně vznikalo

čím dál víc vlastních textů, které reflektují problémy dospívání, identity, dekolonizace a samozřejmě války. Jedinečný úspěch zde zaznamenává literatura young adult. Autorská práva tohoto žánru se aktivně začínají prodávat do zemí EU. Například první knížka fantasy série *Hra temné čarodějky – Bitva začíná* od Natalije Matolince vyšla v Česku a byla přeložena i do polštiny. Děj románu se odehrává ve Lvově,

Praze a Budapešti, dějové klubko se točí okolo politických ambicí evropských úředníků. Knížky známého autora fantasy literatury Volodymyra Areševa v posledních letech vycházejí zpočátku v Polsku (*Pan Málodobry*), poté na Ukrajině. Do polštiny byla přeložena jeho trilogie *Popel z dračích kostí*, ve které se vyskytují narážky na válečné události na Ukrajině. Upřímně

mám velkou radost z překladů epické fantasy *Děti ohnivé doby* od Miji Marčenko a Kateryny Pekur, jež byla napsána na motivy obrany Kyjeva v prvních týdnech po začátku plnohodnotné ruské invaze. Spisovatelkám se podařilo vylíčit předpoklady této války, ukázaly kontinuitu a podobnost mezi různými válečnými konflikty, které po staletí probíhaly na území současné Ukrajiny. Soucit si zaslouží jednak duch chlapce zahynulého ve druhé světové válce, jednak dívka, jež odjela z okupovaného Hostomelu v březnu roku 2022. A také židovská rodina zavražděná během holokaustu, starý kozák, který ztratil před třemi sty lety svou rodinu, a mnoho dalších živých i neživých obyvatel Kyjeva. Dějiny Ukrajiny a koneckonců i celého regionu střední a východní Evropy, ježž Timothy Snyder nazývá „krvavé země“, jsou důležitou součástí světových dějin a některé tragédie nebolí pouze nás.

Použití fantasy prvků umožňuje o válce mluvit bez přímých traumatických epizod. Například v románu Olji Rusiny *Meruňky kvetou v noci*, jež také vyšla v polském překladu, se vyskytuje dron jménem El, který se přátelí s hlavním hrdinou. Ve válce mají vojáci k dronům dvojaký přístup: buď je to „náš“ dron (operuje na straně „našich“ ukrajinských vojáků a znamená bezpečí), nebo je to „cizí“ dron (operuje na straně nepřítele a znamená hrozbu). Přitom v románu Olji Rusiny je dron nerozhodný; jeho role spočívá v tom, že ukazuje čtenářům, jak začínala válka na východě Ukrajiny v roce 2014. Nakonec si dron sám vybere stranu a přidá se k těm, kteří se brání. Mystické bytosti i oživé věci – všichni ochraňují život a uznávají jeho nespornou hodnotu.

Když píšeme o válce, mluvíme o minulosti a přítomnosti, ale děti se týká především budoucnost. Naší hlavní současnou výzvou je psát takovým způsobem, aby si dítě jasně představovalo svou budoucnost a neodkládalo ji na období „až skončí

válka“. A tak vše, o čem dnes píšeme pro děti a mládež, je o životě a dospívání v podmínkách, které komplikují boj o přežití.

Jakmile mluvíme o zkušenostech s válkou, rovněž vyprávíme o dětství plném rošťáren, experimentů, důstojnosti, přátelství a lásky. Protože hrozí-li smrt, je hodnota života vyšší než kdy jindy. Život zažíváme i tehdy, když opět musíme začínat od začátku. Postupně se z písmen skládají slova, ze slov věty a z vět knihy. Mimo jiné jsou naše příběhy o odolnosti a vytrvalosti. A také o schopnosti oslavovat život, jak píše ve svých knihách pro děti psycholožka Svitlana Rojz. V neposlední řadě jsou to příběhy o lásce. Neboť jak se kdysi zmínila má kamarádka píšící knížky v Charkově poblíž bojové linie, my rodíme děti (také knihy, doplňují) kvůli lásce, nikoliv kvůli válce. Možná, že toto je to nejdůležitější, co současná ukrajinská dětská literatura může naučit svět. ●

Překlad: OLESJA PIPAŠOVÁ

ROZSTAJE.ART

Text vznikl v rámci stipendia Rozstaje. Projekt je spolufinancován vládami České republiky, Maďarska, Polska a Slovenské republiky prostřednictvím visegrádských grantů z Mezinárodního visegrádského fondu. Posláním fondu je prosazovat myšlenky udržitelné regionální spolupráce ve střední Evropě. S podporou těchto partnerů: Stichting Global Voices, Bázis – Maďarský literární a umělecký spolek na Slovensku, Fiala Írók Szövetsége, Česká asociace ukrajinistů, Kolegium Europy Wschodniej a Sensor.ua.

Přehled ukrajinské literatury v češtině
vydané po roce 1989 naleznete na webu
České asociace ukrajinistů
← zde.

OLHA KUPRIJAN je spisovatelka, odbornice na čtenářskou gramotnost dětí, členka ukrajinského PEN klubu. Více než deset let pracuje v oblasti literární kritiky a popularizace čtení. Sama je autorkou několika knih pro děti a mládež.

Volné směry – měsíčník umělecký

KATEŘINA SPURNÁ
katerina.spurna@nm.cz

Významný výtvarný časopis *Volné směry* byl v roce 1896 založen jako tiskový orgán Spolku výtvarných umělců Mánes, který kromě *Volných směrů* vydával i periodikum *Styl* a další umělecky zaměřené publikace. Časopis, navazující již na předchozí pokusy členů Spolku vydávat své výtvarné práce, byl typickým reprezentantem obdobných uměleckých periodik přelomu 19. a 20. století a považoval se za časopis secesní.

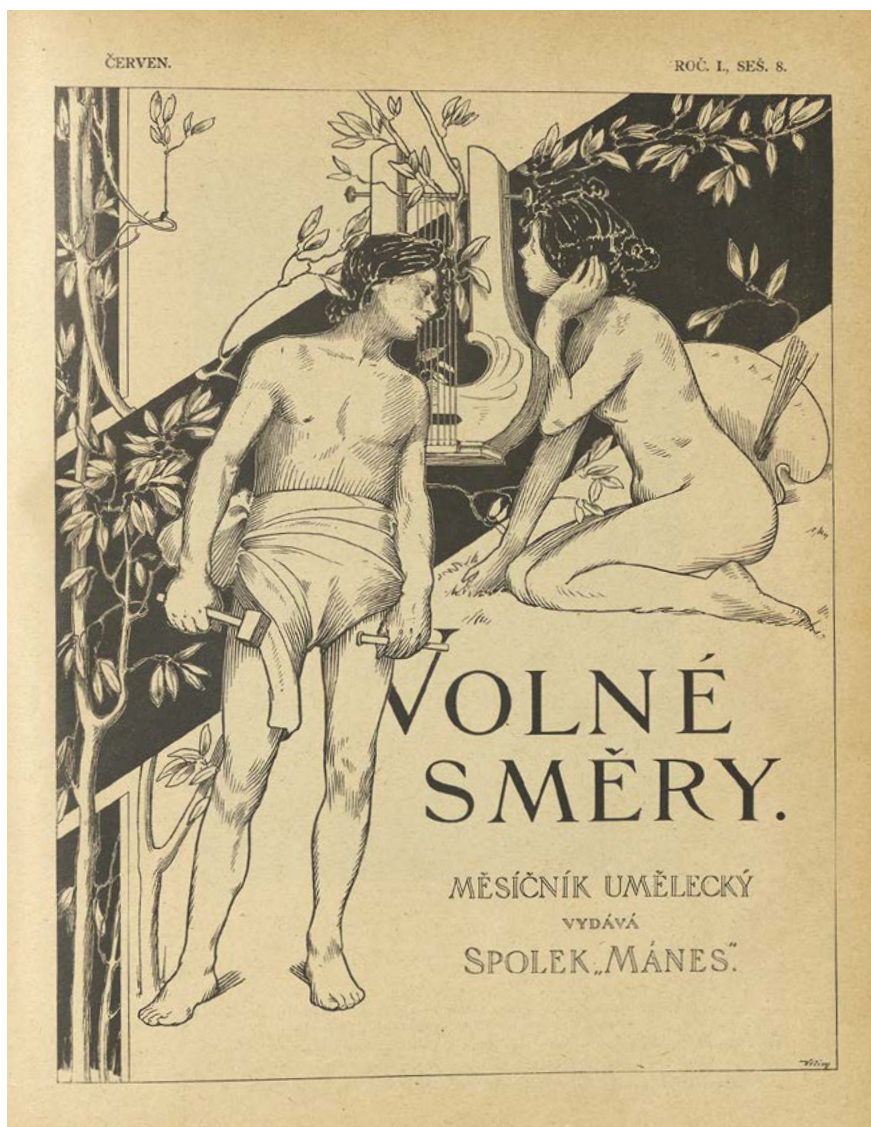
Členové redakce *Volných směrů* měli často zároveň i funkci ve Spolku, resp. majitelem titulu jako takového byl Spolek, který na svých pravidelných schůzích volil družstvo, a to ze svého středu následně volilo redakční radu. V té tak obvykle zasedali malíři, sochaři, architekti a literáti a vzhledem k četným reprodukcím a ilustracím také specialisté na tisk.

Časopis byl nejprve vydáván jako měsíčník a vycházel vždy poslední pátek daného měsíce. Jednotlivé ročníky začínaly v souladu s akademickým rokem listopadem, později došlo k posunu vydávání prvního čísla na leden příslušného roku. V počátcích svého vydávání měl časopis vzhledem ke svému užšímu zaměření finanční problémy, situaci se však s počátkem 20. století podařilo stabilizovat. V prvních třech ročnících převažovaly v textové části periodika literární příspěvky, rozdělené na část prozaickou a básnickou, nad příspěvky o výtvarném umění. Např. první číslo prvního ročníku, vydané v listopadu 1896, bylo zahájeno textem „Smrt Jana Nerudy“. Výtvarné umění bylo prezentováno četnými ilustracemi či reprodukcemi, které

doprovázely jednotlivé příspěvky a v tiraži pak byly vyjmenovány v samostatném přehledu. V závěru každého čísla se nacházely stručné rubriky Kronika, Zprávy umělecké, Výstavy, Soutěže umělecké a další. Od čtvrtého ročníku již výtvarná tematika převládala a v textové části byly uveřejňovány příspěvky zabývající se výtvarnou kritikou a dalšími příbuznými tématy. Došlo také ke grafické úpravě titulní stránky. Od tohoto momentu se v periodiku začaly ve větší míře objevovat překlady zahraničních

příspěvků, především francouzských, jedno z čísel bylo kupříkladu věnováno Augustu Rodinovi. Šestý ročník se pak věnoval ruským umělcům.

V roce 1902 se členem redakce stal literární kritik F. X. Šalda (1867–1937), který v časopise publikoval četné literární příspěvky, z pohledu členů Spolku často na úkor textů s tematikou výtvarnou. Pro tyto neshody Šalda již v roce 1907 z redakce časopisu odešel. V letech 1909–1910 dostala v periodiku prostor mladá generace výtvarníků, jako byli

Volné směry, roč. 1, 1896/1897, sešit 8, červen. Knihovna Národního muzea, odd. časopisů, sign. Z 9 E 13 / Foto: Knihovna Národního muzea

kubistický malíř Emil Filla (1882–1953) či malíř a grafik Bohuslav Kubišta (1884–1918). Obvyklé generační střety však vedly k rozkolu s generací autorů starších a k odchodu těchto příznivců moderních výtvarných směrů z časopisu i Spolku, byť např. Filla se později opět do redakce vrátil a ve 30. letech časopis dokonce vedl. V roce 1913 přišel do časopisu Josef Čapek (1887–1945), jeho

působení ale rovněž nemělo dlouhého trvání. V meziválečném období bylo pro časopis významné období redakce historika moderního umění Václava Nebeského (1889–1949), který časopis vedl v letech 1921–1924, a zmíněného Filly. Po roce 1945 vycházely *Volné směry* ještě dva roky v letech 1947–1949, jejich poslední dvojčíslo 2–3 vyšlo v roce 1949, poté byl titul definitivně zastaven. ●

MERHAUT, Luboš (ed.) et al. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 4. S–Ž, Dodatky k LČL 1–3, A–Ř. Svazek II, U–Ř*. Praha: Academia, 2008, s. 1452–1457 (heslo Volné směry, autor Daniel Vojtěch); PRAHL, Roman a BYDŽOVSKÁ, Lenka. *Volné směry – časopis secese a moderny*. Praha: Torst, 1993.

Mgr. KATEŘINA SPURNÁ, Ph.D., působí v oddělení časopisů Knihovny Národního muzea.

Foto: Národní digitální knihovna

Kroměřížské noviny

ANETA KRČÁLOVÁ
krcalova@muzeum-km.cz

Kroměřížské noviny jsou další z řady regionálních periodik, které stojí za pozornost. Jejich první číslo vyšlo 7. března 1884 v Kroměříži a patřily mezi první české noviny v místě. Předcházely je krátce vydávaná *Svobodná obec* (1866) a *Věstník moravský* (1868). *Kroměřížské noviny*, jak samy inzerovaly, vznikly za účelem podpory češství, českého jazyka a života pod heslem „Česká Kroměříž“. Od počátku se také orientovaly silně všeslovansky. Jejich založení bylo vhodně načasované před volbami do obecní samosprávy v roce 1884. Právě v 80. letech v Kroměříži vrcholily snahy Čechů o ovládnutí radnice, které se definitivně podařilo až v následujících volbách v roce 1887.

Noviny založilo konsorcium vlastněcký smýšlejících Kroměřížanů, mezi které patřil Jan Harna, JUDr. Jan Kozánek nebo Vojtěch Kulp. Vydavatelem se pak stal Antonín Koutský (1821–1898), vzdělaný mlynář a dlouholetý starosta z nedaleké obce Hradisko, mimo jiné také účasný slovanské pouti do Moskvy v roce 1967, a prvním odpovědným redaktorem Jan Vrtěl. Postupně se na místě odpovědného redaktora vystřídal za čtyři roky trvání kromě Jana Vrtěla také Raimund Cejnek, dr. Antonín Just, Theodor Cejnek a František Nedoluha. Byly tištěny v Národní knihtiskárně Jana Šperlína v Kroměříži, vlivem politických rozmíšek pak od dubna 1888 v tiskárně Lamberta Klabussaye v Holešově. Po odkoupení práv se stal v roce 1887 jejich výhradním majitelem dosavadní vydavatel Antonín Koutský. Od něj na nátlak vedení města převzal

vydavatelství v únoru 1889 dosavadní redaktor František Nedoluha. Noviny pak ještě vycházely zhruba dva měsíce, než 17. dubna 1889 s číslem 31 zanikly. Na ně vzápětí navázal nově vzniklý list *Velehrad*, který založil s pomocí družstva již zmíněný F. Nedoluha. Totéž družstvo odkoupilo celý kmen odběratelů.

Noviny měly svou pevně danou strukturu, která byla v novinách tohoto typu obdobná. Čtenáři nabízely až na výjimky čtyři strany textu. Úvodní strana patřila aktuálnímu tématu, zprávám z Říšské rady a v některých číslech byl pak připojen fejeton. Druhé dvě strany zaplnily další politické zprávy, následované denními zprávami nejen z Kroměříže a okolí. Dále zde čtenář našel rubriku Národní hospodář a Zasláno redakci. Poslední strana vždy patřila nyní tak hojně badatelsky vyhledávaným reklamám. Po celou dobu existence vycházely s pravidelností dvakrát týdně, vždy v úterý a pátek.

Pro svůj význam pro dění v Kroměříži a jejím okolí byly digitalizovány a jsou volně přístupné v Národní digitální knihovně, digitální knihovně Vědecké knihovny v Olomouci a Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně. ●

Při zpracování textu byly použity následující zdroje: FIALOVÁ, Anežka. *Kroměřížské noviny*. In: *Zpravodaj Muzea Kroměřížska*. 1984, č. 2, regionální heslář; KUBÍČEK, Jaromír. *Dějiny žurnalistiky na Moravě: první století českých časopisů 1848–1948*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2013; FIŠER, Zdeněk. *Z dějin kroměřížské žurnalistiky (5)*. *Kroměřížský zpravodaj*, 2004, č. 6, s. 33.

Mgr. ANETA KRČÁLOVÁ je knihovnicí Muzea Kroměřížska v Kroměříži.

TOP knihy k tématu kreativity z oblasti naučné literatury

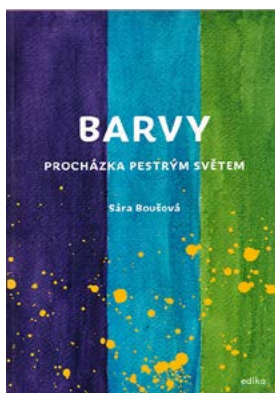
Vybrat knihy do tohoto čísla bylo extrémně náročné, protože zajímavých a kreativitu podněcujících publikací pro děti a mládež vychází spousta. Přesto myslím, že se podařilo najít možná trochu opomíjené zajímavosti, které ale stojí za to neminout.

SCHOLLEOVÁ, Martina
Výtvarka
Praha: Labyrint, 2024.
223 stran.

Velikostí malá, ale nápady obrovská knížka, která může sloužit nejen jako učebnice o umění pro studenty středních škol, ale také jako inspirace, jak pojmut aktivitu v souvislosti s dějinami

umění a výtvarnou výchovou odlehčeným způsobem. Už v samotné knize je celá škála rozmanitých úkolů, které vedou k rozvoji kreativního myšlení, tvoření, spontánní radosti z tvorby.

BOUŠOVÁ, Sára
Barvy: procházka pestrým světem
Praha: Albatros Media, 2024.
Edika. 96 s.

Barvami hýčící publikace, jež poukazuje na pestrost barevné palety, kterou kolem sebe v životě máme. Kromě informací o jednotlivých barevných odstínech, zajímavostech o jejich

použití a místech, kde se nacházejí, se můžeme také nechat průvodkyní Bětkou nalákat na tvorbu vlastní přírodní barvy apod. A co teprve povídání o tom, jak se barvy dostaly do filmu či jaké jsou v přírodě.

MARTINCOVÁ, Táňa
Čmáropis
Praha: Pipasik, 2021.

Kreativní sešit spíše vhodný jako doplňkový materiál pro lekce s dětmi ve věku 3-6 let, které cvičí koordinaci oko-ruka, barvy, jemnou motoriku a tříbí radost z počátků řízeného tvoření. Jednoduché úkoly na každé straně podněcují kreativitu a fantazii u nejmenších a předškoláků.

KRKOŠKOVÁ, Pavla
Skican
Utěrky, 2023. 24 l.

Milujete knihy pro děti a rádi byste s dětmi tvořili např. na základě inspirace podle ilustrací z Husy Lízy Petra Horáčka nebo knihy Ó, ó, ó, vajíčko od manželů Starých a dalších 13 oblíbených dětských knih? Pak je Skican, soubor 24 hravých listů to pravé, co musíte mít. Jak byste namalovali třeba brouka v hlavě? Víte ve které knize jej najdete? A mrkněte i na Pidiskicák.

Vybrala PAVLÍNA LIŠOVSKÁ / cdc@kjm.cz

Zdroj obálek: www.obalkyknih.cz

Tipy na vzdělávací hry

Na křídlech (Wingspan)

Strategie, vykládání karet, nákup, vzdělávací; od 10 let, 1–5 hráčů, 90 minut

Obsahuje velké množství komponent (zvláště karet). Příjemná, více strategická, rodinná hra.

Umístěte do své voliéry karty

ptactva z celého světa! Kromě krásného grafického zpracování vyniká i množstvím informací. Co zjistíte? Kde ptáci hnízdí, čím se živí, rozpětí křídel a další zajímavosti. Bonusem je bezplatná aplikace Wingspan, díky které si přehrajete zvuk daného opeřence.

Story Cubes

Rodinné hry, party hry, konverzační; 8+ let, 10 a více minut, počet hráčů neomezen

Hodte kostkami, načerpejte inspiraci ze symbolů a vyprávějte příběh. Přenosná drobná

hra do auta, na workshopy i do hodin češtiny. Kdoví... možná přinesou jiskru inspirace při psaní? Kromě klasických kostek je na výběr třeba Harry Potter či Star Wars.

Fakt hluční knihovníci

Asociace, slova, postřeh, party hra, týmy; 8+ let, 20 minut, od 2 hráčů

Jídlo na písmenko A? Ananas! Q? Quinoa. Dobře, těžší otázka, co takhle produkty pro alergiky

na laktózu? Zábavná party hra, kdy proti sobě soutěží dva týmy. V časovém limitu sypou co nejvíc slov (odpovědi na otázku), která začínají na zadané písmeno. Vyhrává ten nejlepší knihomol!

Krycí jména

Asociace, abstraktní myšlení, party hra, týmy; 10+ let, 20 minut, 2–20 hráčů

Na stole před týmy leží kartičky s krycími jmény agentů. Ústředí říká slovo (nápovědu) a počet

asociací, k nimž se slovo pojí. Týmy soupeří o to, kdo uhádne víc karet. Čas kvapí, voda stoupá... někde mezi kartami zůstává ukrytý nájemný vrah, který týmu okamžitě prohrává hru. Vybírat můžete mezi slovy, nebo obrázky. Klasika od Vládi Chvátila, oblíbená po celém světě.

Pohádkáři

Konverzační, kompetitivní/kooperativní mód, pro mladší hráče; 5+ let, 20 minut, 2–6 hráčů

Země dobrodružství a příběhů volá! Vyprávějte kouzelný příběh

a vyberte ty nejlepší hrdiny, kteří jej prožijí. Úspěšně hadače čekají body za správný tip postavy.

Povím ti, mami

Logické myšlení (návaznost děje), trénování řeči, pro malé hráče; 3+ let, od 1 hráče, 10 minut

Rozbiju si koleno a padám z kola. Nebo to snad bylo naopak? Dítě nejdříve sestaví dle

logické návaznosti příběh, ten posléze odvypráví. Když neví, rodiče, nebo prarodiče určitě pomůžou! Příběh vytvoříte vlastní, či využijete některý z předem připravených scénářů.

Vybrala a doporučuje TEREZA HŘIBOVÁ / hribova@kjm.cz

Zdroje obrázků a e-shop:

www.planetaher.cz, www.svet-her.cz, www.modroocko.cz

Metodický list – aktivity podporující kreativitu (nejen) s naučnými knihami naleznete na webu časopisu Čtenář.

Městská knihovna, veřejný prostor pro všechny

HANA DVOŘÁKOVÁ / kronika@knih-havirov.cz

Navštívit všechny pobočky Městské knihovny Havířov nebude jen tak a zabere to dost času. Věřím ale, že to může být zajímavá záležitost, obzvlášť když si ještě dnes spousta lidí myslí, že hlavní pracovní náplní knihovnic je „číst si“. Pojďme se přesvědčit. Možná budeme mít štěstí a dají nám tu navíc kousnout narozeninového dortu.

Sedmdesátiletá dáma

Městská knihovna Havířov slaví letos, podobně jako město Havířov, 70. narozeniny. Dort upekly knihovnice veliký. Jeho první díl nabídly už v únoru a pozvaly čtenáře všech věkových kategorií na den otevřených dveří v pobočkách v ulici Svornosti. Jeho součástí byly besedy s kronikářkou města Havířova a možnost nahlédnout do kronik „s pětkou na konci“, které zapůjčil Státní okresní archiv v Karviné. A jen za posledním návštěvníkem zaklaply dveře, chystal se nůž na další kusy narozeninového dortu v podobě besed, koncertů, setkání s osobnostmi, čtení, soutěží, čtenářských výzev i komentovaných vycházek po městě.

Pro knihy, pro informace, za muzikou, za obrazy...

Opravdu už to nejsou jen knihy, co člověk může v knihovně najít. Pobočky v ulici Svornosti jsem již zmínila. Oddělení pro dospělé čtenáře, děti a oddělení hudby a umění se sem sestěhovala v roce 2012 z různých míst v Havířově. V budově bývalého okresního soudu sídlí dnes také vedení knihovny, oddělení akvizice a katalogizace a též regionálního fondu. Na opačné straně města v Havířově-Podlesí ve Šrámkově ulici sídlí oddělení pro dospělé, pro děti a K-klub pro náctileté. To je nejmladší oddělení, které vloni oslavilo pět let.

Dvě kombinované pobočky mají k dispozici čtenáři v Havířově-Šumbarku, po jedné v částech Město, Prostřední Suché a Bludovicích. Posledně jmenovaná sídlí v domě Polského kulturně-osvětového svazu v ČR a nabízí i polský fond. Součástí knihovny je expozice Historie psaná uhlím, která se stará o uchování hornické tradice našeho města a regionu.

V centru Havířova sídlí Městské informační centrum, pobočka, kde vědí o všem, co se v Havířově šustne.

Najdou se čtenáři, knihomolové, kteří velmi rádi cestují za knihovnicemi ve všech pobočkách. Proto často využívají službu rezervace a knihy si nechají převést na pobočku, která je jim nejbližší. Další služba, která v posledních letech přibyla, jsou knihoboxy a výdejní boxy, které fungují 7/24.

Čtenářka z Havířova – Dolních Datyň je jednou z těch, kteří si rádi rezervují knihy do výdejního boxu. „Pamatuji si, že jsem vloni vybírala knihy krátce po půlnoci,“ řekla mi.

Co musí umět knihovníci

V roce 2024 evidoval systém knihovny celkem 262 907 návštěvníků. (Na kulturní akce jich zamířilo 19 505, na vzdělávací akce 8 433 a online návštěv bylo 113 138. Údaje ze statistického výkazu Kult12-01 k 31. 12. 2024.) Počet online návštěv narostl od roku 2019 (rok před covidem) téměř o 106 %. Knihovnice připravily v loňském roce 1 132 kulturních a 514 vzdělávacích akcí. A to by mohla být odpověď na otázku, jestli si knihovnice v práci čtou. Ty havířovské zcela jistě ne, tedy pokud pominu anotace nových knih, aby věděly, co mohou čtenářům nabízet. Jak by jinak stihly připravit kouzelné programy z projektu Bookstart pro nejmenší děti, Minimangafesty a BookCony, soutěže a kvízy, výstavy, čtenářské kluby, besedy se spisovateli, koncerty, robohery, organizovat virtuální univerzitu 3. věku a celou řadu dalších setkání se čtenáři i nečtenáři? Jak jinak by mohly nastudovat informace ke vzdělávání o finanční a mediální gramotnosti, o IT technice, trénování paměti a kdoví o čem ještě?

V souvislosti s knihovnicemi mě napadá další klišé, totiž že jsou to šedé myši. Neznám jedinou svoji kolegyni, o které bych něco takového mohla prohlásit.

„Knihovník dnešního světa je vlastně takový všeučel. A mohu říct, že knihovnice havířovské knihovny takové ve velké míře jsou. Jsou prostě úžasné. A já jsem na ně a jejich práci pyšná,“ potvrdila mi ředitelka Městské knihovny Havířov Dagmar Čuntová. Jen s těmi knihovníky je to v naší knihovně zvláštní. Tu a tam se nějaký objeví, ale dlouho se neohřeje. Tím nejslavnějším byl Jarek Nohavica v dobách dávných, kdy byla havířovská knihovna součástí karvinské.

Covid a doba po covidu

Březen 2020 se stal mezníkem. „Jo, to bylo za covidu, jak jsme byli zavření. Mělo to jediné kouzlo, půjčovaly jsme z okna a posílaly čtenářům knihy výtahem,“ zavzpomínala nedávno jedna z kolegyň. Po covidu přišla válka, inflace. V roce 2019 jsme měli 8 628 registrovaných čtenářů (z toho 2 741 dětí do 15 let), vypůjčili si 269 278 dokumentů (knihy, periodika, CD s hudbou a též s fondem pro nevidomé a slabozraké spoluobčany).

„Všechny pobočky prošly rekonstrukcí a změnily svůj vzhled. Na druhé straně se změnily služby, které knihovna svým uživatelům poskytuje. Proč? Protože se změnily potřeby našich čtenářů a návštěvníků, knihovna již dávno není jediným místem, kam si lidé chodí pro informace. S nástupem výpočetní techniky, internetu a digitalizace dostala knihovna jako informační instituce velkou konkurenci. A o své uživatele musí bojovat. Stále si čtenáři chodí do knihovny půjčovat knihy nebo časopisy, ale mohou tak učinit i bez fyzické návštěvy knihovny či si knihu vypůjčit jen virtuálně v podobě e-knih,“ hledá příčiny snížení počtu registrovaných čtenářů v době pocovidové ředitelka knihovny Dagmar Čuntová. Dnešní uživatelé knihovny mají navíc k dispozici stolní hry, elektronické knihy a nově také audioknihy, které si mohou stahovat prostřednictvím katalogu knihovny.

Rok před covidem jsme nabízeli čtenářům 130 titulů periodik, vloni 84. „Knihy, časopisy, noviny, to všechno v době pocovidové hodně zdražilo, ranec peněz od zřizovatele, Statutárního města Havířova, je stále stejný. Takže to jsou jednoduché počty.

Pro naši knihovnu je velmi dobré, že jsme tzv. regionální knihovnou, poskytujeme výměnné soubory knihovnám v okolí a také našim pobočkám. V tomto případě se jedná o prostředky Moravskoslezského kraje a hradíme z nich nejen knihy, ale také školení a semináře pro naše knihovnice,“ zamýšlí se nad statistickými výkazy s ředitelkou Čuntovou. „Knihovna se stále více stává místem pro setkávání, vznikají rozličné zájmové kluby a v poslední době se knihovny více zaměřují na mimoškolní a zájmové vzdělávání. Nabízíme moderní technologie a mnohdy učí uživatele s nimi pracovat. (...) Ale bez kvalitních odborníků, knihovníků, by to nešlo. Proto klademe velký důraz na odborné vzdělávání zaměstnanců, aby našim uživatelům, ale např. i pedagogům byli rovnocennými partnery,“ dodává.

V roce 2023 získala Městská knihovna Havířov 2. místo v soutěži „Městská knihovna roku“. „Nejvíce jsem hrdá na to,

Ředitelka Dagmar Čuntová zahájila narozeninový rok Městské knihovny Havířov / Foto: archiv MěK, Petra Nytrková

že pod mým vedením se knihovna sjednotila, všichni, kopeme za jeden celek, spolupracujeme, pomáháme si, protože máme jediný cíl. Dobře se o naše uživatele starat,“ řekla mi v závěru našeho povídání ředitelka knihovny.

Před pultem aneb co se nejvíce čte?

Pracovnice z oddělení akvizice pečlivě váží nákup knih a předplatného. „Máte *Šikmý kostel* 3. díl Karin Lednické?“ ptali se čtenáři v loňském roce u pultů havířovských poboček nejčastěji, knihu si půjčili 162×. Následovaly knihy *Tíživé ticho* Roberta Bryndzy (125×) a 2. díl *Šikmého kostela* (121×) a dále *Les v domě* Aleny Mornštajnové a *Gazely* Patrika Hartla.

Za pultem aneb co se říká, a co ne?

Jak je to tedy s tím čtením? „Víš, co se říká, a není to pravda?“ ptala se mě jedna z kolegyň, když projela skenerem kód a odpálala jednu z připravených knih na vyřazení. „Prý si pořádně čteme,“ usmála se.

„A je něco, co se neříká a je to pravda?“ Zamyslela jsem se. – Zcela určitě je. Jsme poslední štace před postelí, když jdou čtenáři od lékaře a z lékárny s lahvičkou antibiotik. To je pravda, přece nezůstanou bez knížek. ●

HANA DVOŘÁKOVÁ je kronikářka města Havířova a knihovnice Městské knihovny Havířov.

Foto: Monika Válková

Oáza kultury v srdci Hukvald

MARKÉTA KOLOŠOVÁ / marketa.kolosova@seznam.cz

ROMANA MALIŠ BÍLKOVÁ / romana@rmba.cz

160 let knihovnictví na Hukvaldech

Podle dochovaných materiálů byl první knihovnický počín na Hukvaldech zaznamenán roku 1865, kdy zde byla otevřena první knihovna pro veřejnost po založení Čtenářsko-pěveckého spolku. Postupně spolková knihovna měnila působišť v rámci místních částí obce i v rámci jednotlivých spolků, až byla roku 1995 přemístěna do prostor bývalé kotelny ZŠ a MŠ Leoše Janáčka, kde sídlila posledních 30 let, až do letošního dubna.

Prostor byl sice strategicky vybrán v budově školy, což nahrávalo úzké spolupráci knihovny se školou, nicméně postupem času přestával vyhovovat zejména kapacitně. S příchodem požadavku na plnění komunitní funkce knihoven zde nebylo mnoho prostoru a možností, jak se v tomto směru dál rozvíjet.

V roce 2017 došlo k vyjasnění majetkových poměrů v rámci církevních restitucí a obec začala hledat využití pro brownfield ležící téměř v centru obce. Z původního statku zůstaly zachovány tři budovy: kravín, sýpka a teletník. V roce 2019 obec oslovila architektky ze studia RMBA Architekti, s. r. o., ohledně vypracování studie na nové pojetí

prostoru Hukvaldského dvora. (Studii i plány lze dohledat na: hukvaldskydvur.cz/informace/studie-hukvaldskeho-dvora/.)

Z pohledu architekta

Při prvních úvahách o funkcích v nově zrekonstruovaném brownfieldu jsme záměrně hledali využití, které přivede do centra obce místní obyvatele, podpoří komunitní život v obci, kulturní vyžití a možnost vzdělávání. Knihovna byla proto jednoznačné rozhodnutí a stala se jedním z pilířů nového centra obce – stejně jako základní umělecká škola, obřadní/výstavní síň a v dalších budovách pak multifunkční sál a obecní úřad.

Jak vnímáte ze své pozice architektky knihovnu coby veřejný prostor? Co od knihovny očekáváte?

Obecní knihovna na vesnici má pravděpodobně ještě více funkcí než knihovny obecně. Naše očekávání byla od počátku maximalistická, chtěli jsme vytvořit prostor s velkou variabilitou, který je schopný zaštitit několik funkcí, navíc ještě úzce kooperovat se základní uměleckou školou a budoucím multifunkčním uměleckým sálem.

Nová knihovna byla koncipována pro 21. století, pro další generace. To byla naše hlavní teze. Kromě samotné funkce

Foto: Monika Válová

pro nás je neméně důležitá architektura objektu — exteriér i interiér. Od knihovny očekáváme, že by měla svým vzhledem edukovat v rámci vnímání estetiky prostoru. Proto pro nás byly velice důležité jednotlivé prvky, barvy, kompozice, průhledy. Až s pedantskou tvrdohlavostí jsme se snažili zachovat architektonickou čistotu interiéru.

Z čeho jste vycházeli při návrhu interiéru? Kde jste čerpali inspiraci?

Interpretace daného místa je pro nás vždy zásadní. Interiér budovy je inspirován budovou samotnou a již výše uvedenou ideou: vybudovat knihovnu pro 21. století. Nebát se a poskytnout i obyvatelům malé obce současnou architekturu. Propsat do historické budovy současné vizuální prvky, přiznat současné materiály, být pravdivý. Navíc vzhledem k tomu, že se jednalo o rekonstrukci a dostavbu stávajícího objektu historického kravína, tvarosloví budovy bylo výrazné a inspirující. Důraz jsme kladli na udržitelnost, v rámci rekonstrukce jsme maximálně využívali místních materiálů, recyklovali jsme stávající. V rámci interiéru jsme chtěli vytvořit atmosféru určitého nezaměnitelného *genia loci*.

Z naší zkušenosti víme, že je nutné v interiéru takovéto veřejné budovy zachovat velkou střídmost, až minimalismus, tvarový, materiálový i barevný. Interiér knihovny se při provozu rychle zaplní – knihami, lidmi a dalšími nezbytnostmi. Vizuální čistota prostoru je velmi důležitá nejen pro oči, ale hlavně pro mysl – klid, soustředění.

Jak hodnotíte celkový výsledek?

Jsmo hrdí, že se knihovnu podařilo dokončit tak, jak se podařilo. Uvědomujeme si, že všechny naše nadstandardní požadavky a individuální řešení měly nelehkou realizaci, a jsme rádi, že myšlenka byla podpořena vedením obce i vedením knihovny. Když svým myšlenkám věříte, musíte být odvážní

i umět vzdorovat. Důležité teď je, aby se v knihovně lidé cítili dobře a vnímali nejen knihy, ale i budovu a její architekturu. Aby návštěvníci knihovny vnímali atmosféru, aby si odnesli i dojem, pocit.

Je něco, co jste o knihovnách zjistili až v průběhu realizace?

Určitě, jednak jsme si před zahájením prací na projektu udělali poměrně širokou rešerši, pak také při našich cestách knihovny (jako většinou zajímavé kulturní stavby) navštěvujeme. Ale od počátku projektu jsme měli možnost úzké spolupráce s paní knihovnicí, se kterou jsme detaily provozu procházeli. Odesli jsme si spoustu informací a společně jsme ladili provozní požadavky s estetickými.

Jak zpětně vnímáte spolupráci s obcí a knihovnicí?

Projektování všech fází projektu a stavba samotná je dlouhodobý proces. Zúčastnění mají možnost diskutovat, inspirovat se, učit se od sebe, docházet k závěrům, kompromisům i oboustranné spokojenosti. Všemi těmito fázemi jsme si prošli a jsme vděční, že jsme mohli být součástí týmu, kdy investor (obec) naslouchá a věnuje pozornost architektuře, vedení knihovny (paní knihovnice) definuje své požadavky a společně docházíme k řešením.

Vždy rádi spolupracujeme s profesionály. Získáváme přehled v nových oblastech, získáváme nové zkušenosti. S vedením obce i paní knihovnicí jsme vedli pravidelné konzultace a díky tomu, že jednání byla otevřená, výsledek je proveden ke spokojenosti všech.

Z pohledu knihovnice

Nový prostor knihovny je výrazný zejména díky klenbám a přiznanému zdívu, což knihovně dodává jedinečnou atmosféru.

Důležitým parametrem je také velikost knihovny, která se více než zdvojnásobila oproti předchozím podmínkám v budově školy. Veškeré regály jsou mobilní, tudíž lze knihovnu poměrně snadno proměnit podle potřeby konaných akcí. K dispozici je také dlouhý komunitní stůl a dvacet židlí, což nabízí prostor nejen pro aktivity v knihovně, ale slouží i jako pracovní či studijní místo, v knihovně jsou nově k dispozici dva notebooky pro veřejnost. Centrální umístění výpůjčního pultu je strategické pro přehled o pohybu nejen v knihovně, ale i v rámci budovy. Zároveň také umocňuje rozdělení knihovny na dva zálivy, které jsou zakončeny schodovým prvkem (s úložným prostorem). Čtenáři mají k dispozici odpočinkové zóny, křesla a pohovky.

Kromě nových prostor má knihovna k dispozici také interaktivní tabuli Optoma a pět tabletů pro využití při vzdělávacích a kulturních akcích. Čtenářům bude k vracení knih sloužit nový bibliobox u vstupu do budovy. Díky nové tiskárně jsme také rozšířili nabídku tisku a kopírování pro veřejnost.

Knihovnu podle poslední statistiky navštěvuje 350 čtenářů a v roce 2024 uspořádala 103 akcí, jejichž návštěvnost dosahovala k celkovému počtu 1 600 lidí. Knihovna je zapojena do mnoha projektů, ale specificky se soustředí zejména na mediální gramotnost, ať už formou besed pro ZŠ, nebo prostřednictvím přednášek pro veřejnost či seniory. Díky

novým prostorům a blízkosti sálu se teď nemusíme při pořádání akcí nechat omezovat kapacitou knihovny.

Kdybych měla hodnotit spolupráci s architekty, popsala bych ji jako velmi dynamický proces, kdy na sebe mnohdy narážely požadavky na design prostoru s praktickým fungováním knihovny. Nicméně si velmi cením toho, že postupnou diskuzí došlo ve všech případech ke shodě na nejlepší možné variantě, že si za konečným výsledkem všichni hrdě stojíme a vzájemně jsme se v průběhu spolupráce obohatili. Sžili jsme se také s novým logem a snažíme se dodržovat jednotnou vizuální identitu nejen v rámci knihovny, ale i v rámci celého Hukvaldského dvora.

Se stěhováním knihovny do nových prostor pomohli z velké části čtenáři-dobrovolníci, zejména z řad studentů univerzity třetího věku, jimž patří velké díky. Je potřeba zmínit také příkladný přístup obce, která dofinancovala vybavení knihovny nad rámec získané dotace a která knihovnu i další kulturní aktivity v obci celkově dlouhodobě podporuje. ●

MARKÉTA KOLOŠOVÁ je knihovnicí v Obecní knihovně Hukvaldy.

ROMANA MALIŠ BÍLKOVÁ pracuje jako architektka ve společnosti RMBA Architekti, s. r. o.

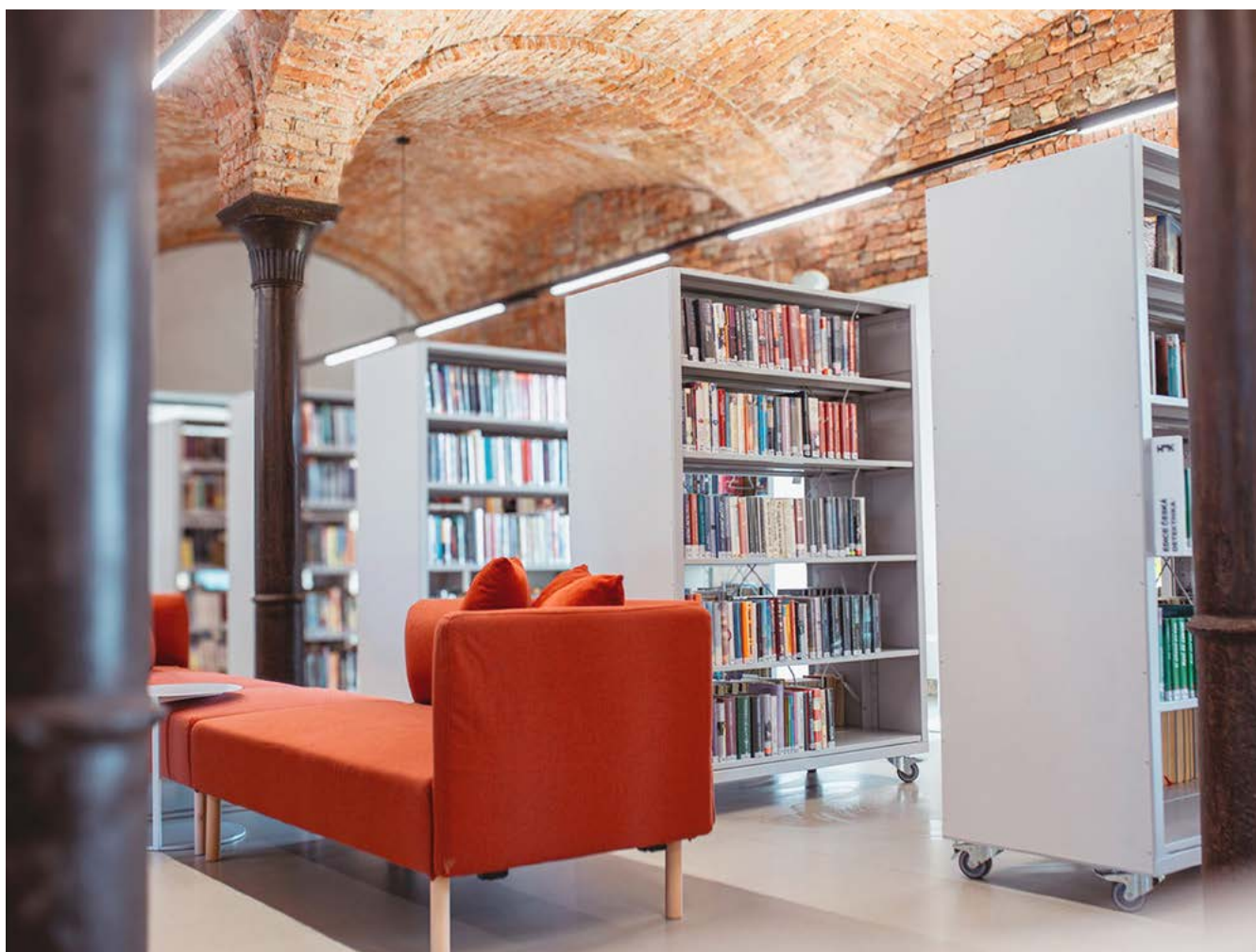

Foto: Monika Válková

Pojďme to propojit

aneb Knihovny očima budoucích architektů

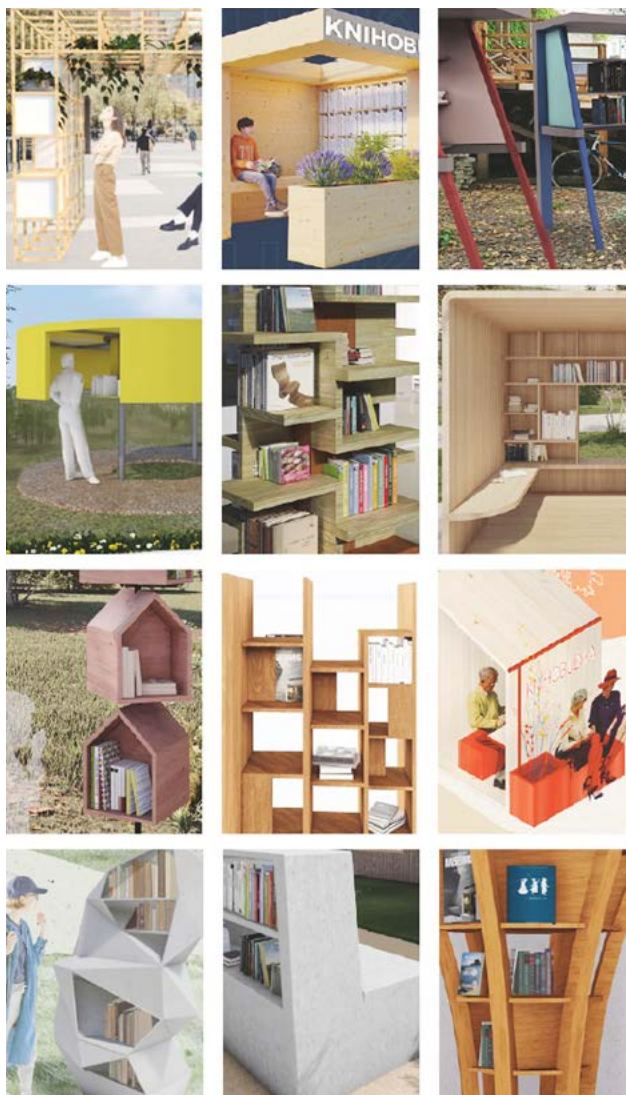
LENKA DOSTÁLOVÁ / lenka.dostalova@mzk.cz

Když jsem v roce 2019 nastoupila do Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven, hledala jsem způsob, jak efektivně uchopit jeho činnost a zároveň hlouběji porozumět procesu výstavby a rekonstrukcí. Obrátila jsem se proto na architekta Jana Kratochvíla.

Jan Kratochvíl je pedagog z Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně z Ústavu zobrazování a zároveň šéfredaktor portálu *Archiweb*, který se věnuje architektuře. Během společné schůzky jsme dospěli k myšlence zapojit studenty do návrhu podoby obecních knihoven, protože ty nejčastěji bojují s prostory a jsou také limitovány financemi. Také pro studenty je reálné zadání velkým přínosem, protože jim umožňuje získat praktické zkušenosti pro jejich budoucí profesi.

Zadání pro studenty architektury

Od roku 2019 se každoročně vypisuje ateliérové zadání nazvané Knihovna pro 21. století, které se skládá ze dvou částí. Během teoretického úvodu se studenti seznamují s historickým vývojem architektury knihoven, jejich funkcí ve společnosti a aktuálními knihovnickými trendy. Součástí této fáze je i kreativní úkol, například tvorba cloudu slov na téma knihovna, literární text na téma „Co lze zažít v knihovně“ nebo návrh knihobudek.

Studentské návrhy knihobudek v zimním semestru 2023

Stěžejní praktická část spočívá v návrzích rekonstrukcí vybraných obecních knihoven v Jihomoravském kraji. Každé knihovně se věnuje tříčlenný tým, složený ze studentů druhých až čtvrtých ročníků. Díky tomu skupina disponuje potřebnými znalostmi a dovednostmi a dochází k plynulému předávání zkušeností. Postupně vytipované knihovny osobně navštívíme,

studenti provedou jejich geometrické zaměření a ve spolupráci s knihovnicemi specifikují požadavky na budoucí podobu prostoru. Během výuky návrhy společně konzultujeme a následně je k připomínkám zasíláme jednotlivým knihovnám. Výsledkem jsou kompletní projekty obsahující výkresovou dokumentaci, fotografie stávajícího stavu, vizualizace nových prostor a 3D model knihovny včetně nábytku. Své práce studenti prezentují a předávají knihovníkům a zřizovatelům na slavnostním závěrečném setkání.

Spolupráce 2019–2024

Prvním realizovaným návrhem byl v roce 2019 projekt pro Místní knihovnu ve Vranově nad Dyjí, která sídlí ve vile z roku 1872.

Ani pandemie COVID-19 spolupráci nezastavila. V době lockdownu dostali studenti nové zadání: Návrh ideální knihovny pro město, odkud pocházejí, přičemž nemuseli brát ohled na finanční ani majetkoprávní omezení. Výsledky jejich práce jsou k vidění na webu výstavy (re)VIZE knihoven ve 21. století (architektura.knihovny.cz).

V dalších letech studenti navrhovali modernizace pro knihovny v těchto obcích:

- 2022 – Břežany, Suchohrdly, Stošíkovice na Louce, Jezeřany-Maršovice
- 2023 – Drnovice, Lelekovice, Mokrá-Horákov, pobočka Loucká Městské knihovny Znojmo
- 2024 – Popůvky, Malhostovice, Hrušky (pozn.: návrhy jsou k dispozici na webu časopisu *Čtenář*)

Letošní slavnostní předávání studentských prací proběhlo 5. února v Moravské zemské knihovně v Brně. Součástí akce byla i výstava projektů vzniklých během posledních dvou let spolupráce, nesoucí název *Knihovna pro 21. století očima studentů brněnské fakulty architektury*.

Od návrhu až po realizaci

Jedním z úspěšně realizovaných projektů je knihovna ve Stošíkovicích na Louce na Znojemsku. Studenti Mikuláš Nalepa, Natálie Polesová a Jana Vojtěška Skálová proměnili původně nevzhlednou a malou místnost v atraktivní komunitní prostor pro všechny generace čtenářů. Více o této realizaci naleznete v Databázi staveb Metodického centra (mcvrk.mzk.cz/databaze-staveb).

Spolupráce mezi Metodickým centrem pro výstavbu a rekonstrukci knihoven a Fakultou architektury VUT v Brně ukazuje, jak cenné může propojení akademického a odborného prostředí přinést výsledky. Studenti se učí chápat roli knihoven v obcích, získávají praktické zkušenosti a rozvíjejí své dovednosti při práci v terénu. Knihovny a jejich zřizovatelé získávají nový pohled na možnosti prostorového řešení a seznamují se s procesem projektové práce architekta.

Architekt Jan Kratochvíl k tomu říká: „Dnes je způsobů trávení volného času hodně a knihovny s tím musí držet krok. Musí nabídnout příjemné prostředí, které návštěvníky přiláká, a zároveň umožnit pořádání kulturních a vzdělávacích akcí. Právě architektura v tom může sehrát velkou roli. Co platilo po staletí, se dnes konfrontuje s moderními informačními technologiemi a architekti stojí jako spoluaktéři u zrodu nových knihoven s úžasnou inovovanou náplní.“

Pokud vás zajímá více o této spolupráci nebo hledáte inspiraci pro vlastní knihovnu, navštivte web Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (mcvrk.mzk.cz). ●

LENKA DOSTÁLOVÁ je pracovnice Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při Moravské zemské knihovně v Brně.

Studentské návrhy modernizace knihoven

Foto: Pavel Němec

Týden pro Digitální Česko odstartuje již 8. září

Nabídne vzdělávací akce po celé republice

BARBORA HANKOVÁ

barbora.hankova@vlada.gov.cz

Digitální gramotnost se dnes netýká jen IT odborníků. Dotýká se každého, kdo používá telefon, hledá práci, komunikuje s lékařem nebo pomáhá dětem s domácími úkoly. Do roku 2030 bude 90 % pracovních pozic vyžadovat základní digitální dovednosti. I proto se letos koná již čtvrtý ročník akce Týden pro Digitální Česko, jenž odstartuje 8. a poběží do 14. září 2025. Jedná se o jedinečnou příležitost, jak si zdarma osvojit nové digitální dovednosti, které vám pomohou uspět na pracovním trhu, chránit se na internetu nebo porozumět novým technologiím.

Vzdělávací akce, přednášky, workshopy, webináře, to vše na vás čeká jak offline po celém Česku, tak online z pohodlí vašeho domova. Akci pořádá Digitální Česko – platforma Úřadu vlády s více než 130 partnery z různých sfér.

Akce zdarma online i offline

V rámci celého týdne poběží více než 200 akcí, které budou probíhat nejen offline ve všech regionech Česka, ale i online. Pokud se chcete zúčastnit fyzických akcí ve svém městě, stačí navštívit náš web, kde najdete kompletní program a místa konání.

Připraveny jsou také online webináře, kterých se můžete zúčastnit bez ohledu na to, kde se nacházíte. Veškeré informace najdete na webu

budoucnostjedigitalni.gov.cz. Najdete zde také bohatý rozcestník s online materiály, které vám umožní začít se vzdělávat například o příležitostech a výzvách AI, kybernetické kriminalitě nebo digitálním wellbeingu.

Témata, na která se můžete těšit

Letošní ročník se zaměřuje na tři hlavní témata, která reflektují aktuální potřeby společnosti i výzvy pracovního trhu:

1. Digitální budoucnost trhu práce

Jaké dovednosti vám pomohou uspět nejen v budoucích povoláních, ale i ve vaší současné práci? Jaké dovednosti potřebujete, pokud chcete uspět na pracovním trhu zítřka? Věnujeme se tématům jako rekvalifikace, upskilling, využívání umělé inteligence, práce s daty a cloudové technologie. Čekají vás inspirativní workshopy, příběhy z praxe i konkrétní rady, jak se neztratit ve světě

měnících se profesí. Získané dovednosti vám umožní pracovat efektivněji, automatizovat rutinní úkoly a lépe porozumět digitálním nástrojům, které mění každodenní fungování firem i úřadů.

2. Digitální svět pro každého

Bezpečnost, důvěra a rovný přístup, to je základ digitální společnosti. Zaměříme se na základní digitální dovednosti, ochranu před kybernetickými podvody, ale i na to, jak pomáhat seniorům a dětem v orientaci v online světě. Chceme, aby měl každý možnost se zapojit bez ohledu na věk, zkušenosti nebo místo, kde žije.

3. Digitální technologie zítřka

Co přinese budoucnost? Jaké inovace mění svět kolem nás už dnes? Zajímají vás kvantové technologie, výzkum, AI nebo nové technologické trendy? Připravujeme akce pro odborníky, výzkumníky i zvědavou veřejnost.

Technologie se mění. Vy můžete taky. Budoucnost je digitální a Týden pro Digitální Česko je vaší šancí udělat krok vpřed. Ať už jste student, rodič, podnikatel, IT profesionál, nebo někdo, kdo se prostě chce v digitálním světě cítit jistěji, jste tu správně. ●

Více na budoucnostjedigitalni.gov.cz.

Knihovny jsou tradičním místem poznání a setkávání

Rozhovor s Vandou Vaníčkovou

Ptala se ZLATA HOUŠKOVÁ / zлата.houskova@gmail.com

Vanda Vaníčková se v roce 2023 stala nositelkou ceny MARK v Královéhradeckém kraji. Její jméno dobře znají knihovnice a knihovníci již delší dobu. Proč?

Z nominace na cenu se dozvíte, že: „Mgr. Vanda Vaníčková, Ph.D., je nejen lektorkou programů pro školy, ale i pro knihovny a širokou veřejnost, od dětí po seniory, s celorepublikovým rozptylem. Zajímavá je její práce pro ČT edu, zaměřuje se především na mediální a čtenářskou gramotnost, připravuje metodické materiály se společenskovedními tématy, je členkou redakční rady krajského knihovnického zpravodaje *Unás*. První webináře pro knihovníky na Hradecku organizovala vizionářsky dávno před dobou, kdy pandemie ukázala jejich nezbytnou potřebu.

Vanda Vaníčková je nejen výborná a inovativní lektorka se širokým záběrem, jejíž práce na poli vzdělávání jak dětí, tak dospělých si ocenění určitě zaslouží, ale je také vstřícnou, ochotnou a milou osobou, se kterou je radost spolupracovat.“

Ona sama na svém webu říká, že je „učitelka na volné noze, lektorka a optimistická realista“ a charakterizuje se jako „Veselá, Aktivní, Nesportovní, Dochvilná, Ambiciózní, Vzdělaná, Asertivní, Nezaměstnaná, Ironická, Činorodá, Kamarádská, Originální, Vtipná, Arogantní“. Řadu těchto charakteristik bych plně potvrdila, s některými bych lehce polemizovala; například arogance jsem v našem povídání nezaznamenala ani špetku. Nejen získání titulu MARK, ale především její aktivity mě vedly k tomu, abych ji oslovila a požádala o rozhovor.

Cenu MARK Královéhradeckého kraje jste získala za lektorování kurzů na podporu čtenářství i své další aktivity pro knihovnickou komunitu (nejen) v kraji. Jste absolventkou

knihovnického oboru, nebo jste vystudovala něco zcela jiného?

Odmala jsem chtěla být učitelkou, tak jsem si to i vystudovala, konkrétně Učitelství pro SŠ – český jazyk a společenské vědy. Možná i díky tématům, která do oborů patří, mi přišlo přirozené pustit si knihovnický svět profesně tak blízko k tělu. Samozřejmě s důvěrou nejprve kolegyně z SVK HK, pak i dalších, co věří, že i neknihovnice má knihovníkům co nabídnout.

Pustit si knihovnický svět profesně blízko k tělu... hezky řečeno. Co je pro vás osobně „knihovnický svět“, čím pro vás jsou knihovny? A čím si myslíte, že jsou, případně mohou či měly by být pro veřejnost?

Knihovnický svět, a hlavně knihovníci, jsou pro mě spojením vřelého přístupu a profesionality. Až po čase v redakci *U nás* (SVK HK) jsem pochopila, že dnešní knihovník už nesedí jen za stolem a neviduje výpůjčky. Zmíněná vřelost se týká zkušeností ze vzdělávání knihovníků. Drtivá většina z nich naslouchá, chce se inspirovat, zkoušet věci, často si hrát. To mi třeba u školení učitelů často schází.

Co se týče veřejnosti, knihovny jsou, myslím, tradičním místem poznání a setkávání, měly by být místem jdoucím s dobou a mohou být „intelektuální samoobsluhou“, kde si každý vybere, co potřebuje.

Intelektuální samoobsluha je pěkný pojem. Jak často ji potřebujete využít vy? A potřebujete ji vůbec? Proč? Myslíte, že knihovnu dnes lidé obecně potřebují, nebo se „přežila“? A co by měla dělat, aby se to eventuálně nestalo?

Mé využití „intelektuální samoobsluhy“: méně často, než se sluší napsat do knihovnického časopisu. Během studia bych si to bez knihovny a odborné literatury nedovedla představit.

Vanda Vaníčková / Foto: archiv Vandy Vaníčkové

Ted, když pracuji na nějakém projektu a potřebuji k němu něco načíst, to zvládnou jednorázovou návštěvou. Nepovažuji to ale za chybu knihovny a její malé nabídky. Spíš se věnuji společenskovědnímu kontextu, věcem kolem nás, které, spíš než bych načetla, radši nakoukám v terénu.

Jestli lidé potřebují knihovnu? Potřebují. Jak hodně záleží na tom, kdo a kde konkrétně ti lidé jsou. Knihy, akce, setkávání, vesnice, menší města, univerzity... Kombinací a potřeb je nekonečně mnoho. Třeba já, jak je vidno z řádků výše, nejsem extra čtenář, ale i tak do knihovny cestu najdu. Navíc – na odlehčenou a s trochou nadsázky – bych bez knihoven neměla kde lektorovat. :-)

Co dělat, aby se knihovna „nepřežila“? Dělat to, co umí nejlépe (práce se čtenářem, zdroji, informační rozvoj, kultivace ducha) v duchu moderní doby. Zapojit nové tituly, digitální nástroje, témata, formáty akcí, ale být primárně knihovnou. Ne školou, kulturákem, výdejnou balíčků, družinou pro děti nebo služkou toho, kdo jde náhodou okolo.

Čím jste byla dříve – členkou redakční rady zpravodaje *U nás*, nebo lektorkou knihovnických kurzů/webinářů? A jak jste se do knihovnické enklávy dostala?

Jak to tak bývá, úplnou náhodou. Kamarád spolupracoval s SVK HK a byl osloven, aby o svém projektu napsal do *U nás* článek. Mě psaní vždycky bavilo, tak si na mě vzpomněl, já článek v roce 2010 napsala a už jsem zůstala. To už ale samozřejmě náhoda nebyla, velký dík patřil a stále patří tehdejší šéfredaktorce Boženě (Bobině) Blažkové a později i dalším šéfredaktorkám, kterým dávalo smysl, že jsem součástí redakční rady i jako neknihovnice. Nicméně působení v redakční radě a moje odvaha zkusit místo žáků ve škole vzdělávat knihovníky mi otevřely cestu k lektorování v knihovnách. Moc ráda

vzpomínám na první pokusné webináře, které jsem vedla pro SVK HK a Knihovnu města Hradce Králové v době, kdy webináře tolik nefrčely a vzbuzovaly spíš obavy.

Chcete s knihovníky spolupracovat i nadále? Proč?

Moc ráda. V roce 2024 jsem rozjela větší spolupráci se Středočeskou vědeckou knihovnou v Kladně, vyšly i kurzy Pedagogického minima pro knihovníky v Hradci Králové a Olomouci a ve skrytu duše doufám, že se ozvou i další knihovny. Vzdělávání knihovníků mi opravdu dává smysl a baví mě. A samozřejmě psát do *U nás*, to už je srdcovka.

Myslíte, že školy využívají dostatečně knihovny jako partnerské instituce? Jaká je podle vás vzájemná spolupráce knihovnic/knihovníků a učitelů/učitelů?

Někdy žasnu nad vyprávěním knihovníků z různých seminářů. Jsou knihovny, v nichž jsou školy jako doma v tom nejlepším slova smyslu. Spolupráce funguje a obě strany jsou vážně partnery. Pak zazní i příběhy, kde učitelé diktují knihovnám, na jaký program by chtěli přijít, aby tyto kapitoly už pak nemuseli ve škole probírat. A ještě to vyšponuji, znám i vyprávění, kde učitelé – a genderově promiňte, dělají to hlavně učitelky – přivedou žáky, nechají si uvařit kávu a svým povídáním nebo „moudrými“ glosami lekci narušují.

Řekla bych, že obecně propojené školy a knihovny jsou, dále však záleží na konkrétních lidech. Ať ale nehaním jen učitele, já bych svou třídu také nevzala na zastaralou a nezáživnou lekci s nerudným knihovníkem.

Nepřemýšlela jste o vytvoření nějakého obecně platného konceptu (návodu) takové spolupráce?

Před lety jsem měla poptávku z knihovny v Jičíně na revizi jejich programů pro školy. Podívat se, co nabízí, a pomoci jim to uchopit tak, aby školy a učitelé viděli, že knihovna taky umí vzdělávat. V případě Jičína stačilo bezvadné programy „převléknout“ do terminologie rámcových vzdělávacích programů (kurikulárních dokumentů státní úrovně), správně pojmenovat rozvíjené klíčové kompetence, průřezová témata apod. Jak jsem se pak dozvěděla, na učitelskou veřejnost to zafungovalo pozitivně.

Takže jít spolupráci škol a knihoven naproti třeba i obecným návodem je dobrý nápad. Mnohdy by opravdu stačilo sladit pojmy, napasovat vzdělávací programy knihoven do těch správných terminologických škatulek a s knihovníky zopakovat pár didaktických zásad.

Kdybyste měla knihovnické obci něco obecně vzkázat jako pedagoga, co by to bylo?

Vzdělávejte hlavně z radosti něco druhým předávat, ne protože to někdo ve vaší knihovně dělat musí. To to radši nedělejte.

Nadšení je v lekcích, kdy máte převážně jeden pokus žáky (návštěvníky) zaujmout, klíčové. Rozšiřujte si obzory, navštěvujte školení a zkoušejte nové věci. A nebojte se ukázat, že jste dobří v tom, co děláte.

Jaké máte další pracovní plány v nejbližší budoucnosti?

Vedu si profesní deníček s tím, co chci, aby mi práce přinášela. Opakuje se tam, aby mě bavila, dávala mi smysl a samozřejmě mě taky užívala. Když rozmýšlím nějakou novou spolupráci, protože jako OSVČ vlastně pořád s někým spolupracuji, musím tam vidět právě tyhle aspekty.

Všechno se to ale točí kolem vzdělávání – školení pro učitele a knihovníky s tipy na lekce, semináře mediálního vzdělávání pro žáky nebo třeba organizace škol v přírodě. Žádný projekt s velkým P v plánu nemám, já se takhle zaměřit vyloženě jen na jednu věc asi neumím. :-)

Takže předpokládám, že pokud se některá knihovna či region ozve se žádostí o radu a spolupráci, o školení, workshop či webinář, mohou se na vás těšit?

Určitě.

Děkuji už teď za ně a také za rozhovor. ●

Foto: archiv Zlaty Houškové

Z Knihovny knihovnické literatury

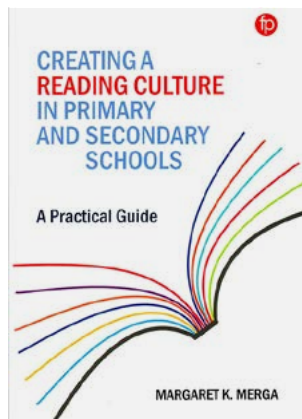
MOLE, Tom
Tajný život kníh: prečo knihy znamenajú viac než slová

Prvé vydanie. Bratislava: Ikar, 2023. 221 stran.

Profesor anglickej literatúry a dejín knihy Tom Mole vytvoril knihu o knihách neboli o tom, čo znamená s knihou manipulovať a vlastniť ju. Autor promlouvá o tom, čo knihy skrývajú, jak se vyvíjejí,

co znamenajú, jak ovplyvňujú čtenáře, jeho identitu a okolí, jak vstupujú do našeho života a jak formujú inštitúcie, spoločnosti a národy. Rozprava je vedena i nad technologickým vývojom a jeho dopadom na knihy papírové. Jedná sa zkrátka o komplexný zamyšlení nad existenciou knihy a jejím významom. Dle autora nejsou knihy jen slova uvnitř, ale mají hlubší význam, a to jak v minulosti, tak i dnes.

Autor o knihách vypráví ze svého pohledu, předkládá své vlastní zkušenosti a svoje vyprávění prokládá událostmi z historie a příběhy s knižní tematikou. Zmínka je zde o knižních přísahách, zakládání čtenářských klubů v 18. století, ale i o starých Egypťanech a jejich pochovávaní se svazky knih. Mimo jiné jsou kapitoly protkány výkladem obrazů známých malířů, kteří ve svých dílech knihy zvěčnili. Tajný život kníh je zkrátka dílo, které potěší jakéhokoli bibliofila.

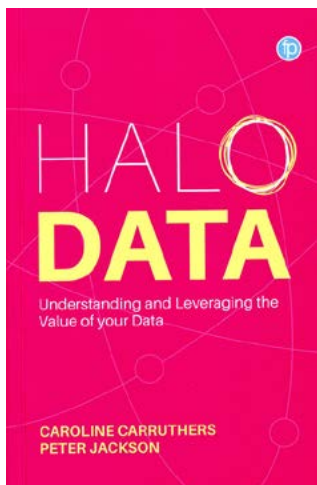
MERGA, Margaret K.
Creating a reading culture in primary and secondary schools: a practical guide

London: Facet Publishing, [2023], ©2023. xxi, 207 stran.

Děti tráví ve škole mnoho času. To, čemu jsou ve škole vystaveny, má velký vliv

na jejich současný i budoucí život. Ve škole budují svou kapacitu pro celoživotní učení a tu pak využívají k rozvoji dalších znalostí a dovedností. Navíc v dnešní době jsou stále větší nároky na různé druhy gramotností, které jsou potřeba k aktivní účasti ve společnosti. Pokud je na škole podpořena čtenářská kultura a škola je místem, kde je čtení normalizováno, podporováno a oceňováno, mají žáci větší šanci tyto gramotnosti nabýt. Pokud pak děti dají přednost čtení i ve svém volném čase, podpoří tak rozvoj jak těchto gramotností, tak i kognitivních funkcí.

Australská výzkumnice a pedagožka Margaret K. Merga se ve své další publikaci věnuje právě čtenářské kultuře na školách. Prezentuje výsledky výzkumu v této oblasti a přichází s praktickými radami, jak u žáků podpořit dlouhodobě kladný vztah ke čtení. Kniha je určena pro všechny, kdo chtějí vytvořit strategii na podporu celoškolní čtenářské kultury. Pomůže v oblasti budování a udržení stran zapojených do projektu, získání zdrojů včetně externího financování, a hlavně umožní skutečnou změnu v rámci školy. Díky tomuto praktickému průvodci lze pomoci školám podpořit čtenářskou kulturu a zapojit učitele a rodiče do posilování čtení i mimo školní prostředí.

**CARRUTHERS, Caroline
a JACKSON, Peter**
**Halo data: understanding
and leveraging the value
of your data**

London: Facet Publishing,
[2023], ©2023. xxi, 160
stran.

Objem dat se každým rokem zvyšuje, ale ne každý rozumí tomu, jak taková data spravovat a jak s nimi manipulovat. Zkušený autorský tým, který má se správou dat

několikaleté zkušenosti, sepsal knihu, ve které vše potřebné vysvětluje. Čtenář nalezne odpověď na to, co jsou to meta-data, kdo vlastní definice a pojmy týkající se dat, jaká je jejich hodnota, a hlavně jak je zpeněžit. Jedna z kapitol je věnována i etice a pro praktické využití jsou v knize představeny datové obchodní modely a aplikovaná hodnocení rizik.

Matematik Clive Humby přirovnal v roce 2006 data k ropě. Jsou cenná, ale bez nějaké formy opracování nemají žádnou hodnotu. Data bez kontextu jsou jen čísla. Aby měla význam, je potřeba je analyzovat a zpracovat. Kniha *Halo data* je proto ideální pro manažery a pracovníky s daty, kteří chtějí vědět, jakou hodnotu jejich data mají a jak je využijí v praxi.

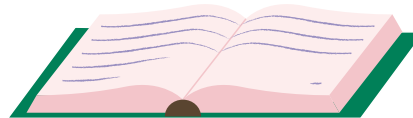
RIMMER, Helen
**The kind librarian:
cultivating a culture
of kindness and
wellbeing in libraries**

London: Facet Publishing,
[2024], ©2024. xxx, 368
stran.

Prostředí v knihovnách se dynamicky mění a práce knihovníka může být často stresující. Autorka knihy Helen Rimmer, jejíž hlavní oblastí profesního zájmu je

koučink založený na pozitivní psychologii, tak vydala praktického průvodce k nastolení příjemného, laskavého a podporujícího pracovního prostředí. Za pomoci výzkumů a případových studií je čtenáři představen plán, který jej provede čtyřmi aspekty esenciálními pro vytvoření laskavého pracovního prostředí. Čtenář má tak sám možnost vytvořit vhodnou strategii, která podpoří spolupráci, otevřenou komunikaci a respekt mezi pracovníky v knihovně. Nejdříve jsou v knize vysvětleny teoretické základy laskavosti, poté představeny praktické strategie a vhodné uchopení tématu vedením, a na konec se kniha zabývá samotným přijetím tohoto konceptu v knihovnách.

Ať je čtenářem knihovník, vedoucí pracovník, nebo samostatně výdělečná osoba, díky knize má možnost poznat sílu, kterou laskavost, empatie a pohoda na pracoviště přináší.

Tituly jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury KKL:
aleph.nkp.cz/cze/kkl.

Připravila:

BARBORA PROCHÁZKOVÁ / barbora.prochazkova@nkp.cz

Udržitelný rozvoj akademických knihoven v Austrálii

Akademické knihovny v Austrálii přehodnocují své služby v souvislosti s naplňováním cílů udržitelného rozvoje. Knihovny v Austrálii se dlouhodobě zapojují do diskusí o národních politikách, aby se jejich práce promítla do národních programů pro hospodářský a sociální rozvoj. Akademická knihovnická komunita stavěla na mnoha desetiletích práce na podporu sociální spravedlnosti, aby zajistila podmínky plnění cílů udržitelného rozvoje. Mezinárodní žebříček univerzit v oblasti udržitelnosti je hodnocen s cílem reflektovat potenciální oblasti dopadu a zjistilo se, že dosud nejefektivnější prací byla spolupráce univerzit, která přispívá ke strategickému národnímu plánování a reportingu. Udržitelný rozvoj je jádrem základních konceptů a fungování Organizace spojených národů. Austrálie měla klíčovou roli v historii formování OSN a role Austrálie vytváří důležitý kontext pro analýzu vývoje cílů udržitelného rozvoje. Australské univerzity jsou klíčovými prvky financování vzdělávacího systému na národní a regionální úrovni, s malým počtem mezinárodních a soukromých univerzit. V zemi se nachází 39 veřejných univerzit a australské univerzity jsou čtvrtým největším exportním odvětvím s potenciálem výrazného nárůstu. Australské akademické knihovny jsou základními prvky systému vysokoškolského vzdělávání. Služby, které poskytují, jsou komplexní a zahrnují kvalitní vědecké sbírky, dobře propracované aktivity na podporu studentských schopností a rozsáhlé aktivity na podporu výzkumu.

Podle posledních statistických údajů pracuje v Austrálii 188 univerzitních knihoven, které mají 49 mil. knižních dokumentů, 288 mil. informačních zdrojů a 3 000 zaměstnanců knihoven. Akademické knihovny tak tvoří základní prvek v jednom z největších odvětví

prostřednictvím významných sbírek a služeb. Rozsah vládního financování univerzit vytváří příležitost pro zahrnutí tohoto sektoru do národní politiky o cílech udržitelného rozvoje, a to na základě jeho ekonomického přínosu.

IFLA Journal – Volume 51, Number 1, June, 2025, s. 17–31

Nová služba Open Policy Finder na Slovensku

Také na Slovensku musí vědečtí pracovníci plnit požadavky donátorů vědeckého výzkumu na publikování výstupů a jejich archivaci. Mnozí z nich požadují, aby byly vědecké články a data publikované v režimu otevřeného přístupu. Autoři jsou proto nuceni hledat takové vydavatele a časopisy, které jim umožní okamžitý otevřený přístup, anebo alespoň autoarchivaci příspěvků v institucionálním nebo předmětovém repozitáři. Důvěryhodným zdrojem informací o politikách vydavatelů a donátorů výzkumu je nová služba Open Policy Finder.

V roce 2006 vznikla služba Sherpa, jejímž cílem bylo zjednodušit problematickou orientaci v rozptýlených informacích o politikách vydavatelů v oblasti otevřeného přístupu. Prostřednictvím platformy Sherpa Romeo, Sherpa Julieta a Sherpa Facts autorům ulehčovala dodržování zásad otevřeného přístupu, přičemž jim umožňovala kontrolovat, zda je možné dosáhnout souladu s politikami otevřeného přístupu financujících subjektů v případě konkrétního časopisu. Sílí snaha získat přehled podmínek vydavatelů v oblasti archivace příspěvků publikovaných v režimu otevřeného přístupu pro jednotlivé časopisy a knihy. Službu Sherpa provozovala britská nezisková agentura JICS, která se zaměřuje na digitální, datové a technologické služby v oblasti terciálního vzdělávání, výzkumu a inovací. V roce 2024 začala pracovat

na vývoji nové platformy s cílem sloučit všechny tři služby do jednoho nástroje a v listopadu 2024 spustila nový portál Open Policy Finder. Uživatelům nabízí ještě jednodušší přístup k informacím o politikách otevřeného přístupu vydavatelů časopisů a knih.

Bibliotheca Universitatis – ročník 20, číslo 2, 2024/2025, s. 8–9

Moderní technologie mění knihovny

Za poslední desetiletí došlo ve slovenských knihovnách k obrovským změnám z hlediska vlivu využívání moderních technologií. V současnosti knihovny poskytují různé informační služby pomocí moderních technologií a oslovují své uživatele prostřednictvím sociálních sítí a digitálních médií víc než kdykoliv předtím. Knihovny jsou ovlivněny těmito technologiemi a jejich využívání má vliv na moderní knihovnické služby. Ty změnily způsob, jakým mohou uživatelé přistupovat k požadovaným informacím – odkudkoliv a kdykoliv. Navíc prostřednictvím sociálních sítí a online chatovacích služeb mají knihovníci dostupné nové způsoby komunikace s uživateli. S moderními technologiemi v knihovnách úzce souvisí i koncept Smart Library.

Koncept je primárně zaměřený na komfort uživatele a kvalitu poskytovaných služeb, jež reflektují aktuální potřeby jednotlivců v dnešní společnosti. Jde o novou inovativní formu poskytování služeb s využitím technologií bez potřeby knihovníků. Příkladem Smart Library je pobočka Městské knihovny v Praze – Kiosek. Někteří knihovníci považují tento koncept za výborný způsob, jak udržet knihovny v chodu při snížených nákladech a zpřístupnit je ve večerních nebo ranních hodinách. Tento typ knihovny je nepochybně dobrou inspirací a využití

může najít především ve větších městech. K fungování moderní knihovny nepochybně patří i ochrana knihovního fondu systémem RFID, který je využíván nejen jako ochrana proti krádežím, ale také při revizi knih a v samoobslužných pobočkách. Součástí systému RFID jsou bezpečnostní brány, které slouží k zajištění ochrany majetku knihovny.

Knižnica – ročník 25, číslo 4, 2024, s. 43–47

Potřeba integrace knihovníků do akademického vzdělávání

Podle známého amerického teoretika postsekundárního vzdělávání Vince Tinta se studenti učí nejlépe, když jsou jejich akademické zájmy a sociální zkušenosti propojeny. Aktuální průzkum prokázal, že se tak zlepšují studijní výsledky, míra vytrvalosti a schopnost absolvování školy. Jakou roli by v tomto ohledu mohli mezi akademiky a studenty hrát knihovníci? Na posilování vztahů mezi pedagogickým sborem a knihovníky bylo vynaloženo velké úsilí. Podobné vztahy musí být budovány a rozvíjeny i s odborníky na studentské otázky.

Knihovníci musí spolupracovat se všemi, kteří se podílejí na rozvoji studentů. Často postrádají znalosti o široké škále služeb v oblasti studentských záležitostí, zatímco odborníci na záležitosti studentů vnímají knihovníky jako izolované subjekty. Tato nejednotnost brání efektivní spolupráci. Kvalifikovaný profesionál jistě dokáže najít způsoby společného úsilí.

Mění se krajina vysokoškolského vzdělávání zdůrazňuje společné vedení, integraci informací, zavádění inkluze a změny v digitálních technologiích. Spolupráce všech pedagogických i nepedagogických pracovníků univerzit je důležitá pro úspěch studentů dané univerzity. Knihovníci se aktivně zapojují do vědeckých výzkumů a snaží se přispívat ke zlepšení studijních výsledků

studentů. Akademické knihovny procházejí velkou transformací a musí stále znovu potvrzovat svoji klíčovou roli v podpoře a prosazování úspěchu studentů ve vysokoškolském vzdělávání.

Access Services – Volume 1, Issue 4, 2024, s. 190–191

Dobrovolnictví a pohostinnost v nizozemských knihovnách

Knihovny v Nizozemí rády využívají pro zajištění svých služeb dobrovolníky. Nedávno mezi nimi proběhl výzkum, jenž jim má poradit, jak se stát atraktivnějšími, aby přilákaly nové dobrovolníky.

Ve dvacátém století se na mnoha místech ve světě veřejné knihovny postupně transformovaly na komunitní centra. Moderní knihovny uspokojují informační potřeby, ale stávají se také multifunkčními místy setkávání, patří všem a stále častěji se stávají místy pro sociální interakci, mají vyhrazené prostory jako zasedací místnosti, školící učebny a umělecké galerie.

Knihovny chtějí být organizacemi pohostinnými ke všem uživatelům, a tak je velmi důležitá spolupráce právě s dobrovolníky. Ti se stávají důležitými v různých knihovnických sektorech, zejména s nárůstem úsporných opatření. Knihovny musí i přes různá úsporná opatření rozšiřovat svoji provozní dobu, ale mají limitované mzdové prostředky, a tak se snaží zapojit dobrovolníky.

Nábor dobrovolníků je významným aspektem a atraktivní prostředí knihoven může dobrovolníky přitáhnout k většímu zapojení. Nizozemské knihovny nově pracují s termínem „pohostinnost“. Neexistuje její univerzální definice a lze ji popsat jako nástroj, hodnotu, postoj, chování, zážitek a výsledek. Definice závisí na tom, v jakém kontextu je pohostinnost užívána. Knihovny se zaměřují na vztah mezi hostem a hostitelem. Vřelé, přívětivé, zdvořilé, otevřené a štědré chování hostitele poskytuje pozitivní pocit pohodlí a bezpečí.

Pohostinnost v knihovně může být také definována jako „poskytování knihovních zdrojů skutečně motivovaným zaměstnancem nebo dobrovolníkem k uspokojení potřeb uživatele“. Nizozemské knihovny jsou přesvědčeny, že se knihovní pohostinnost skládá ze šesti částí – knihovní zdroje, motivovaní zaměstnanci, potřeby knihovny, uživatelé, fyzické a virtuální prostředí knihovny. Dobrovolníky lze zapojit do většiny těchto částí.

The Library Quarterly – Volume 95, Number 2, 2025, s. 177–179

Frieda Paris objevuje Friederiku Mayröcker

Autorka Frieda Paris je dlouhodobě fascinována spisovatelkou Friederikou Mayröcker a v literárním archivu Rakouské národní knihovny ve Vídni, která uchovává mimo jiné i dokumenty k životu a dílu významných osobností rakouské literatury, prohledává pozůstalost této velké spisovatelky. Frieda Paris, držitelka Rakouské knižní ceny za svůj debutový román *Nachwasser*, má k dispozici dvě archivní krabice plné ručně psaných poznámek a předběžných materiálů, které významně formovaly psaní Friederiky Mayröcker. Fascinuje ji materiálnost rozsáhlé tvorby spisovatelky, její manuální a klidný tvůrčí proces. Paris se zajímá o texty, které nelze kategorizovat – díla plná rozporů, kontrastů, trhlin a zlomů. Přístupnost autorských děl v literárním archivu vnímá jako úžasný kulturní statek.

Österreichischen Nationalbibliothek Magazin – Nr. 1, 2025, s. 33

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR.

Připravil ROMAN GIEBISCH

Srpen

Před 100 lety, 1. 8. 1925, se narodil rakouský básník, dramatik a spisovatel **Ernst Jandl** (†2000), známý svou experimentální lyrikou, slovními hříčkami a tvorbou neologismů (české výběry *Mletpantem* a *Rozvrzaný mandl*).

Před 105 lety, 3. 8. 1920, se narodila světově proslulá anglická spisovatelka **P. D. Jamesová** (†2014), autorka detektivních románů s Adamem Dalglieshem (např. *Zahalte jí tvář*, *Rubáš pro slavičku*, *Černá věž*, *Plány a touhy*, *Smrt v sutaně* a další), z nichž většina byla zpracována pro televizi; ojedinele se věnovala i jiným žánrům (např. zfilmovaný sci-fi román *Potomci lidí*).

Před 150 lety, 4. 8. 1875, zemřel dánský spisovatel **Hans Christian Andersen** (*1805), jeden z největších světových autorů pohádek.

Před 180 lety, 5. 8. 1845, zemřela česká buditelka a spisovatelka **Magdalena Dobromila Rettigová** (*1785), dnes známá především svou *Domácí kuchařkou*.

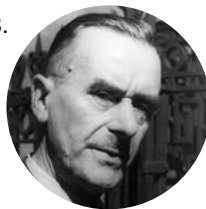
Před 175 lety, 5. 8. 1850, se narodil francouzský spisovatel **Guy de Maupassant** (†1893), autor románů *Miláček*, *Jeden život*, *Prosté srdce* či povídky *Kulička*.

Před 35 lety, 5. 8. 1990, zemřel český básník **Ivan Blatný** (*1919), autor sbírek *Paní Jitřenka*, *Melancholické procházky*, *Stará bydliště* či *Pomocná škola Bixley*; společně s Jiřím Ortenem napsal *Hru na povídku* a *Druhou hru na povídku*.

Před 125 lety, 6. 8. 1900, se narodil český spisovatel, literární kritik, novinář a překladatel **Jiří Weil** (†1959), autor románů *Moskva–hranice*, *Život s hvězdou*, *Na střeše je Mendelssohn*, *Dřevěná lžíce* a jiných.

Před 70 lety, 12. 8. 1955, zemřel německý spisovatel **Thomas Mann** (*1875), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1929), autor románů a novel *Buddenbrookovi*, *Mario a kouzelník*, *Tonio Kröger*, *Smrt v Benátkách*, *Kouzelný vrch*, *Lotta ve Výmaru*, *Josef a bratři jeho*, *Doktor Faustus*, *Vyvolený* a dalších.

Před 30 lety, 13. 8. 1995, zemřel český básník, spisovatel a psycholog **Jan Křesadlo** (*1926, vl. jm. Václav Pinkava), autor románů a próz *Obětina*, *Slepá bohyně*, *Fuga Trium* či *Mrchopěvci*.

Před 100 lety, 18. 8. 1925, se narodil britský spisovatel **Brian Aldiss** (†19. 8. 2017), autor sci-fi románu *Nonstop* či trilogie *Helikonie*; jeho povídka *Supertoys Last All Summer Long* se stala předlohou k filmu *A.I. Umělá inteligence* režiséra Stevena Spielberga.

Před 30 lety, 19. 8. 1995, zemřel český humorista, publicista a spisovatel **Vladimír Škutina** (*1931), autor knížek *Prezidentův vězeň*, *Martina* (o tenistce Martině Navrátilové), *Tak už jsem tady s tím vápnem*, *pane Werichu!* a dalších.

Před 135 lety, 20. 8. 1890, se narodil **Howard Phillips Lovecraft** (†1937), americký básník, prozaik, žurnalista a esejista, autor fantasy, sci-fi a hororů, proslulý svými povídkami (např. *Volání Cthulhu*); česky vyšly jeho sebrané spisy.

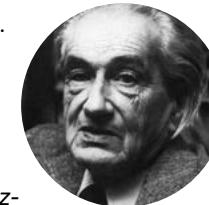
Před 80 lety, 20. 8. 1945, se narodila **Sylvie Richtero-vá**, česká prozaička, básnířka, esejistka a bohemistka působící na univerzitách v Itálii, kde žije od roku 1971; autorka próz a románů *Rozptýlené podoby*, *Místopis*, *Slabikář otcovského jazyka*, *Druhé loučení* či *Každá věc ať dospěje na své místo*, básnických sbírek shrnutých ve svazku *Tajné ohně* a esejistických knih *Slova a ticho*, *Ticho a smích* a *Místo domova*; eseje vyšly souhrnně ve svazku *Eseje o české literatuře*.

Před 145 lety, 26. 8. 1880, se narodil francouzský básník a dramatik **Guillaume Apollinaire** (†1918), autor slavného *Pásma*, sbírek *Alkoholy* a *Kaligramy* nebo surrealistického dramatu *Prsy Tireziovy*, v němž je poprvé použit termín surrealismus.

Před 130 lety, 28. 8. 1895, se narodil český spisovatel **Václav Kaplický** (†1982), autor historických románů *Železná koruna*, *Smršť*, *Kladivo na čarodějnice* (zfilmoval Otakar Vávra), *Táborská republika*, *Veliké theatrum*, *Kdo s koho* či *Život alchymistův*.

Před 90 lety, 30. 8. 1935, zemřel francouzský spisovatel **Henri Barbusse** (*1873), autor protiválečného románu *Oheň*, oceněného Goncourtovou cenou.

Před 80 lety, 30. 8. 1945, se narodila německy píšící spisovatelka českého původu **Libuše Moníková** (†1998), od roku 1971 trvale žijící v Německu, autorka románů a novel *Újma*, *Pavana za mrtvou infantku*, *Fasáda*, *Ledová tříšť* a *Zjasněná noc* či *Esejů o Kafkovi*.

Září

Před 150 lety, 1. 9. 1875, se narodil americký spisovatel **Edgar Rice Burroughs** (†1950), autor populární a mnohokrát zfilmované série dobrodružných románů o Tarzanovi.

Před 120 lety, 4. 9. 1905, se narodila britská spisovatelka **Mary Renaultová** (†1983), autorka populárního dvoudílného románu o starověkém řeckém králi Théseovi *Býk přichází z moře* a *Král musí zemřít* nebo trilogie z doby Alexandra Velikého *Oheň z nebes*, *Peršský chlapec* a *Pohřební hry*.

Před 120 lety, 5. 9. 1905, se narodil britský spisovatel maďarského původu **Arthur Koestler** (†1983), autor známého anti-totalitního románu *Tma o polednách*.

Před 30 lety, 8. 9. 1995, zemřel český prozaik a fejetonista **František Nepil** (*1929), který psal také prózy pro děti (*Dobré a ještě lepší jítro*, *Malý atlas mého srdce*, *Kněžnin prsten*, *Makový mužiček*, *Naschválničci* aj.).

Před 100 lety, 9. 9. 1925, se narodila **Soňa Červená** (†2023), česká operní pěvkyně a herečka, která žila od roku 1962 v zahraničí; jejím otcem byl spisovatel a kabaretiér Jiří Červený. Autorka dvou knih pamětí *Stýskání zakázáno* a *Stýskání zažehnáno* a knihy *Můj-václav* o jejím pradědečkovi Václavu Červeném, nástrojářském vynálezci a zakladateli Královohradecké továrny hudebních nástrojů.

Před 135 lety, 10. 9. 1890, se v Praze narodil německy píšící spisovatel **Franz Werfel** (†1945), autor románů a novel *Sjezd abiturientů*, *Barbora neboli Zbožnost*, *Čtyřicet dnů*, *Verdi – Román opery*, *Jeremiáš*, *Píseň o Bernadettě*, *Hvězda nenarozených*, *Dům smutku* a dalších.

Před 140 lety, 11. 9. 1885, se narodil anglický spisovatel **D. H. Lawrence** (†1930), autor románů *Synové a milenci*, *Duha*, *Ženy milující* a skandálního *Milence lady Chatterleyové* a mnoha novel a povídek (český výbor *Stíny jara*); proslul svým otevřeným popisem lidských vášní a instinktů a vztahů (i sexuálních) mezi muži a ženami.

Před 100 lety, 11. 9. 1925, se narodil český básník **Karel Hynek** (†1953), který se hlásil k surrealismu; autor sbírek *Babička po pitvě*, *Inu mládí je mládí*, *Ikarské hry* a *Deník Malého lorda*.

Před 135 lety, 15. 9. 1890, se narodila anglická spisovatelka **Agatha Christie** (†1976), stále populární autorka kriminálních a detektivních románů a povídek, stvořitelka Hercula Poirota a slečny Marplové, „královna detektivek“, nejlépe prodávaná spisovatelka tohoto žánru; jejích knih se prodalo přes dvě miliardy výtisků v angličtině a více než miliarda výtisků v dalších stovce jazyků. Napsala přes 80 románů, povídkových knih a divadelních her. Existuje nespočet filmových a televizních verzí jejích děl, z nichž k nejznámějším patří *Vražda Rogera Ackroyda*, *Vražda v Orient-expresu*, *Smrt na Nilu*, *Deset malých černoušků*, *Záhada na zámku Styles*, *Vraždy podle abecedy*, *Schůzka se smrtí*, *Mrtvá v knihovně* či *Svědék obžaloby*; napsala také *Vlastní životopis*.

Před 120 lety, 16. 9. 1905, se narodil **Vladimír Holan** (†1980), jeden z nejvýznamnějších českých básníků, autor sbírek či skladeb *Triumf smrti*, *První testament*, *Terezka Plánetová*, *Lemuria*, *Panychida*, *Toskána*, *Mozartiana*, *Strach*, *Noc s Hamletem*,

Noc s Ofélií, *Příběhy*, *Bolest*, *Sbohem?* a dalších.

Před 90 lety, 17. 9. 1935, se narodil americký spisovatel **Ken Kesey** (†2001), jehož nejznámějším dílem je román *Vyhodme ho z kola ven*, předloha slavného pětioscarového filmu Miloše Formana *Přelet nad kukaččím hnízdem*.

Před 40 lety, 19. 9. 1985, zemřel italský spisovatel **Italo Calvino** (*1923), autor románů, novel a povídek *Baron na stromě*, *Neexistující rytíř*, *Rozpůlený vikomt*, *Neviditelná města*, *Kosmické grotesky*, *Když jedné zimní noci cestující*, *Nesnadné lásky* či *Palomar* a souboru *Italské pohádky*.

Před 90 lety, 25. 9. 1935, se narodila švédská spisovatelka **Maj Sjöwallová** (†2020), která proslula sérií deseti volně navazujících románů o zločinu napsaných společně se svým životním partnerem Perem Wahlöö; patří mezi ně např. *Muž na balkóně*, *Noční autobus*, *Policie pome pije*, *Záhada zamčeného pokoje*, *Vrah policistů* či *Teroristé*. Hlavní postavou celé série je komisař Martin Beck.

Sestavil MILAN VALDEN – publicista, editor a spisovatel, působí v Národní knihovně ČR. Dlouhodobý spolupracovník časopisu *Čtenář*.

Obrázky: archiv autora

FOLIE NA OKNA.cz

**Profesionální instalace
Odborné poradenství
Prodej fólií**

Okenní protisluneční
a tepelně-izolační fólie

Bezpečnostní, ochranné
fólie na sklo

Dekorové fólie pro
renovaci interiérů

Homologované
autofólie

Nejen pro muzea
a knihovny

NOVÁ TECHNOLOGIE PRO ZAMEZENÍ PŘEHŘÍVÁNÍ INTERIÉRŮ

*Spektrálně selektivní protisluneční fólie
s 80% prostupností viditelného světla a až 55% účinností
v boji proti přehřívání interiéru. Díky neutrálnímu vzhledu
je fólie na okně takřka nepatrná a její vysoká účinnost
je i přesto velmi znatelná. Exteriérová varianta je vhodná
pro instalaci na skla i do historických částí měst či budov.*

ultravision80XT

Zabraňuje tepelnému přehřívání interiéru

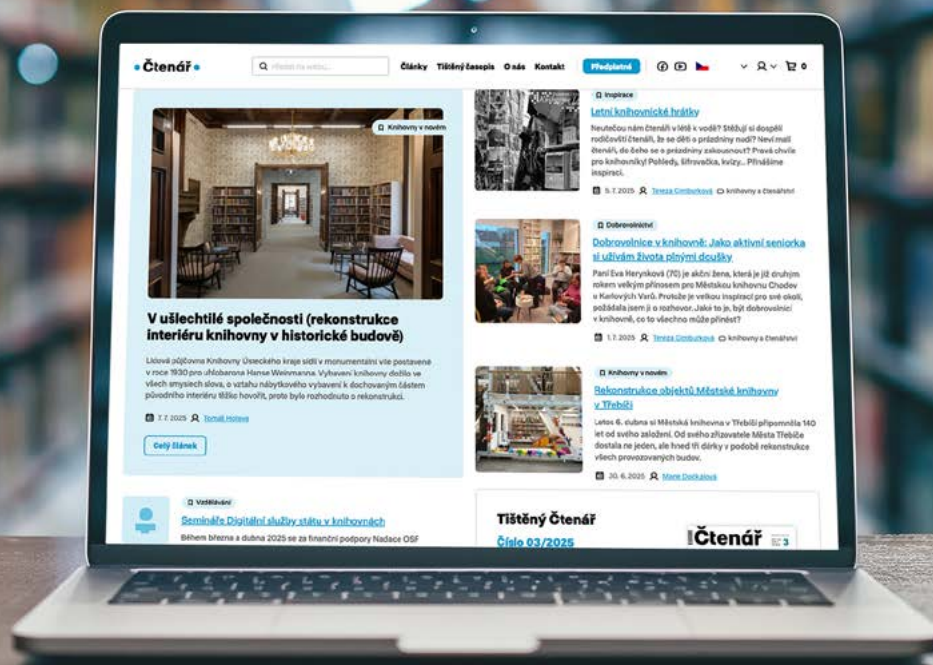
Snižuje náklady na vytápění

Neblokuje denní světlo

SunTek[®]
WINDOW FILMS

www.folienaokna.cz, tel.: 727 944 618

Nový web Čtenáře

s ještě více informacemi ze světa knihoven

- **kompletní obsah tištěných čísel**
- **bonusové materiály**
- **řada dalších článků o aktuálním dění v knihovnách**

Sledujte

www.casopisctenar.cz

casopis.ctenar

casopis_ctenar